

มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การวิจัยเกี่ยวกับการรับรู้การบริหารจัดการสถานศึกษาตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาพระนครศรีอยุธยา เขต 1 และ เขต 2 ซึ่งผู้วิจัยได้ศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เพื่อเป็นฐานและแนวคิดที่จะนำไปสู่กรอบความคิดให้บรรลุวัตถุประสงค์ของการวิจัยและเป็นข้อมูลประกอบการศึกษาวิเคราะห์และการอภิปรายผลการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่

1. แนวคิด ทฤษฎีที่เกี่ยวกับการรับรู้
2. แนวคิด ทฤษฎีที่เกี่ยวกับการบริหารจัดการสถานศึกษาตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง
  - 2.1 ความหมายของการบริหารจัดการ
  - 2.2 กระบวนการบริหารจัดการ
  - 2.3 ขอบข่ายงานการบริหารจัดการสถานศึกษา
  - 2.4 หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง
3. แนวคิด ทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง
  - 3.1 ความหมายของปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง
  - 3.2 ความเป็นมาของปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง
  - 3.3 หลักการของปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง
  - 3.4 หลักคิดของปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง
  - 3.5 หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงและการประยุกต์ใช้
4. การขับเคลื่อนปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงสู่สถานศึกษา
  - 4.1 การขับเคลื่อนปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงสู่สถานศึกษาของกระทรวงศึกษาธิการ
  - 4.2 การนำปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงไปใช้ในการจัดการการศึกษาในสถานศึกษา
  - 4.3 การดำเนินการของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาพระนครศรีอยุธยา เขต 1 และ เขต 2 เกี่ยวกับการส่งเสริมการนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมาใช้ในสถานศึกษา
5. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

6. สรุปแนวคิดเกี่ยวกับการรับรู้การบริหารจัดการสถานศึกษาตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

1. แนวคิด ทฤษฎีที่เกี่ยวกับการรับรู้

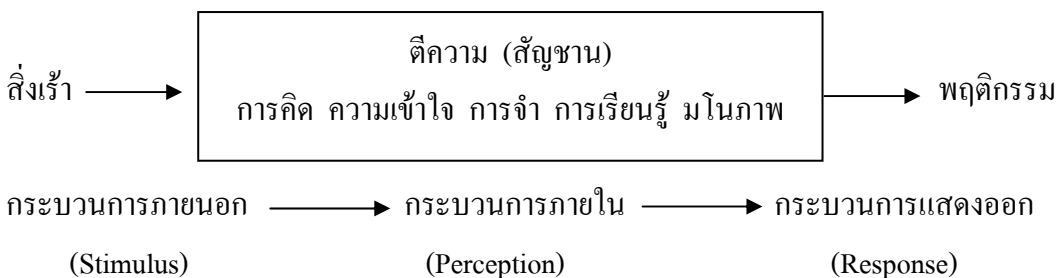
สุวิทย์ หิรัณยกาญจน์ สิริวรรณ เมธีวิวัฒน์ และ ชนินทรชัย อินทிரากรณ์ (2540 : 183) กล่าวว่า การรับรู้ (Perception) หมายถึง อาการที่จิตใจรับเอาผลการสัมผัสต่าง ๆ จากอวัยวะรับความรู้สึก มาคลุกเคล้าปะปนกับความรู้เก่า แล้วทำให้เกิดการรับรู้ว่าจะไร ประสบการณ์ (Experience) ในสิ่งใดก็ตามย่อมทำให้เกิดการรับรู้ แล้วนำไปสู่ความคิดรวบยอด (Conception)

ประโยชน์ของการรับรู้ (สัญชาตญาณ) มีดังนี้

1. ทำให้คนเกิดความสามารถ และความชำนาญ
2. ทำให้เกิดสติปัญญาลึกซึ้ง
3. ส่งเสริมการดำรงชีพในฐานะมนุษย์สังคม
4. ทำให้ชีวิตปลอดภัย และเจริญก้าวหน้า

สมภพ สุขกลัด (2543 : 17) ได้ให้ความหมายของการรับรู้ คือ การสัมผัสที่สามารถสื่อความหมาย เป็นการแปลหรือตีความแห่งการสัมผัสที่ได้รับออกมาเป็นหนึ่งสิ่งใดที่มีความหมายอันเป็นสิ่งที่รู้จักและเข้าใจในการแปลหรือตีความหมายของการสัมผัสนั้น จำเป็นที่อินทรีย์จะใช้ประสบการณ์เดิมหรือความชัดเจนแต่หนหลัง แต่หากคนเราไม่มีความรู้เดิม หรือลืมเรื่องนั้น ๆ ไป ก็จะไม่มีกรรับรู้สิ่งนั้น ๆ จะมีเพียงสัมผัสกับสิ่งเร้าเท่านั้น

กระบวนการรับรู้ หมายถึง กระบวนการที่คาบเกี่ยวระหว่างความรู้สึก ความเข้าใจ การคิด การเรียนรู้ การตัดสินใจ และเป็นการแสดงพฤติกรรมซึ่งสามารถเขียนภาพได้ดังนี้

ภาพประกอบ 2 กระบวนการของการรับรู้

ที่มา : สมภพ สุขกลัด. 2543 : 17

เกศราภรณ์ วิทย์ไพจิตร (2544 : 33) ได้ให้ความหมายของการรับรู้ หมายถึง การได้ย่น การมองเห็นภาพ การได้กลิ่น การได้สัมผัส จากอวัยวะรับสัมผัสเป็นตัวผ่าน ก่อให้เกิดการตอบสนองอาจจะเป็นด้านการกระทำ ทำให้เกิดความสำนึกคิด และแปรความหมายออกมาเป็นคุณค่าตามสิ่งที่เรานั้น

ทองใบ สุกชารี (2547 : 10) กล่าวว่า การรับรู้ หมายถึง การตีความของสนเทศ ของผู้รับข่าวสาร ซึ่งปกติแล้วบุคคลจะตีความข่าวสารเดียวกันออกไปขึ้นอยู่กับการศึกษา และประสบการณ์ของผู้รับข่าวสาร

สุเทพ การุณย์สัญจร (2546 : 26) กล่าวว่า การรับรู้ เป็นกระบวนการที่แต่ละบุคคลจัดระเบียบและแปรความหมายความรู้สึที่ได้จากประสาทสัมผัสของตนเพื่อให้ความหมายแก่สิ่งแวดล้อมของตน

สัญญา ชาวไร่ (2548 : 17) ได้ให้ความหมายของการรับรู้ว่าเป็นการที่บุคคลตีความจากสิ่งต่าง ๆ ที่เกิดขึ้น และแปลความหมายหรือสามารถอธิบาย หรือบอกสิ่งนั้นๆ ได้ เพื่อนำไปสู่การตัดสินใจโดยอาศัยประสบการณ์แล้วแสดงออกทางพฤติกรรม เช่น ทางด้านทัศนคติ อารมณ์ การยอมรับ ไม่ยอมรับ สนใจ ไม่สนใจรวมถึงการสื่อสารเพื่อการรับรู้ เป็นมูลเหตุสำคัญของการรับรู้ เช่น การปลูกเรืออารมณ์การสร้างศรัทธา หรือ การให้รางวัล

สมพร ศรีนรจันทร์ (2548 : 9) ได้ให้ความหมายของการรับรู้ไว้ว่า การรับรู้ หมายถึง การที่บุคคลแสดงออกว่าตนเองมีความรู้ความเข้าใจในเรื่องราวต่าง ๆ ที่เกิดจากการอ่าน การได้ฟัง และการมีประสบการณ์เกี่ยวกับปัจจัยหรือสิ่งเร้า โดยผ่านกระบวนการแปลความหมายของสมองซึ่งแสดงออกในรูปของพฤติกรรม

ศิริวรรณ เสรีรัตน์ สมชาย หิรัญกิตติ และ ธนวรรษ ตั้งสินทรัพย์ศิริ (2550 : 309) กล่าวถึงการรับรู้ว่าเป็นกระบวนการซึ่งบุคคลจัดระเบียบและตีความรู้สึที่ประทับใจของตนเองเพื่อให้ความหมายเกี่ยวกับสภาพแวดล้อม

ซีคูเลอร์ (Sekuler. 1990 : 1) ได้ให้ความหมายของการรับรู้ว่าการเชื่อมโยงครั้งสุดท้ายในห่วงโซ่ของความสัมพันธ์ของเหตุการณ์ นอกจากนี้ยังกล่าวถึงการกระทำของบุคคลว่าผลมาจากการรับรู้ของบุคคลนั้น

คราวเทอร์ (Crowther. 1995 : 859) ได้ให้ความหมายของการรับรู้ หมายถึง ความสามารถในการเห็น การได้ยิน หรือ เข้าใจสิ่งต่าง ๆ

روبินส์ (Robbins. 1998 : 90) ได้ให้ความหมายของการรับรู้ว่าเป็นกระบวนการซึ่งแต่ละบุคคลจัดระบบ และแปลความจากความรู้สึกที่พอใจ ประทับใจ ส่งผลให้สภาพแวดล้อมนั้นมีความหมาย

วีเวลล์ (Wevell. 1998 : 640) ได้ให้ความหมายของการรับรู้ หมายถึง สิ่งที่น่ามาซึ่งความเข้าใจ

แฮงส์ (Hanks. 1998 : 956) ได้ให้ความหมายของการรับรู้ หมายถึง กระบวนการที่อวัยวะค้นหา และแปลความหมายข้อมูลจากโลกภายนอก โดยอวัยวะรับสัมผัส

เฮลลิงเจด สโลคัม และ วูดแมน (Hellrigel Slocum & Woodman. 2001 : 76-77) ได้ให้ความหมายของการรับรู้ว่าการรับรู้เกี่ยวกับบุคคลเป็นกระบวนการที่บุคคลเลือก และจัดระบบของคุณลักษณะของบุคคลอื่น ทำให้ผู้ที่รับรู้เกิดประสบการณ์ที่มีความหมาย ต่อสิ่งที่ตนเองพบเห็น หรือมีความรู้สึกนึกคิด

โบเวน และ ชูสเตอร์ (Miller et al. 2002 : 2-3 ; citing Bowen & Schuster. 1986. **What Matters Most to Morale in the Academic community ? Thoughtful Responses form Faculty Member.** p.138) กล่าวถึง การวัดความจริงในองค์กรของการรับรู้ว่าเป็นความจริงในองค์กร สามารถวัดได้ 2 รูปแบบ คือ แบบแรกความจริงที่เป็นรูปธรรม วัดโดยอาศัยข้อมูลที่เป็นหลักฐาน เช่น การลงทะเบียน การทางการสอน เป็นต้น ส่วนแบบที่สอง ความจริงในองค์กร ที่ไม่สามารถวัดได้อย่างเป็นรูปธรรม ซึ่งต้องอาศัยพื้นฐานจากการรับรู้

เกตท์ และ ฮาร์โลว์ (Gate & Harlow. 2006 : 1131) ได้ให้ความหมายของการรับรู้ หมายถึง ความสามารถทางธรรมชาติ ที่จะเข้าใจ หรือ สังเกตเรื่องราว ได้อย่างรวดเร็ว

สรุปได้ว่า การรับรู้ หมายถึง ความรู้สึกต่อสิ่งเร้าหรือสิ่งกระตุ้นภายนอก จากนั้นจึงตีความแสดงการตอบสนองออกมาเป็นพฤติกรรมที่แตกต่างกัน โดยอาศัยข้อมูลที่ได้รับในปัจจุบัน ประกอบกับสิ่งที่เคยรับรู้ไว้จากอดีตและเก็บไว้ในความทรงจำ ตลอดจนความคาดหวังของบุคคล ต่อสิ่งที่จะเกิดขึ้นในอนาคต และเป็นกระบวนการที่บุคคลจัดระเบียบและตีความหรือประเมินความรู้สึกของตนเองจากสิ่งเร้าต่าง ๆ ที่มากระตุ้นประสาทสัมผัสทั้งห้า คือ การเห็น การได้กลิ่น การลิ้มรส การสัมผัส และการได้ยิน แล้วเกิดความรู้ ความเข้าใจ หรือแสดงพฤติกรรมได้ตอบกับสิ่งเร้านั้น จนเกิดเป็นความสามารถและความชำนาญ

2. แนวคิด ทฤษฎีที่เกี่ยวกับการบริหารจัดการสถานศึกษาตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

2.1 ความหมายของการบริหารจัดการ

มีนักการศึกษาได้ให้ความหมายเกี่ยวกับการบริหารจัดการไว้หลายทัศนะด้วยกัน ผู้วิจัยได้รวบรวมไว้ดังนี้

พริสทีย์ กำนวนศิลป์ (2543 : 1) กล่าวว่า การบริหาร คือ การทำให้งานต่าง ๆ ลุล่วงหรือสำเร็จ โดยอาศัยบุคคลอื่นเป็นผู้ทำ

สมยศ นาวิการ (2545 : 11) การบริหาร คือ กระบวนการทำงานร่วมกับบุคคลอื่นและใช้บุคคลอื่นเพื่อความสำเร็จ ของเป้าหมายขององค์การ องค์การทุกประเภทต้องมีผู้บริหารแสวงหากำไร และไม่แสวงหากำไร ขนาดเล็กและขนาดใหญ่ ผู้บริหารทุกคนต้องเกี่ยวข้องกับกิจกรรมดังต่อไปนี้ คือ การวางแผน การจัดองค์การ การจัดหาบุคคล การฝึกอบรม การเป็นผู้นำ การจัดการความขัดแย้ง กิจกรรมเหล่านี้ต้องอาศัยกระบวนการพื้นฐานสองอย่างคือ การตัดสินใจ การติดต่อสื่อสาร และความเข้าใจเรื่องบุคคล กลุ่ม และองค์การ

เมธี กลิ่นสกุล (2545 : 32) ได้สรุปความหมายของการบริหารไว้ว่า การบริหาร หมายถึง กิจกรรมที่เป็นกระบวนการของบุคคลอย่างน้อยสองคนขึ้นไปร่วมกันดำเนินการเพื่อให้บรรลุจุดมุ่งหมายเดียวกัน โดยใช้ทรัพยากรที่มีอยู่อย่างมีประสิทธิภาพ

วิโรจน์ สารรัตนะ (2546 : 1) กล่าวว่า การบริหารเป็นกระบวนการดำเนินงานเพื่อให้บรรลุจุดหมายขององค์การโดยอาศัย “หน้าที่ทางการบริหาร” ที่สำคัญ คือ การวางแผน (Planning) การจัดการองค์การ (Organizing) การนำ (Leading) และการควบคุม (Controlling)

ฮอย และ มิสเคิล (Hoy & Miskel, 2001 : 437- 438) กล่าวถึง การบริหารว่า การบริหารเป็นกระบวนการที่มุ่งไปสู่จุดหมายที่กำหนดไว้ด้วยองค์ประกอบหลายประการ เช่น การตัดสินใจ องค์การ แรงจูงใจ ภาวะผู้นำ เป็นต้น โดยการบริหารต้องคำนึงถึงผลกระทบที่จะตามมาและสภาพการณ์ที่เกิดขึ้นในอนาคตด้วย

ศิริพร พงศ์ศิริโรจน์ (2543 : 13) กล่าวว่า การจัดการ หรือการบริหาร คือ ศิลปะในการดำเนินงานร่วมกันของคณะบุคคล ซึ่งเป็นกลุ่มผู้บริหารขององค์การในส่วนที่เกี่ยวกับการวางแผน การจัดองค์การ การจัดคนเข้าทำงาน การสั่งการ และการควบคุมกิจการให้ดำเนินไปตามนโยบายจนบรรลุวัตถุประสงค์ขององค์การที่วางได้อย่างประหยัด และมีประสิทธิภาพที่สุด

แคมเบอร์ (Chambers, 2003 : 780) กล่าวว่า การจัดการ เป็นทักษะ หรือการปฏิบัติของการควบคุมบางสิ่ง การติดต่อกิจการโดยเฉพาะ

ศิริวรรณ เสรีรัตน์ และ คณะ (2545 : 18) กล่าวว่า การบริหารจัดการ เป็นกระบวนการของกิจกรรมที่ต่อเนื่องและประสานงานกัน ซึ่งผู้บริหารต้องเข้ามาช่วยเพื่อให้บรรลุจุดมุ่งหมายขององค์กร ประเด็นสำคัญของการบริหารจัดการมีดังนี้

1. การบริหารจัดการสามารถประยุกต์ใช้กับองค์การใดองค์การหนึ่งได้
2. เป้าหมายของผู้บริหารทุกคนคือ การสร้างกำไร
3. การบริหารจัดการเกี่ยวข้องกับการเพิ่มผลผลิต (Productivity) โดยมุ่งสู่ประสิทธิภาพ (Efficiency) (วิธีการใช้ทรัพยากรโดยประหยัดที่สุด) และประสิทธิผล (Effectiveness) (บรรลุเป้าหมาย คือ ประโยชน์สูงสุด)
4. การบริหารจัดการสามารถนำมาใช้สำหรับผู้บริหารในทุกระดับชั้นขององค์กร

ชร สุทธรายุทธ (2550 : 18) กล่าวว่า การบริหารจัดการ หมายถึง กลุ่มของกิจกรรมประกอบด้วย การวางแผน (Planning) การจัดองค์การ (Organizing) การสั่งการ หรือการชี้นำ (Directing or leading) และการควบคุม (Controlling) ที่มีความสัมพันธ์โดยตรงกับทรัพยากรขององค์กร เพื่อนำไปใช้ให้เกิดประโยชน์และด้วยจุดมุ่งหมายสำคัญในการบรรลุความสำเร็จตามเป้าหมายขององค์กรอย่างมีประสิทธิภาพ และเกิดประสิทธิผล

สรุปได้ว่า การบริหารจัดการ หมายถึง กระบวนการที่จะทำให้งานต่าง ๆ สำเร็จลุล่วงตามจุดประสงค์ขององค์กร โดยใช้ทรัพยากรให้เกิดประโยชน์สูงสุด ด้วยวิธีการดำเนินการตามกระบวนการบริหารซึ่งผู้บริหารจะต้องมีศาสตร์และศิลป์ โดยอาศัยทั้งอำนาจหน้าที่ ภาวะผู้นำ และความรู้ทางการบริหาร

2.2 กระบวนการบริหารจัดการ

ศิริวรรณ เสรีรัตน์ และ คณะ (2545 : 18) ; สโตน (สุรพันธ์ ฉันทแดนสุวรรณ. 2546 : 5 ; อ้างอิงจาก Stone. 1978. **Management.**) และ ตูลา มหาพสุธานนท์ (2547 : 45) กล่าวว่า กระบวนการบริหารจัดการ มีขั้นตอนดังนี้

1. การวางแผน (Planning)
2. การจัดองค์การ (Organizing)
3. การชี้นำ หรือการสั่งการ (Leading)
4. การควบคุม (Controlling)

กุลิก และ เออร์วิค (สมคิด บางโม. 2547 : 71-72 ; อ้างอิงจาก Urwick. 1956. **The Management's Span of Control.**) กล่าวว่า กระบวนการบริหารจัดการมี 7 ขั้นตอนดังนี้

1. การวางแผน (Planning)
2. การจัดหน่วยงาน (Organizing)

3. การจัดตัวบุคคล (Staffing)
4. การอำนวยการ (Directing)
5. การประสานงาน (Coordinating)
6. การรายงานผล (Reporting)
7. การงบประมาณ (Budgeting)

ชนงกรณ์ กุศลบุตร (2547 : 3) กล่าวว่า กระบวนการบริหารจัดการประกอบด้วยหน้าที่ทางการจัดการ ดังต่อไปนี้

1. การวางแผน (Planning)
2. การจัดองค์การ (Organizing)
3. การอำนวยการ (Directing)
4. การควบคุม (Controlling)

วิลาวรรณ รพีพิศาล (2550 : 42) กล่าวว่า กระบวนการบริหารจัดการ มีดังต่อไปนี้

1. การวางแผน (Planning)
2. การจัดองค์การ (Organizing)
3. การจัดคนเข้าทำงาน (Staffing)
4. การชี้นำ (Leading)
5. การควบคุม (Controlling)

จากการศึกษาแนวคิดของนักวิชาการหลายท่าน พบว่าแนวคิดค่อนข้างใกล้เคียงกัน ผู้วิจัยได้ทำการสังเคราะห์สามารถสรุปได้ว่า กระบวนการบริหารจัดการมี 4 ขั้นตอน 1) การวางแผน (Planning) 2) การจัดองค์การ (Organizing) 3) การชี้นำ หรือการสั่งการ (Leading) 4) การควบคุม (Controlling) ซึ่งมีรายละเอียดดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 การวางแผน

นักวิชาการหลายท่านได้ให้ความหมาย และกระบวนการวางแผนไว้ดังนี้

เสนาะ ดิยาว (2543 : 83) ได้ให้ความหมายของการวางแผนไว้ว่า การวางแผน คือ กระบวนการในการกำหนดวัตถุประสงค์และวิธีการว่าจะทำอย่างไรให้บรรลุวัตถุประสงค์นั้น หากจะกล่าวในแง่ของสถานการณ์การวางแผนเป็นกระบวนการในการเผชิญกับความไม่แน่นอนโดยการกำหนดการกระทำขึ้นล่วงหน้าเพื่อให้ได้ผลตามที่กำหนดไว้ การวางแผนจะเกี่ยวข้องกัน 2 อย่าง คือ จุดหมายปลายทางกับวิธีการ จุดหมายปลายทางก็คือจะทำอะไร วิธีการก็คือจะทำอย่างไร โดยในการวางแผนมีกระบวนการดังต่อไปนี้ (เสนาะ ดิยาว. 2543 : 88-89)

1. การวิเคราะห์สถานการณ์

2. การกำหนดวัตถุประสงค์และแผน
3. การประเมินวัตถุประสงค์และแผน จัดลำดับความสำคัญ
4. การเลือกวัตถุประสงค์และแผน
5. การนำไปใช้
6. การตรวจสอบและควบคุม

ศิริอร ชันชหัตถ์ (2544 : 58) ได้สรุปความหมายของการวางแผนไว้ว่า การวางแผน หมายถึง การตกลงใจไว้ล่วงหน้าว่าจะทำอะไร ทำเท่าไร ทำทำไม ทำเมื่อใด ทำที่ไหน ทำกับใคร ใครเป็นผู้ทำ และทำอย่างไร โดยใช้ปัจจัยต่าง ๆ ได้แก่ คน เงิน วัสดุอุปกรณ์ เวลา และการจัดการมาประสานสัมพันธ์และจัดเป็นระบบขึ้น ซึ่งในการจัดทำแผนและการดำเนินงานตามแผน ควรปฏิบัติเป็นขั้น ๆ ดังนี้ (ศิริอร ชันชหัตถ์. 2544 : 65 ; อ้างอิงจาก วัลลภ กันทรพิชัย. 2525. องค์การและการจัดการ.)

1. กำหนดปัญหาหรือความต้องการ
2. กำหนดแผนเพื่อแก้ปัญหาหรือเพื่อสนองความต้องการซึ่งอาจประกอบด้วยขั้นตอนย่อยลงไปดังนี้
  - 2.1 กำหนดวัตถุประสงค์ของการแก้ปัญหาหรือการสนองความต้องการ
  - 2.2 หาวิธีแก้หลาย ๆ วิธี พร้อมทั้งสรุปข้อดี-ข้อเสีย หรือข้อจำกัดของแต่ละวิธี แล้วพิจารณาตัดสินใจเลือกวิธีที่เหมาะสมกับสภาพของปัญหา และข้อจำกัดของแต่ละวิธี แล้วพิจารณาตัดสินใจเลือกวิธีที่เหมาะสมกับสภาพของปัญหา และข้อจำกัดต่าง ๆ มากที่สุด เพื่อให้สามารถแก้ปัญหาได้
  - 2.3 กำหนดขั้นตอนในการดำเนินการ เพื่อแก้ปัญหาหรือสนองความต้องการตามวิธีที่ได้เลือกแล้ว
  - 2.4 ลงมือแก้ปัญหาหรือดำเนินการตามแผนที่กำหนดไว้
  - 2.5 จัดให้มีการติดตามและควบคุมดำเนินงานและทำการประเมินผลเมื่อดำเนินงานเสร็จแล้ว

สมคิด บางโม (2547 : 81) ได้ให้ความหมายของการวางแผนไว้ว่า การวางแผน คือ การกำหนดเป้าหมายและแนวทางปฏิบัติไว้ล่วงหน้า โดยมีการศึกษาข้อมูลต่าง ๆ และเลือกแนวทางปฏิบัติที่จะเกิดประโยชน์สูงสุดต่อองค์กร ซึ่งกระบวนการวางแผน (สมคิด บางโม. 2547 : 109) มีดังต่อไปนี้

1. การเตรียมการและรวบรวมข้อมูลก่อนการวางแผน
2. การวิเคราะห์ปัญหา

3. การกำหนดแผนงานและโครงการ
4. การปฏิบัติตามแผน
5. การประเมินผลแผน

ชนงกรณ์ กุณฑบุตร (2547 : 78) กล่าวถึง กระบวนการวางแผน มีกระบวนการดังต่อไปนี้

1. กำหนดวัตถุประสงค์ของแผน
2. วิเคราะห์สถานการณ์และปัจจัยที่เกี่ยวข้อง
3. กำหนดทางเลือกในการปฏิบัติหลายๆ ทาง
4. ประเมินผลโดยการเปรียบเทียบแต่ละทางเลือก

วันชัย มีชาติ (2549 : 150) กล่าวว่า การวางแผนเป็นกระบวนการทางการบริหารที่เกี่ยวข้องกับการกำหนดวัตถุประสงค์ขององค์การ และการดำเนินการเพื่อให้บรรลุเป้าหมายหรือวัตถุประสงค์ที่ได้กำหนดไว้ และการวางแผนประกอบด้วยกระบวนการที่องค์การต้องดำเนินการดังต่อไปนี้ (วันชัย มีชาติ. 2549 : 157-160) คือ

1. การวิเคราะห์สภาพแวดล้อม
2. การกำหนดวัตถุประสงค์หรือเป้าหมายขององค์การ
3. การเสนอทางเลือก
4. การวิเคราะห์ทางเลือก
5. การเลือกทางเลือก
6. การกำหนดแผนในรายละเอียด
7. การจัดสรรทรัพยากรและอุปกรณ์ที่จำเป็นให้แก่หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

วรพจน์ บุษราคัมวดี (2551 : 85) ได้ให้ความหมายของการวางแผนไว้ว่า การวางแผนหมายถึง กระบวนการจัดการที่มีความเกี่ยวข้องกับวิเคราะห์สภาวะแวดล้อมที่เกี่ยวข้อง การตัดสินใจล่วงหน้าในการกำหนดเพื่อการบรรลุวัตถุประสงค์หรือเป้าหมาย และแนวทางในการปฏิบัติในอนาคต ซึ่งโดยทั่วไปกระบวนการวางแผนมี 6 กระบวนการ (วรพจน์ บุษราคัมวดี. 2551 : 87-90) ดังนี้

1. การวิเคราะห์สถานการณ์
2. การกำหนดเป้าหมายและแผน
3. การประเมินเป้าหมายและแผน
4. การคัดเลือกเป้าหมายและแผน
5. การดำเนินงาน

6. การตรวจสอบและการควบคุม

จากการศึกษาวิเคราะห์แนวคิดของนักวิชาการหลายท่าน พบว่า ได้ให้ความหมาย และกำหนดกระบวนการวางแผนไว้ใกล้เคียงกัน ซึ่งสามารถสังเคราะห์ออกมาได้ดังนี้

1. การวางแผน หมายถึง กระบวนการในการกำหนดวัตถุประสงค์ขององค์การ และการดำเนินการเพื่อให้บรรลุเป้าหมายหรือวัตถุประสงค์ที่ได้กำหนดไว้

2. การวางแผน มีกระบวนการดังต่อไปนี้

2.1 การวิเคราะห์ข้อมูล สภาพแวดล้อม และปัจจัยที่เกี่ยวข้อง ตลอดจนการพิจารณาผลกระทบของปัจจัยต่าง ๆ

2.2 กำหนดวัตถุประสงค์ เป้าหมาย และแผนงาน โครงการ

2.3 จัดลำดับความสำคัญของวัตถุประสงค์ เป้าหมาย และแผนงาน โครงการ

2.4 การกำหนดแผนงาน โครงการ

2.5 การกำหนดผู้รับผิดชอบ ขั้นตอนในการปฏิบัติงาน งบประมาณ และทรัพยากร

2.6 ตรวจสอบ และการเสนอแผนงาน

สรุปได้ว่า การวางแผน หมายถึง กระบวนการกำหนดวัตถุประสงค์ขององค์การ และการดำเนินการเพื่อให้บรรลุเป้าหมายหรือวัตถุประสงค์ที่ได้กำหนดไว้ โดยการวิเคราะห์ข้อมูล สภาพแวดล้อม และปัจจัยที่เกี่ยวข้อง ตลอดจนการพิจารณาผลกระทบของปัจจัยต่าง ๆ การกำหนดวัตถุประสงค์ เป้าหมาย และแผนงาน โครงการ การจัดลำดับความสำคัญ การกำหนดแผนงาน โครงการ การกำหนดผู้รับผิดชอบ ขั้นตอนในการปฏิบัติงาน งบประมาณ และทรัพยากร การตรวจสอบ และการเสนอแผนงาน อย่างพอประมาณ มีเหตุผล และมีภูมิคุ้มกันที่ดีในตัว

ขั้นตอนที่ 2 การจัดองค์การ

นักวิชาการได้ให้ความหมายของการจัดองค์การ และกระบวนการในการจัดองค์การไว้ดังนี้

ธิดา พาหอม (2544 : 57) ได้สรุปความหมายของการจัดองค์การไว้ว่า การจัดองค์การ คือ กระบวนการที่เกี่ยวข้องกับ การจัดกลุ่มคน และกิจกรรมของงาน มอบหมายความรับผิดชอบและอำนาจหน้าที่ให้บุคคล เพื่อให้การดำเนินงานขององค์การบรรลุวัตถุประสงค์ตามแผนงานที่กำหนดไว้

ศิริอร ชันรหัตต์ (2544 : 79) ได้สรุปความหมายของการจัดองค์การไว้ว่า การจัดองค์การ หมายถึง การจัดระบบความสัมพันธ์ระหว่างส่วนงานต่าง ๆ และบุคคลในองค์การ โดยกำหนดภารกิจ อำนาจหน้าที่และความรับผิดชอบให้ชัดเจน เพื่อให้การประกอบการตามภารกิจขององค์การบรรลุวัตถุประสงค์และเป้าหมายอย่างมีประสิทธิภาพ

สมคิด บางโม (2547 : 114) ได้ให้ความหมายของการจัดองค์การไว้ว่า การจัดองค์การ คือ การกำหนดโครงสร้างขององค์การอย่างเป็นทางการ โดยการจัดแบ่งออกเป็นหน่วยงานย่อยต่างๆ กำหนดอำนาจหน้าที่ความรับผิดชอบของแต่ละหน่วยงานไว้ให้ชัดเจน รวมทั้งความสัมพันธ์ระหว่างหน่วยงานย่อยเหล่านั้น ทั้งนี้เพื่อให้เอื้อต่อการดำเนินงานให้บรรลุวัตถุประสงค์ขององค์การอย่างมีประสิทธิภาพ

ชนงกรณ์ กุณชลบุตร (2547 : 84) ได้ให้ความหมายของการจัดองค์การไว้ว่า การจัดองค์การเป็นการพิจารณาการแบ่งหน้าที่ การกำหนดอำนาจและความรับผิดชอบของแต่ละฝ่าย กำหนดขอบข่ายการสื่อสารและการประสานงาน และกำหนดปัจจัยอื่นๆ ที่เกี่ยวข้อง

วิลาวรรณ รพีพิศาล (2550 : 63) การจัดองค์การเป็นการจัดระบบโครงสร้างของงานในหน้าที่ต่าง ๆ ให้มีระเบียบแบบแผน โดยมีกระบวนการที่เริ่มต้นด้วยการจัดกลุ่มกิจกรรม กำหนดขอบเขตของงานอำนาจหน้าที่ในการปฏิบัติงานให้กับฝ่ายต่างๆ ตลอดจนจัดให้มีการประสานสัมพันธ์ระหว่างงานและบุคลากรในองค์การ โดยยึดหลักการทำงานร่วมกันในเป้าหมายเดียวกัน เพื่อให้บรรลุผลสำเร็จตามเป้าหมายรวมที่กำหนดไว้ ซึ่งสามารถแบ่งขอบเขตของกระบวนการจัดองค์การ (วิลาวรรณ รพีพิศาล. 2550 : 66-67) ได้ดังนี้

1. กำหนดโครงสร้างของงาน คือ การจัดหมวดหมู่ แบ่งกลุ่ม และจัดแบ่งประเภทของงาน โดยอาศัยนโยบายและวัตถุประสงค์ของงานเป็นเกณฑ์
2. กำหนดขอบเขตของอำนาจหน้าที่ โดยพิจารณาถึงความรู้ ความสามารถ ความถนัดของผู้ปฏิบัติงานเป็นพื้นฐาน เน้นให้ทุกคนเกิดความพึงพอใจและทราบถึงขอบเขตหน้าที่ที่ตนเองรับผิดชอบ
3. กำหนดความสัมพันธ์ของงาน โดยสร้างความสัมพันธ์ในงานระหว่างโครงสร้างของงานกับอำนาจหน้าที่ต่างๆ ให้เข้าด้วยกัน เพื่อให้เกิดการประสานสัมพันธ์และทำให้งานดำเนินไปตามทิศทางที่กำหนดไว้ โดยยึดหลักในเรื่องสายการบังคับบัญชาเป็นเกณฑ์

จากการศึกษาวิเคราะห์แนวคิดของนักวิชาการหลายท่าน พบว่า ได้ให้ความหมาย และกำหนดกระบวนการจัดองค์การไว้ใกล้เคียงกัน ซึ่งสามารถสังเคราะห์ออกมาได้ดังนี้

1. การจัดองค์การ หมายถึง กระบวนการการจัดระบบความสัมพันธ์ระหว่างส่วนงานต่าง ๆ และบุคคลในองค์การ โดยยึดหลักการทำงานร่วมกันในเป้าหมายเดียวกัน เพื่อให้บรรลุผลสำเร็จตามเป้าหมายรวมที่กำหนดไว้
2. การจัดองค์การ มีกระบวนการดังต่อไปนี้
  - 2.1 กำหนดโครงสร้างการบริหารงาน
  - 2.2 มอบหมายและแบ่งอำนาจหน้าที่ในการปฏิบัติงาน

2.3 จัดคนเข้าทำงาน

2.4 จัดสายการบังคับบัญชา

2.5 ประสานสัมพันธ์ระหว่างงานและบุคลากร

สรุปได้ว่า การจัดการองค์การ หมายถึง กระบวนการการจัดระบบความสัมพันธ์ระหว่าง ส่วนงานต่าง ๆ และบุคคลในองค์การ โดยยึดหลักการทำงานร่วมกันในเป้าหมายเดียวกัน เพื่อให้ บรรลุผลสำเร็จตามเป้าหมายรวมที่กำหนดไว้ ซึ่งประกอบด้วยกระบวนการกำหนดโครงสร้าง การ มอบหมายและแบ่งอำนาจหน้าที่ การจัดคนเข้าทำงาน การจัดสายการบังคับบัญชา และประสาน สัมพันธ์ระหว่างงานและบุคลากร อย่างพอประมาณ มีเหตุผล และมีภูมิคุ้มกันที่ดีในตัว

ขั้นตอนที่ 3 การอำนวยการหรือการชี้นำ

นักวิชาการได้ให้ความหมายของการอำนวยการหรือการชี้นำ และกระบวนการในการ อำนวยการหรือการชี้นำไว้ดังนี้

ศิริอร ชันธหัตถ์ (2544 : 128-131) กล่าวถึง การอำนวยการไว้ว่า การอำนวยการ หมายถึง การสั่งการ การนิเทศงาน และการติดตามผล เพื่อให้งานดำเนินไปตามแผนหรือ เป้าหมายที่กำหนดไว้ ซึ่งประกอบด้วยองค์ประกอบ 4 ประการคือ ความเป็นผู้นำ การจูงใจ การ ติดต่อสื่อสาร และการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างองค์การกับบุคคล

ศิริวรรณ เสรีรัตน์ และคณะ (2545 : 21-22) กล่าวถึง การนำไว้ว่า การนำประกอบด้วย

1. การติดต่อสื่อสารและอธิบายวัตถุประสงค์ให้แก่ผู้ใต้บังคับบัญชาได้ทราบ
2. การมอบหมายมาตรฐานของการปฏิบัติงานต่าง ๆ
3. การให้คำแนะนำและคำปรึกษาแก่ผู้ใต้บังคับบัญชาให้สอดคล้องกับมาตรฐานของ การปฏิบัติงาน
4. การให้รางวัลแก่ผู้ใต้บังคับบัญชาบนพื้นฐานของผลการปฏิบัติงาน
5. การยกย่องสรรเสริญและการดำเนินคดีอย่างยุติธรรมและถูกต้องเหมาะสม
6. การจัดหาสภาพแวดล้อมมากระตุ้นการจูงใจ โดยการติดต่อสื่อสาร เพื่อสำรวจความ ต้องการและสถานการณ์การเปลี่ยนแปลง
7. การทบทวนและปรับวิธีการของภาวะความเป็นผู้นำ เมื่อสถานการณ์เปลี่ยนแปลง และ ผลลัพธ์ของการควบคุมไม่เป็นไปตามที่กำหนด
8. การติดต่อสื่อสารโดยทั่วทุกแห่งในกระบวนการของภาวะความเป็นผู้นำ

ชนงกรณ์ กุณทลบุตร (2547 : 4) กล่าวว่า การอำนวยการ หมายถึง การมีผู้รับผิดชอบใน งานด้านต่าง ๆ ขององค์การเพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ตามที่ต้องการ โดยการนำหรือการจูงใจ

ผู้ปฏิบัติงานในองค์กรธุรกิจจะต้องมีผู้บริหาร ผู้จัดการ หัวหน้างานเพื่อคอยประสานงาน สั่งการ จูงใจพนักงานและดูแลทุกข์สุขของพนักงาน เพื่อให้พนักงานปฏิบัติหน้าที่ตามที่องค์กรคาดหวัง

ตุลา มหาสุชานนท์ (2547 : 211) กล่าวถึงการชี้นำไว้ว่า การชี้นำต้องอาศัยความสามารถ ด้านความรู้พื้นฐานทางพฤติกรรม, ภาวะผู้นำหรือความเป็นผู้นำ, แรงจูงใจในการทำงาน, การประสานงาน, การติดต่อสื่อสาร และการตัดสินใจ อันเป็นองค์ประกอบที่สำคัญให้การชี้นำของผู้บริหารในองค์กรเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล

สมคิด บางโม (2547 : 174-175) กล่าวว่า การอำนวยการ หมายถึง กิจกรรมทุกอย่างที่มุ่ง ผลักดันให้พนักงานทำงานตามที่ได้รับมอบหมายอย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งได้แก่ การสั่งการ การตัดสินใจ การแก้ปัญหา การชี้แนะสอนงาน การจูงใจให้พนักงานทำงาน การสร้างขวัญและกำลังใจในการทำงาน และการประสานงาน

การอำนวยการหรือการชี้นำเป็นศิลปะอย่างหนึ่ง มิใช่เป็นการสั่งการแต่เพียงอย่างเดียว การอำนวยการจะต้องทำให้เกิดความรู้สึกว่าเป็นการช่วยเหลือและอำนวยความสะดวกในการปฏิบัติงาน มิใช่ใช้อำนาจ สั่ง หรือบังคับให้ทำ ดังนั้นการอำนวยการจึงควรประกอบด้วยกิจกรรมหลายประการดังนี้

1. การตัดสินใจ
2. การสั่งการ
3. การจูงใจ
4. การสร้างขวัญในการทำงาน
5. การประสานงาน
6. การสื่อสาร

วิลาวรรณ รพีพิศาล (2550 : 118-119) ได้สรุปความหมายของการชี้นำไว้ว่า การชี้นำ เป็นหน้าที่ที่ผู้บริหารทุกคนในองค์กรจะต้องช่วยกันปฏิบัติ โดยชี้แนะแนวทางเพื่อกระตุ้นให้ทุกคนเห็นคุณค่าของงาน พยายามทุ่มเทแรงกายแรงใจอย่างเต็มที่ เพื่อเป้าหมายขององค์กร ที่สำคัญจะต้องเป็นไปในลักษณะช่วยเหลือ แนะนำ หรือชี้นำมากกว่าจะเป็นการสร้างความรู้สึกลัว ถูกบังคับให้ปฏิบัติ

จากการศึกษาวิเคราะห์แนวคิดของนักวิชาการหลายท่าน สามารถสังเคราะห์ออกมาได้ ดังนี้

1. การอำนวยการหรือการชี้นำ หมายถึง กิจกรรมทุกอย่างที่มุ่งผลักดันให้พนักงานทำงานตามที่ได้รับมอบหมายอย่างมีประสิทธิภาพ เพื่อเป้าหมายขององค์กร
2. การอำนวยการหรือการชี้นำ มีองค์ประกอบดังต่อไปนี้

- 2.1 การสนับสนุน แนะนำช่วยเหลือ การแก้ไขปัญหา การมอบหมายงาน
- 2.2 การจูงใจหรือสร้างแรงจูงใจให้ผู้ได้บังคับบัญชา
- 2.3 การถ่ายทอดข้อมูลข่าวสาร และความเข้าใจไปยังผู้ได้บังคับบัญชา
- 2.4 การประสานงานภายใน และภายนอกสถานศึกษา

สรุปได้ว่า การอำนวยความสะดวก หรือการชี้แนะ หมายถึง กิจกรรมทุกอย่างที่มุ่งผลักดันให้ผู้ร่วมงานทำงานตามที่ได้รับมอบหมายอย่างมีประสิทธิภาพ เพื่อเป้าหมายขององค์การ ซึ่งประกอบด้วย การสนับสนุน แนะนำช่วยเหลือ การแก้ไขปัญหา การมอบหมายงาน การจูงใจหรือสร้างแรงจูงใจให้ผู้ได้บังคับบัญชา การถ่ายทอดข้อมูลข่าวสาร และความเข้าใจไปยังผู้ได้บังคับบัญชา การประสานงานภายใน และภายนอกสถานศึกษา อย่างพอประมาณ มีเหตุผล และมีภูมิคุ้มกันที่ดีในตัว

ขั้นตอนที่ 4 การควบคุม

นักวิชาการได้ให้ความหมายของการควบคุม และกระบวนการในการควบคุมไว้ดังนี้
เสนาะ ตีเขาวี (2543 : 294-296) กล่าวถึงการควบคุมไว้ว่า การควบคุมมีกระบวนการดังต่อไปนี้

1. การกำหนดมาตรฐานที่ใช้วัด
2. การวัดผลงานที่ทำได้จริง
3. การเปรียบเทียบผลงานที่ทำได้จริงกับมาตรฐาน
4. การแก้ไขให้ถูกต้อง

ธิดา พาหอม (2544 : 158) ได้สรุปความหมายของการควบคุมงานไว้ว่า การควบคุมงานคือ การตรวจสอบและประเมินผลการปฏิบัติงานว่าเป็นไปตามแผนที่วางไว้หรือไม่ ซึ่งกระบวนการควบคุมงาน (ธิดา พาหอม, 2544 : 162-163) มีดังต่อไปนี้

1. กำหนดวัตถุประสงค์ในการดำเนินงานของหน่วยงานหรือองค์การ
2. กำหนดมาตรฐานที่ใช้ตรวจสอบเปรียบเทียบหรือวัดผลการปฏิบัติงาน
3. เปรียบเทียบผลงานกับมาตรฐานการเปรียบเทียบผลการปฏิบัติงาน
4. การดำเนินการปรับปรุงแก้ไขจากการเปรียบเทียบหรือวัดผลการปฏิบัติงาน

ศิริวรรณ เสรีรัตน์ และ คณะ (2545 : 375) กล่าวถึง การควบคุม ไว้ว่า การควบคุมมีกระบวนการดังต่อไปนี้

1. การกำหนดมาตรฐาน
2. การวัดผลการปฏิบัติงาน
3. การเปรียบเทียบการปฏิบัติงานกับมาตรฐาน

4. การปฏิบัติการแก้ไข

สมยศ นาวิการ (2546 : 1203-1209) ได้ให้ความหมายของการควบคุมไว้ว่า การควบคุม คือ กระบวนการของการตรวจสอบผลการปฏิบัติงานขององค์การ เพื่อให้ผลการปฏิบัติงานจริงจะปฏิบัติตามมาตรฐานและเป้าหมายขององค์การที่คาดหมายไว้ ซึ่งมีกระบวนการดังนี้

1. การกำหนดขอบเขตของการควบคุม
2. การกำหนดมาตรฐาน
3. การวัดผลการปฏิบัติงาน
4. การเปรียบเทียบระหว่างผลการปฏิบัติงานและมาตรฐาน
5. การยกย่องผลการปฏิบัติงาน
6. การทำการแก้ไขที่จำเป็น
7. การปรับปรุงมาตรฐานและเครื่องมือวัดที่จำเป็น

สุรพันธ์ นันทแดนสุวรรณ (2546 : 107-109) กล่าวถึงการควบคุมไว้ว่า การควบคุม คือ ความพยายามอย่างมีระบบ เพื่อกำหนดมาตรฐานของการปฏิบัติงาน การออกแบบระบบข้อมูลย้อนกลับ การเปรียบเทียบผลการปฏิบัติงานที่เกิดขึ้นจริงกับมาตรฐานที่กำหนดไว้ ซึ่งมีกระบวนการดังนี้

1. การกำหนดมาตรฐาน และวิธีการวัดการปฏิบัติงาน เป็นเกณฑ์ที่กำหนดขึ้นสำหรับการปฏิบัติงาน ซึ่งผู้บริหารใช้เป็นเครื่องมือในการวัดการปฏิบัติงานของผู้ปฏิบัติหรือผู้ใต้บังคับบัญชา

2. การประเมินหรือการวัดผลงาน เป็นกระบวนการของผู้บริหารที่ใช้เพื่อกำหนดการวัดผลการปฏิบัติงาน

3. การเปรียบเทียบการปฏิบัติงานกับมาตรฐาน เป็นการเปรียบเทียบระหว่างผลการปฏิบัติงานจริงกับมาตรฐานที่กำหนดไว้ว่า ที่ปฏิบัติจริงแตกต่างกันอย่างไร ถ้าต่ำกว่าจะต้องหาสาเหตุเพื่อการปรับปรุงแก้ไขต่อไป

4. การปรับปรุงแก้ไข หลังจากเปรียบเทียบแล้วผู้บริหารจะนำผลแตกต่างมาปรับปรุงแก้ไข โดยอาจจะแก้ไขเป้าหมาย หรือปรับแผน หรือการแก้ไขปรับปรุงในประเด็นของโครงสร้างหรือทรัพยากรขององค์การ เป็นต้น

ศิริอร ชันทรหัตถ์ (2546 : 167-169) กล่าวถึงการควบคุมไว้ว่า การควบคุมเป็นการดำเนินการตรวจสอบการปฏิบัติงานว่าเป็นไปตามแผนและเป้าหมายหรือข้อตกลงตามที่กำหนดไว้หรือไม่ ซึ่งกระบวนการควบคุมประกอบด้วย

1. การกำหนดเกณฑ์และมาตรฐานสำหรับการควบคุม

2. มีการวัดหรือนับผลการปฏิบัติงานที่ดำเนินไป
3. การเปรียบเทียบผลงานกับมาตรฐานที่กำหนดไว้
4. การประเมินผลงาน
5. ปรับปรุงแก้ไขผลแตกต่างจากเกณฑ์และมาตรฐานให้ถูกต้อง

ชนงกรณ์ กุลบุตร (2547 : 186-190) กล่าวถึงการควบคุมองค์การไว้ว่า การควบคุมองค์การ หมายถึง ระบบการติดตามและตรวจสอบเพื่อให้การปฏิบัติงานและผลที่ได้เป็นไปตามแผนที่วางไว้ ซึ่งกระบวนการควบคุมมีกระบวนการดังต่อไปนี้

1. การกำหนดวัตถุประสงค์ในการประเมิน
2. กำหนดมาตรฐานของความสำเร็จ
3. การกำหนดเครื่องมือที่จะใช้ประเมิน
4. ทำการประเมิน
5. ทำการเปรียบเทียบผลการประเมิน
6. สรุปผลและนำผลการประเมินไปใช้แก้ปัญหาหรือพัฒนา

ตุลา มหาพสุชานนท์ (2547 : 300) ได้สรุปความหมายของการควบคุมไว้ว่า การควบคุม หมายถึง มาตรการที่ใช้เป็นตัวเฝ้าติดตามและบังคับให้กิจกรรมต่าง ๆ ดำเนินไปภายใต้แผนงานหรือยุทธศาสตร์ที่วางไว้อย่างถูกต้องตามทิศทางที่องค์กรกำหนด รวมทั้งแก้ไขการดำเนินการที่คาดเคลื่อนเบี่ยงเบนจากมาตรฐานหรือเป้าหมาย การควบคุมที่ดีต้องเป็นหลักประกันให้องค์การประสบผลสำเร็จหรือบรรลุเป้าหมายโดยใช้ทรัพยากรอย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผลสูงสุด ซึ่งการควบคุมมีกระบวนการ (ตุลา มหาพสุชานนท์. 2547 : 303) ดังต่อไปนี้

1. กำหนดเป้าหมายของกลยุทธ์และแผน
2. กำหนดมาตรฐานการปฏิบัติงาน
3. การวัดผลการปฏิบัติงานจริง
4. การเปรียบเทียบผลงานจริงกับมาตรฐาน
5. การประเมินการเบี่ยงเบน
6. การดำเนินการแก้ไข

สมคิด บางโม (2547 : 198) ได้ให้ความหมายของการควบคุมไว้ว่า การควบคุม หมายถึง การตรวจสอบการปฏิบัติงานว่าเป็นไปตามแผนที่วางไว้และได้มาตรฐานที่กำหนดไว้หรือไม่ แล้วแนะนำปรับปรุงการปฏิบัติงานให้เป็นไปตามแผนและมาตรฐานที่กำหนดไว้ ซึ่งกระบวนการควบคุม (สมคิด บางโม. 2547 : 204-206) มีดังนี้

1. การกำหนดวัตถุประสงค์หรือเป้าหมายของงานให้ชัดเจน กล่าวคือ จะต้องระบุให้ชัดเจนว่าหน่วยงานมีวัตถุประสงค์อะไร เพียงใด เมื่อใด เพื่อให้สามารถใช้วัตถุประสงค์นั้นเป็นเครื่องมือในการชี้้นำการปฏิบัติงานและการควบคุมงาน

2. การกำหนดมาตรฐานของงานต่าง ๆ หมายถึง การกำหนดระดับต่ำสุดของผลงานที่คาดว่าจะได้รับการดำเนินกิจกรรมหนึ่ง ๆ ซึ่งจะใช้มาตรฐานเป็นตัววัดว่าผลงานออกมามาตรฐานตามที่กำหนดหรือไม่

3. การวัดผลการปฏิบัติงาน หมายถึง การตัดสินใจว่าคนทำงานได้ผลเท่ามาตรฐานที่กำหนดไว้หรือดีน้อยกว่า หรือสูงกว่ามาตรฐานที่กำหนด และคุ้มค่าเงินเดือนที่กำหนดไว้สำหรับตำแหน่ง นั้น ๆ หรือไม่

4. การเปรียบเทียบผลงานกับมาตรฐาน เป็นการนำข้อมูลที่ได้จากการวัดมาเปรียบเทียบกับมาตรฐานที่ได้กำหนดไว้หรือเป้าหมายที่ตั้งไว้

5. การดำเนินการแก้ไข เป็นขั้นตอนสุดท้ายหลังจากที่ได้มีการรายงานหรือตรวจพบว่ามีข้อผิดพลาดเกิดขึ้นหรือมีสิ่งเบี่ยงเบนไปจากมาตรฐาน

วันชัย มีชาติ (2549 : 293) กล่าวถึงการควบคุมไว้ว่า การควบคุมจะประกอบด้วยลักษณะสำคัญ คือ 1) การควบคุมเป็นกระบวนการ 2) เป็นการเปรียบเทียบผลการทำงานกับมาตรฐานที่องค์การตั้งไว้ 3) การควบคุมมีเป้าหมายเพื่อให้การทำงานขององค์การบรรลุตามเป้าหมายหรือวัตถุประสงค์ขององค์การ และ 4) การควบคุมมุ่งที่จะแก้ไขปรับปรุงพฤติกรรมหรือสิ่งที่เบี่ยงเบนในองค์การ ซึ่งการควบคุมมีกระบวนการ (วันชัย มีชาติ, 2549 : 293-299) ดังนี้

1. การกำหนดมาตรฐานในการดำเนินงาน
2. การวัดผลการดำเนินงานขององค์การและผู้ปฏิบัติงานในองค์การ
3. การเปรียบเทียบผลงานกับมาตรฐาน
4. การแก้ไขและปรับปรุงการดำเนินงานขององค์การ

วรพจน์ บุษราคัมวดี (2551 : 259-260) กล่าวถึงการควบคุมไว้ว่า การควบคุมหมายถึงกระบวนการที่ผู้บริหารใช้เป็นมาตรฐานในการตรวจสอบ กำกับและติดตามการดำเนินงานให้แผนและการดำเนินงานสอดคล้องตรงกัน โดยต้องมีการวัด วิเคราะห์และประเมินผลกับมาตรฐาน และเพื่อทำการป้องกันและแก้ไขไม่ให้ผลงานคลาดเคลื่อนไปจากวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้ล่วงหน้า ซึ่งมีกระบวนการดังนี้

1. การกำหนดสิ่งที่จะประเมินและควบคุม
2. การกำหนดมาตรฐานการปฏิบัติงาน
3. การวัดและประเมินผลการปฏิบัติงานที่เกิดขึ้นจริง

4. การเปรียบเทียบผลการปฏิบัติงานที่เกิดขึ้นจริงกับมาตรฐานที่กำหนดไว้
5. การพิจารณาสาเหตุของความเบี่ยงเบนจากมาตรฐาน
6. การปรับปรุงแก้ไขในสิ่งที่ผิดพลาด

วิลาวรรณ รพีพิศาล (2550 : 151) ได้สรุปความหมายของการควบคุมไว้ว่า การควบคุม เป็นการตรวจสอบดูแลและติดตามผลการปฏิบัติงานให้เป็นไปตามแผน โดยมีขั้นตอนที่เริ่มต้นด้วยการกำหนดแผน และการควบคุมควบคู่กันไป คือถ้าปราศจากการวางแผนแล้วก็จะไม่มีการควบคุมเกิดขึ้น ดังนั้นข้อมูลต่าง ๆ ที่เกิดขึ้น ซึ่งโดยทั่วไปประกอบด้วยกระบวนการ (วิลาวรรณ รพีพิศาล. 2550 : 155-157) ดังนี้

1. การกำหนดเป้าหมายและแผนของการควบคุม
2. การกำหนดมาตรฐานเป็นเครื่องมือวัดค่าของงาน
3. การวัดค่าผลงานที่ปฏิบัติได้จริง
4. การเปรียบเทียบผลงานจริงกับมาตรฐาน
5. การดำเนินการปรับปรุงแก้ไข

จากการศึกษาวิเคราะห์แนวคิดของนักวิชาการหลายท่าน สามารถสังเคราะห์ห่อออกมาได้ ดังนี้

1. การควบคุม หมายถึง กระบวนการในการประเมินผลการปฏิบัติงานว่าดำเนินไปด้วยดีมีประสิทธิภาพมากน้อยเพียงใด
2. การควบคุมมีกระบวนการครอบคลุมหัวข้อดังต่อไปนี้ คือ
  - 2.1 การกำหนดสิ่งที่จะประเมินและควบคุม
  - 2.2 การกำหนดมาตรฐานการปฏิบัติงาน
  - 2.3 การวัดและประเมินผลการปฏิบัติงานที่เกิดขึ้นจริง
  - 2.4 การเปรียบเทียบผลการปฏิบัติงานที่เกิดขึ้นจริงกับมาตรฐานที่กำหนดไว้
  - 2.5 การพิจารณาสาเหตุของความเบี่ยงเบนจากมาตรฐาน
  - 2.6 การปรับปรุงแก้ไขในสิ่งที่ผิดพลาด

สรุปได้ว่า การควบคุม หมายถึง กระบวนการในการประเมินผลการปฏิบัติงาน ว่าดำเนินไปด้วยดีมีประสิทธิภาพมากน้อยเพียงใด ซึ่งมีรายละเอียดดังนี้คือ กำหนดผู้รับผิดชอบในการประเมินแผนงานของโรงเรียน การกำหนดรายละเอียด รูปแบบ ระยะเวลา และสร้างเครื่องมือในการประเมิน การกำหนดมาตรฐานการปฏิบัติงาน การวัดผลการดำเนินงาน การนำผลการประเมินมาวิเคราะห์เปรียบเทียบกับวัตถุประสงค์ การจัดทำมีการรายงานผลการประเมินตามขั้นตอน การประมวลผล สรุป ปัญหาอุปสรรค และข้อเสนอแนะในการปฏิบัติงาน การจัดทำ

เอกสารสรุปผลการดำเนินงาน และการนำผลการประเมิน ไปใช้เป็นข้อมูลในการพัฒนาและปรับปรุงการบริหารงาน อย่างพอประมาณ มีเหตุผล และมีภูมิคุ้มกันที่ดีในตัว

2.3 ขอบข่ายงานการบริหารจัดการสถานศึกษา

กระทรวงศึกษาธิการ ได้กำหนดขอบข่ายงานการบริหารจัดการสถานศึกษาไว้ 4 งาน ดังต่อไปนี้

1. การบริหารงานวิชาการ

การบริหารงานวิชาการยึดหลักให้สถานศึกษาจัดทำหลักสูตรสถานศึกษาให้เป็นไปตามกรอบหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน และสอดคล้องกับสภาพปัญหาและความต้องการของชุมชนและสังคมอย่างแท้จริง โดยมีครู ผู้บริหาร ผู้ปกครอง และชุมชนมีส่วนร่วม ส่งเสริมสถานศึกษาให้จัดกระบวนการเรียนรู้ โดยถือว่าผู้เรียนมีความสำคัญที่สุด ส่งเสริมให้ชุมชนและสังคมมีส่วนร่วมในการกำหนดหลักสูตรกระบวนการเรียนรู้ รวมทั้งเป็นเครือข่ายและแหล่งการเรียนรู้ มุ่งจัดการศึกษาให้มีคุณภาพและมาตรฐาน โดยจัดให้มีดัชนีชี้วัดคุณภาพการจัดการหลักสูตรและกระบวนการเรียนรู้ และสามารถตรวจสอบคุณภาพการจัดการศึกษาได้ทุกช่วงชั้นทั้งระดับเขตพื้นที่การศึกษาและสถานศึกษา ส่งเสริมให้มีการร่วมมือเป็นเครือข่าย เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพและคุณภาพในการจัดและพัฒนาคุณภาพการศึกษา ซึ่งมีขอบข่ายและภารกิจดังนี้

(กระทรวงศึกษาธิการ, 2550ก : 28- 29)

1.1 การพัฒนาหรือการดำเนินการเกี่ยวกับการให้ความเห็นการพัฒนาสาระหลักสูตรท้องถิ่น

1.2 การวางแผนงานด้านวิชาการ

1.3 การจัดการเรียนการสอนในสถานศึกษา

1.4 การพัฒนาหลักสูตรของสถานศึกษา

1.5 การพัฒนากระบวนการเรียนรู้

1.6 การวัดผล ประเมินผล และดำเนินการเทียบโอนผลการเรียน

1.7 การวิจัยเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษาในสถานศึกษา

1.8 การพัฒนาและส่งเสริมให้มีแหล่งเรียนรู้

1.9 การนิเทศการศึกษา

1.10 การแนะแนว

1.11 การพัฒนาระบบประกันคุณภาพภายในและมาตรฐานการศึกษา

1.12 การส่งเสริมชุมชนให้มีความเข้มแข็งทางวิชาการ

1.13 การประสานความร่วมมือในการพัฒนาวิชาการกับสถานศึกษาและองค์กรอื่น

1.14 การส่งเสริมและสนับสนุนงานวิชาการแก่บุคคล ครอบครัวยุทธศาสตร์หน่วยงาน สถานประกอบการและสถาบันอื่นที่จัดการศึกษา

1.15 การจัดทำระเบียบและแนวปฏิบัติเกี่ยวกับงานด้านวิชาการของสถานศึกษา

1.16 การคัดเลือกหนังสือ แบบเรียนเพื่อใช้ในสถานศึกษา

1.17 การพัฒนาและใช้สื่อเทคโนโลยีเพื่อการศึกษา

2. การบริหารงานงบประมาณ

การบริหารงานงบประมาณยึดหลักความเท่าเทียมกันและความเสมอภาคทางโอกาส การศึกษาของผู้เรียนในการจัดสรรงบประมาณเพื่อจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน มุ่งพัฒนาขีดความสามารถในการบริหารจัดการงบประมาณตามมาตรฐานการจัดการทางการเงินเพื่อรองรับการบริหารงบประมาณแบบมุ่งเน้นผลงาน ยึดหลักการกระจายอำนาจในการบริหารจัดการงบประมาณ โดยจัดสรรงบประมาณให้เป็นลักษณะของวงเงินรวมแก่สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาและสถานศึกษา ซึ่งอยู่ในระยะของการพัฒนา มุ่งเน้นการเสริมสร้างประสิทธิภาพและประสิทธิผลของระบบการจัดการงบประมาณของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาและสถานศึกษาให้มีความเป็นอิสระในการตัดสินใจมีความคล่องตัว ควบคู่กับความโปร่งใสและความรับผิดชอบที่ตรวจสอบได้จากผลสำเร็จของงานและทรัพยากรที่ใช้ ซึ่งมีขอบข่ายและภารกิจดังนี้ (กระทรวงศึกษาธิการ. 2550ก : 52-53)

2.1 การจัดทำแผนงบประมาณและคำขอตั้งงบประมาณ เพื่อเสนอต่อเลขาธิการคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน

2.2 การจัดทำแผนปฏิบัติการใช้จ่ายเงิน ตามที่ได้รับจัดสรรงบประมาณจากสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานโดยตรง

2.3 การอนุมัติการใช้จ่ายงบประมาณที่ได้รับจัดสรร

2.4 การขอโอนและการขอเปลี่ยนแปลงงบประมาณ

2.5 การรายงานผลการเบิกจ่ายงบประมาณ

2.6 การตรวจสอบ ติดตามและรายงานการใช้งบประมาณ

2.7 การตรวจสอบ ติดตามและรายงานการใช้จ่ายผลผลิตจากงบประมาณ

2.8 การระดมทรัพยากรและการลงทุนเพื่อการศึกษา

2.9 การปฏิบัติงานอื่นใดตามที่ได้รับมอบหมายเกี่ยวกับกองทุนเพื่อการศึกษา

2.10 การบริหารจัดการทรัพยากรเพื่อการศึกษา

- 2.11 การวางแผนพัสดุ
- 2.12 การกำหนดแบบรูปราชการ หรือคุณลักษณะเฉพาะของครุภัณฑ์หรือสิ่งก่อสร้างที่ใช้เงินงบประมาณเพื่อเสนอต่อเลขาธิการคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน
- 2.13 การพัฒนาระบบข้อมูลและสารสนเทศเพื่อการจัดทำและจัดหาพัสดุ
- 2.14 การจัดหาพัสดุ
- 2.15 การควบคุมดูแล บำรุงรักษาและจำหน่ายพัสดุ
- 2.16 การจัดหาผลประโยชน์จากทรัพย์สิน
- 2.17 การเบิกเงินจากคลัง
- 2.18 การรับเงิน การเก็บรักษาเงิน และการจ่ายเงิน
- 2.19 การนำเงินส่งคลัง
- 2.20 การจัดทำบัญชีการเงิน
- 2.21 การจัดทำรายงานทางการเงินและงบการเงิน
- 2.22 การจัดทำหรือจัดหาแบบพิมพ์บัญชี ทะเบียน และรายงาน

3. การบริหารงานบุคคล

การบริหารงานบุคคลยึดหลักความต้องการและการพัฒนาอย่างต่อเนื่องในการบริหารงานบุคคลของเขตพื้นที่การศึกษาและสถานศึกษาตามนโยบาย กฎหมายและหลักเกณฑ์ที่กำหนด ยึดหลักความเป็นอิสระในการบริหารงานบุคคลของเขตพื้นที่การศึกษาและสถานศึกษาตามนโยบาย กฎหมายและหลักเกณฑ์ที่กำหนด ยึดหลักธรรมาภิบาล ซึ่งมีขอบข่ายและภารกิจดังนี้ (กระทรวงศึกษาธิการ. 2550ก : 76-77)

- 3.1 การวางแผนอัตรากำลังและกำหนดตำแหน่ง
- 3.2 การจัดสรรอัตรากำลังข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษา
- 3.3 การสรรหาและบรรจุแต่งตั้ง
- 3.4 การเปลี่ยนตำแหน่งให้สูงขึ้น การย้ายข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษา
- 3.5 การดำเนินการเกี่ยวกับการเลื่อนขั้นเงินเดือน
- 3.6 การลาทุกประเภท
- 3.7 การประเมินผลการปฏิบัติงาน
- 3.8 การดำเนินการทางวินัยและการลงโทษ
- 3.9 การสั่งพักราชการและการสั่งให้ออกจากราชการไว้ก่อน
- 3.10 การรายงานและการดำเนินการทางวินัยและการลงโทษ

- 3.11 การอุทธรณ์และ การร้องทุกข์
- 3.12 การออกจากราชการ
- 3.13 การจัดระบบและการจัดทำทะเบียนประวัติ
- 3.14 การจัดทำบัญชีรายชื่อและให้ความเห็นเกี่ยวกับการเสนอขอพระราชทานเครื่องราชอิสริยาภรณ์
- 3.15 การส่งเสริมการประเมินวิทยฐานะข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษา
- 3.16 การส่งเสริมและยกย่องเชิดชูเกียรติ
- 3.17 การส่งเสริมมาตรฐานวิชาชีพและจรรยาบรรณวิชาชีพ
- 3.18. การส่งเสริมวินัย คุณธรรมและจริยธรรมสำหรับข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษา
- 3.19 การริเริ่มส่งเสริมการขอรับใบอนุญาตประกอบวิชาชีพครูและบุคลากรทางการศึกษา
- 3.20 การพัฒนาข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษา

4. การบริหารงานทั่วไป

การบริหารงานทั่วไปยึดหลักให้สถานศึกษามีความเป็นอิสระในการบริหารและจัดการศึกษาด้วยตนเองให้มากที่สุด โดยสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามีหน้าที่กำกับ ดูแล ส่งเสริม สนับสนุน และประสานงานในเชิงนโยบายให้สถานศึกษาจัดการศึกษาให้เป็นไปตามนโยบายและมาตรฐานการศึกษาแห่งชาติ ส่งเสริมประสิทธิภาพและประสิทธิผลในการบริหารและ การจัดการศึกษาของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาและสถานศึกษา ตามหลักการการบริหารงานที่มุ่งผลสัมฤทธิ์ของงานเป็นหลัก โดยเน้นความโปร่งใส ความรับผิดชอบที่ตรวจสอบได้ตามกฎเกณฑ์ กติกา ตลอดจนการมีส่วนร่วมของบุคคล ชุมชน และองค์กรที่เกี่ยวข้อง มุ่งพัฒนาองค์กรทั้งระดับเขตพื้นที่การศึกษาและสถานศึกษา ให้เป็นองค์กรสมัยใหม่ โดยนำนวัตกรรมและเทคโนโลยีมาใช้ อย่างเหมาะสมสามารถเชื่อมโยง ติดต่อสื่อสารกันได้อย่างรวดเร็วด้วยระบบเครือข่ายและเทคโนโลยีที่ทันสมัย การบริหารงานทั่วไปเป็นกระบวนการสำคัญที่ช่วยประสานส่งเสริมและ สนับสนุนการบริหารงานอื่น ๆ บรรลุผลตามมาตรฐานคุณภาพและเป้าหมายที่กำหนดไว้ โดยมีบทบาทหลักในการประสานส่งเสริม สนับสนุนและการอำนวยความสะดวกต่าง ๆ ในการ ให้บริการการศึกษาทุกรูปแบบ ทั้งการศึกษาในระบบ การศึกษานอกระบบ และการศึกษาตามอัธยาศัยตามบทบาทของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาและสถานศึกษา ตลอดจนการจัดและ ให้บริการการศึกษาของบุคคล ชุมชน องค์กร หน่วยงาน และสถาบันสังคมอื่น ซึ่งมีขอบข่ายและภารกิจดังนี้ (กระทรวงศึกษาธิการ. 2550ก : 103-104)

- 4.1 การพัฒนาระบบและเครือข่ายข้อมูลสารสนเทศ
  - 4.2 การประสานงานและพัฒนาเครือข่ายการศึกษา
  - 4.3 การวางแผนการบริหารงานการศึกษา
  - 4.4 งานวิจัยเพื่อพัฒนานโยบายและแผน
  - 4.5 การจัดระบบการบริหารและพัฒนาองค์กร
  - 4.6 การพัฒนามาตรฐานการปฏิบัติงาน
  - 4.7 งานเทคโนโลยีเพื่อการศึกษา
  - 4.8 การดำเนินงานธุรการ
  - 4.9 การดูแลอาคารสถานที่และสภาพแวดล้อม
  - 4.10 การจัดทำสำมะโนผู้เรียน
  - 4.11 การรับนักเรียน
  - 4.12 การเสนอความเห็นเกี่ยวกับเรื่องการจัดตั้ง ยุบ รวมหรือเลิกสถานศึกษา
  - 4.13 การประสานการจัดการศึกษาในระบบ นอกกระบบและตามอัธยาศัย
  - 4.14 การระดมทรัพยากรเพื่อการศึกษา
  - 4.15 การทัศนศึกษา
  - 4.16 การส่งเสริมงานกิจการนักเรียน
  - 4.17 การประชาสัมพันธ์งานการศึกษา
  - 4.18 การส่งเสริม สนับสนุน และประสานการจัดการศึกษาของบุคคล ชุมชน องค์กร หน่วยงานและสถาบันสังคมอื่นที่จัดการศึกษา
  - 4.19 งานประสานราชการส่วนภูมิภาคและส่วนท้องถิ่น
  - 4.20 การรายงานผลการปฏิบัติงาน
  - 4.21 การจัดระบบการควบคุมภายในหน่วยงาน
  - 4.22 แนวทางการจัดกิจกรรมเพื่อปรับเปลี่ยนพฤติกรรมในการลงโทษนักเรียน
- สรุปได้ว่า การบริหารจัดการสถานศึกษา หมายถึง กระบวนการที่จะทำให้ภาระงานในสถานศึกษา คือ งานบริหารวิชาการ งานบริหารงบประมาณ งานบริหารบุคคล และงานบริหารทั่วไปสำเร็จลุล่วงตามจุดประสงค์ ซึ่งประกอบด้วย 4 กระบวนการ คือ การวางแผน การจัดองค์การ การอำนวยการหรือชี้นำ และการควบคุม

2.4 หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

ในเรื่องปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงนั้น ได้มีนักวิชาการได้กล่าวถึงหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงไว้ตรงกันหลายท่าน ดังนี้คือ

กลุ่มพัฒนากรอบแนวคิดทางทฤษฎีเศรษฐกิจพอเพียง (2546 : 40) ; สุวิทย์ เมษินทรีย์ (2549 : 173) ; จิรายุ อิศรางกูร ณ อยุธยา (กองบรรณาธิการ โพลีซันนิ่งค์. 2550 : 58 ; อ้างอิงจาก จิรายุ อิศรางกูร ณ อยุธยา. 2550. การขับเคลื่อนธุรกิจภายใต้เศรษฐกิจพอเพียง) ; คุณเดือน พันธมนาวิน และดวงเดือน พันธมนาวิน (2550 : 6) ; ณัฐพงษ์ ทองภักดี (2550 : 6) ; สมบัติ กุศุมาวลี (2550 : 4-5) ; สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (2550 ข : 13) และ สมศักดิ์ อมรศิริพงศ์ (2551 : 56-57) ได้กล่าวถึงปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงว่า ต้องประกอบด้วยคุณลักษณะที่สำคัญ 3 ประการ ซึ่งจะต้องปฏิบัติภายใต้เงื่อนไขของความรอบรู้ และคุณธรรม ดังนี้คือ 1) ความพอประมาณ 2) ความมีเหตุผล 3) การมีภูมิคุ้มกันที่ดีในตัว

สรุปได้ว่า หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง หมายถึง แนวทางที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวได้ทรงชี้ให้เห็นถึงแนวทางการปฏิบัติตนที่ควรจะเป็นเพื่อให้สามารถดำรงชีพได้โดยที่ไม่เดือดร้อน สามารถนำมาประยุกต์ใช้ได้ตลอดเวลาด้วยการตั้งอยู่บนพื้นฐานของทางสายกลาง และความไม่ประมาท โดยคำนึงถึงความพอประมาณ ความมีเหตุผล และการมีภูมิคุ้มกันที่ดีในตัว ซึ่งทั้ง 3 หลักการดังกล่าวจำเป็นต้องปฏิบัติภายใต้เงื่อนไขของความรอบรู้ และคุณธรรมเสมอ ถ้าไม่ปฏิบัติภายใต้เงื่อนไขทั้ง 2 ข้อก็ไม่ถือว่าเป็นเศรษฐกิจพอเพียง

1. ความพอประมาณ

มีนักวิชาการหลายท่านได้ให้นิยามของความพอประมาณ ไว้ดังต่อไปนี้

กลุ่มพัฒนากรอบแนวคิดทางทฤษฎีเศรษฐศาสตร์ ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง (2546 : 40) กล่าวว่า ความพอประมาณ (Moderation) หมายถึง ความพอดี (Dynamic optimum) ที่ไม่มากเกินไปและไม่น้อยเกินไปในมิติต่าง ๆ ของการกระทำ ตัวอย่างเช่น กิจกรรมเศรษฐกิจ เช่น การผลิตและการบริโภค ที่อยู่ในระดับพอประมาณ เพื่อนำไปสู่ความสมดุลและพร้อมต่อการรองรับการเปลี่ยนแปลง

สุวิทย์ เมษินทรีย์ (2549 : 173) กล่าวว่า ความพอประมาณ หมายถึง การทำให้ประชาชนเดินสายกลางมีความพอดี ไม่เบียดเบียนทั้งตนเองและผู้อื่นไม่ใช้จ่ายเกินยืมสินหรือลงทุนที่เกินกำลัง ถ้าศักยภาพของตัวเองสามารถไปสู่โลกได้แล้วก็ไป ถ้ายังน่าจะอยู่ระดับภูมิภาคก็อยู่ในระดับนั้นก่อน อย่างนี้เรียกว่าความพอประมาณ

จิรายุ อิศรางกูร ณ อยุธยา (กองบรรณาธิการโพลีซันนิ่งค์. 2550 : 58 ; อ้างอิงจาก จิรายุ อิศรางกูร ณ อยุธยา. 2550. การขับเคลื่อนธุรกิจภายใต้เศรษฐกิจพอเพียง.); กระทรวงศึกษาธิการ (2550 ข : 13-14); คุณเดือน พันธุมนาวิน และดวงเดือน พันธุมนาวิน (2550 : 6) และ สมศักดิ์ อมรสิริพงศ์ (2551 : 56) ได้อธิบายว่า ความพอประมาณ หมายถึง ความพอดีที่ไม่น้อยเกินไปและไม่มากเกินไปโดยไม่เบียดเบียนตนเองและผู้อื่น เช่น การผลิตและการบริโภคที่อยู่ในระดับพอประมาณ

ณัฐพงษ์ ทองภักดี (2550 : 6) ได้อธิบายว่า พอประมาณ หมายถึง รายจ่ายสมดุลกับรายรับ ซึ่งควรพิจารณาทั้งด้านรายรับและรายจ่ายโดยทั่วไปจะพบว่า การดูแลด้านรายจ่ายจะสามารถควบคุมได้ง่ายกว่าการเพิ่มรายรับ รวมถึงมีความเสี่ยงน้อยกว่า เพราะสามารถจะพิจารณาด้วยตนเองได้ว่ารายจ่ายใดสามารถลดได้ โดยไม่เบียดเบียนตนเองและผู้อื่น

พิพัฒน์ ยอดพฤติการณ์ (2550 : 27) ได้ให้ความหมายของความพอประมาณ ไว้ว่า ความพอประมาณ หมายถึง ความเหมาะสมของการดำเนินงานทั้งในแง่ของขนาดที่ไม่เล็กเกินไปหรือไม่ใหญ่จนเกินตัวแต่เป็นไปตามอรรถภาพและสภาพแวดล้อม และในแง่ของจังหวะเวลาที่ไม่เร็วเกินไป หรือไม่ช้าจนเกินไป แต่รู้จักทำเป็นขั้นตอน เพื่อให้การดำเนินงานมีความก้าวหน้าโดยที่ไม่ทำให้ตนเองและผู้อื่นเดือดร้อน

สมบัติ กุสุมาวดี (2550 : 4) กล่าวว่า ความพอประมาณ หมายถึง ความพอดีที่ไม่น้อยเกินไปและไม่มากเกินไป ไม่สุดโต่งเกินไป ขณะเดียวกันความพอดีนั้นก็จะต้องเป็นไปในลักษณะที่ไม่เบียดเบียนตนเองและผู้อื่น เช่น การผลิตและการบริโภคที่อยู่ในระดับพอประมาณ จากพระราชดำรัสด้านความประหยัด ประมาณ รู้ว่าสิ่งใดควรจ่ายออกไปและสิ่งใดควรรักษาไว้ โดยใช้การประมาณ ทั้งประมาณตน และประมาณสถานการณั้ ประมาณตนให้รู้ว่าตนเองต้องการอะไร มีความจำเป็นสำหรับตนมากแค่ไหน และในสถานการณั้ที่กำลังเผชิญอยู่ต้องทำอะไรถึงจะพอเพียงกับตนเอง ซึ่งการประมาณตนเองและสถานการณั้ เพื่อวิเคราะห์ว่าความพอดีของตนนั้นที่ว่าไม่มากเกินไป หรือน้อยเกินไป อยู่ในระดับใด หลายครั้งจากกระแสพระราชดำรัส กล่าวถึงสถานการณั้รอบด้านในสังคม เพราะฉะนั้นถ้าหากถามว่าความพอประมาณคือพอประมาณขนาดไหน ก็ต้องใช้การประมาณปัจจัยต่าง ๆ รอบด้าน ทั้งปัจจัยส่วนบุคคลและปัจจัยด้านสิ่งแวดล้อมเป็นเหตุผล ให้ทราบถึง “ความพอประมาณ” ในระดับ “พอประมาณ” นั้น ๆ

เสรี พงศ์พิศ (2550 : 9) กล่าวว่า ความพอประมาณ หมายถึง ความพอดี พองาม เป็นความถูกต้อง ดีงาม เป็นทางสายกลาง เป็นคุณธรรม เป็นอะไรที่วัดได้ด้วย “ใจ” ยิ่งใจสะอาดบริสุทธิ์เพียงใด ก็ยิ่งมองเห็นความถูกต้องดีงามได้ชัดเจนมากขึ้นเพียงนั้น สามารถชั่งวัดความพอดี

พอประมาณได้ดีเพียงนั้น รู้จักแยกแยะระหว่างความจำเป็นกับความต้องการ ความจริงกับความเท็จ ความถูกกับความผิด ความดีกับความเลว

สรุปได้ว่า ความพอประมาณ หมายถึง ความเหมาะสม พอเหมาะพอดีไม่มากไม่น้อยเกินไป โดยไม่เบียดเบียนตนเองและผู้อื่น

2. ความมีเหตุผล

กลุ่มพัฒนากรอบแนวคิดทางทฤษฎีเศรษฐศาสตร์ ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง (2546 : 40) ได้อธิบายว่า ความมีเหตุผล (Reasonableness) หมายถึง การตัดสินใจเกี่ยวกับระดับของความพอประมาณในมิติต่าง ๆ นั้น จะต้องเป็นไปอย่างมีเหตุผล โดยพิจารณาจากเหตุ ปัจจัย และข้อมูลที่เกี่ยวข้อง ตลอดจนผลที่คาดว่าจะเกิดขึ้นจากการกระทำนั้น ๆ (Expected results) อย่างรอบคอบ

สุวิทย์ เมษินทรีย์ (2549 : 173) กล่าวถึงการใช้ความรู้และเหตุผลในการตัดสินใจ สิ่งที่สำคัญคือ ความรอบคอบ รู้จักปรับตัวเข้ากับวัฒนธรรมภายนอก เพราะเราอยู่ในระบบเปิดบางคนยังเข้าใจว่าเศรษฐกิจพอเพียงอยู่ในระบบปิด ความจริงแล้วพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวฯ ทรงมองทุกอย่างแบบพลวัต ประเด็นคือ ในพลวัตการเปลี่ยนแปลง เราจะปรับวิธีการทำงานของภาครัฐ ยุทธศาสตร์การแข่งขันของภาคเอกชน ตลอดจนวิถีชีวิตของชุมชนให้เข้ากับกระแสโลกาภิวัตน์ได้อย่างไร

จิรายุ อิศรางกูร ณ อยุธยา (กองบรรณาธิการ โพลีซันนิ่งค์. 2550 : 58 ; อ้างอิงจาก จิรายุ อิศรางกูร ณ อยุธยา. 2550. **การขับเคลื่อนธุรกิจภายใต้เศรษฐกิจพอเพียง.**) ; สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (2550 ข : 13-14) และสมศักดิ์ อมรสิริพงษ์ (2551 : 56-57) ได้อธิบายว่า ความมีเหตุผล หมายถึง การตัดสินใจเกี่ยวกับระดับของความพอเพียงนั้น จะต้องเป็นไปอย่างมีเหตุผลโดยพิจารณาจากเหตุปัจจัยที่เกี่ยวข้องตลอดจนคำนึงถึงผลที่คาดว่าจะเกิดขึ้นจากการกระทำนั้น ๆ อย่างรอบคอบ

คุณเดือน พันธมนาวิน และ ดวงเดือน พันธมนาวิน (2550 : 6) ได้อธิบายว่า ความมีเหตุผล หมายถึง การที่บุคคลได้พิจารณาอย่างรอบคอบด้วยวิธีต่าง ๆ ในการที่จะยอมเชื่อถือข้อสนเทศใดเป็นความจริงเกี่ยวกับสาเหตุและผลที่จะนำไปสู่ความพอเพียง

ณัฐพงศ์ ทองภักดี (2550 : 7) ได้อธิบายว่า ความมีเหตุผล หมายถึง มีความรอบคอบในการใช้จ่าย ไม่ใช้จ่ายเกินอัตถภาพ ใช้จ่ายอย่างคุ้มค่า ไม่เป็นผู้บริโภคนิยม

พิพัฒน์ ยอดพฤติการณ์ (2550 : 37) ได้ให้ความหมายของความมีเหตุผล ไว้ว่าความมีเหตุผล หมายถึง การพิจารณาที่จะดำเนินงานใด ๆ ด้วยความถี่ถ้วนรอบคอบ ไม่ย่อท้อ ไร้อคติ

คำนึงถึงเหตุและปัจจัยแวดล้อมทั้งหมด เพื่อให้การดำเนินงานเป็นไปอย่างถูกต้องดีงาม เกิดประสิทธิผล เกิดประโยชน์ และความสุข โดยปราศจากการเบียดเบียนตนเองและผู้อื่น

สมบัติ กุศุมาวลี (2550 : 5) ได้อธิบายว่า ความมีเหตุผล หมายถึง การตัดสินใจเกี่ยวกับระดับของความพอเพียงนั้น จะต้องเป็นไปอย่างมีเหตุผล โดยพิจารณาจากเหตุปัจจัยที่เกี่ยวข้อง ตลอดจนคำนึงถึงผลที่คาดว่าจะเกิดขึ้นจากการกระทำนั้น ๆ อย่างรอบคอบ รู้จักประมาณตนและประมาณสถานการณ์ ประการสำคัญคือต้องพิจารณาอย่างมีเหตุมีผล โดยใช้ความเป็นกลางเที่ยงตรง ปราศจากอคติ เพราะการวิเคราะห์ วิจารณ์ใด ๆ ที่ได้ชื่อว่ามีเหตุมีผลแล้วนั้น สำคัญอย่างยิ่งต้องใช้ความเป็นกลาง ความไม่มีอคติ แล้วจะสามารถพิจารณาเหตุผลได้รอบด้าน และมีการตัดสินใจอย่างรอบคอบที่สุด ความมีเหตุมีผล ความเป็นกลาง การปราศจากอคตินั้น จะเกิดขึ้นได้ก็ต้องมีภูมิคุ้มกันที่ดีคอยด่วงน้ำหนัก ไม่ให้เอียงไปทางด้านใดด้านหนึ่ง ทั้งยังเป็นการเตรียมความพร้อมถึงความเสี่ยงที่จะมีขึ้น

เสรี พงศ์พิศ (2550 : 9) กล่าวว่า ความมีเหตุผล หมายถึง รู้จักคิด มีข้อมูล มีหลักวิชา มีแบบมีแผน มีขั้นมีตอนรู้จักทำจากเล็กไปหาใหญ่ รู้จักใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นผสมผสานกับความรู้สากล วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีบวกกับความคิดสร้างสรรค์ ทำให้เกิดนวัตกรรม

สรุปได้ว่า ความมีเหตุผล หมายถึง การตัดสินใจเกี่ยวกับระดับของความพอเพียงนั้น จะต้องเป็นไปอย่างมีเหตุผล โดยการพิจารณาจากเหตุปัจจัยที่เกี่ยวข้อง ตลอดจนคำนึงถึงผลที่คาดว่าจะเกิดขึ้นจากการกระทำนั้น ๆ อย่างรอบคอบ

3. การมีภูมิคุ้มกันที่ดีในตัว

กลุ่มพัฒนากรอบแนวคิดทางทฤษฎีเศรษฐศาสตร์ ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง (2546 : 40) ได้อธิบายว่า การมีภูมิคุ้มกันที่ดีในตัวพอสมควร (Self-immunity) เป็นการเตรียมตัวพร้อมรับผลกระทบที่คาดว่าจะเกิดขึ้นจากการเปลี่ยนแปลงด้านต่าง ๆ เนื่องจาก เศรษฐกิจพอเพียงเป็นปรัชญาที่มองโลกเชิงระบบที่มีลักษณะพลวัตดังได้กล่าวแล้วข้างต้น การกระทำที่จะสามารถเรียกได้ว่า พอเพียง (Systematic and dynamic optimum) นั้นจึงมิใช่แต่จะคำนึงถึงเหตุการณ์และผลในปัจจุบันเท่านั้น แต่จำเป็นที่จะต้องคำนึงถึงความเป็นไปได้ของสถานการณ์ต่าง ๆ (Scenario) ที่คาดว่าจะเกิดขึ้นในอนาคตทั้งใกล้และไกลภายใต้ข้อจำกัดของความรู้ที่มีอยู่ (Bounded rationality) และสร้างภูมิคุ้มกันในตัวให้พอเพียงที่จะสามารถพร้อมรับต่อการเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ ได้ กล่าวอีกนัยหนึ่งคือ ระดับของความพอประมาณต้องครอบคลุมมิติการจัดการความเสี่ยง (Risk management) เชิงพลวัต (Dynamic) จึงจะนับได้ว่าเป็นระดับพอเพียงที่สมบูรณ์

สุวิทย์ เมษินทรีย์ (2549 : 173) กล่าวว่า การมีภูมิคุ้มกันที่ดี ในระดับครอบครัว จะทำอย่างไรให้ครอบครัวอยู่กันได้อย่างแนบแน่นในระดับชุมชน ภายในชุมชนและระหว่างชุมชนจะ

อยู่กันอย่างสมานฉันท์ได้อย่างไร ในภาคเอกชน จะสร้างขีดความสามารถพร้อม ๆ กับการสร้างเครือข่ายความร่วมมือเพื่อเสริมสร้างพลังในการแข่งขันได้อย่างไร

จิรายุ อิศรางกูร ณ อยุธยา (กองบรรณาธิการโพลีซันนิ่งค์. 2550 : 58 ; อ้างอิงจากจิรายุ อิศรางกูร ณ อยุธยา. 2550. การขับเคลื่อนธุรกิจภายใต้เศรษฐกิจพอเพียง.); สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (2550 ข : 13-14) และสมศักดิ์ อมรศิริพงศ์ (2551 : 57) ได้อธิบายว่า การมีภูมิคุ้มกันที่ดีในตัว หมายถึง การเตรียมตัวให้พร้อมรับผลกระทบและการเปลี่ยนแปลงด้านต่าง ๆ ที่จะเกิดขึ้นโดยคำนึงถึงความเป็นไปได้ของสถานการณ์ต่างๆ ที่คาดว่าจะเกิดขึ้นในอนาคตทั้งใกล้และไกล

คุณเดือน พันธมนาวิน และ ดวงเดือน พันธมนาวิน (2550 : 6) ได้อธิบายว่า การมีภูมิคุ้มกันที่ดีในตัว หมายถึง ความสามารถที่จะปรับตัวให้พร้อมรับการเปลี่ยนแปลง พร้อมรับผลกระทบทั้งดีและไม่ดีในอนาคตทั้งใกล้และไกล ตลอดจนมีความคิดและวิจารณญาณในการตัดสินใจยอมรับหรือปฏิเสธการชักจูงหรือการบีบบังคับการฝ่ายต่าง ๆ

ณัฐพงศ์ ทองภักดี (2550 : 7) ได้อธิบายว่า การมีภูมิคุ้มกัน หมายถึง การมีเงินออม มีความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ เพราะจะทำให้มีผู้ช่วยเหลือยามยาก รวมทั้งการดูแลสุขภาพเพื่อลดความเสี่ยงจากโรคร้ายไข้เจ็บ

พิพัฒน์ ยอดพฤติการณ์ (2550 : 51) ได้ให้ความหมายของการมีภูมิคุ้มกันที่ดีในตัว ไว้ว่า การมีภูมิคุ้มกันที่ดีในตัว หมายถึง การจัดองค์ประกอบของการดำเนินงาน ให้มีสภาพพร้อมรองรับต่อผลกระทบใด ๆ อันเกิดจากการเปลี่ยนแปลงทั้งภายนอกและภายในได้เป็นอย่างดี

สมบัติ กุสุมาวดี (2550 : 5) ได้อธิบายว่า การมีภูมิคุ้มกันที่ดีในตัว หมายถึง การเตรียมตัวให้พร้อมรับผลกระทบและการเปลี่ยนแปลงด้านต่าง ๆ ที่คาดว่าจะเกิดขึ้นในอนาคตทั้งใกล้และไกล เตรียมความพร้อมในทุก ๆ ด้าน เราจะเห็นถึงการคล้องเกี่ยวกันอยู่ของทั้งสามห่วง กล่าวคือ ความพอประมาณ ความมีเหตุมีผล ก็เป็นส่วนหนึ่งที่ทำให้เกิดภูมิคุ้มกัน ในขณะที่เดียวกันการมีภูมิคุ้มกันที่ดีก็เป็นรากฐานสำคัญที่ทำให้ พอประมาณ สามารถประมาณได้อย่างเหมาะสม เพราะไม่ประมาทมีการเตรียมพร้อม ตรวจสอบการเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ อยู่เสมอ เช่นเดียวกับการมีภูมิคุ้มกันที่ดีอย่างเช่น ความมีสติรู้ และความสงบภายในใจอยู่เสมอ ก็ทำให้เกิดพุทธิปัญญา วิจารณญาณ ในการพิจารณาปัจจัยต่าง ๆ เพื่อตัดสินใจระดับความพอเพียงได้ หลายครั้งที่องค์พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวพระราชดำรัสถึงความสามัคคี ให้ยึดเหนี่ยวไว้ในยามสังคมมีความเปลี่ยนแปลง ความสามัคคีก็คือภูมิคุ้มกันหนึ่งที่จะช่วยให้รับมือกับความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น

เสรี พงศ์พิศ (2550 : 9) กล่าวว่า ภูมิคุ้มกันที่ดี หมายถึง มีระบบชีวิตที่ดี ระบบสังคม ระบบเศรษฐกิจที่ดีที่มีพลัง ไม่ใช่โครงการที่ทำแบบแยกส่วน แต่เป็น โครงการและกิจกรรมต่าง ๆ ที่เชื่อมโยงสัมพันธ์กัน เป็นระบบที่ยึดโยงเกื้อกูลกัน ก่อให้เกิดความมั่นคงยั่งยืน

สรุปได้ว่า การมีภูมิคุ้มกันที่ดีในตัว หมายถึง การเตรียมตัวให้พร้อมรับผลกระทบและการเปลี่ยนแปลงด้านต่าง ๆ ที่จะเกิดขึ้น โดยคำนึงถึงความเป็นไปได้ของสถานการณ์ต่างๆ ที่คาดว่าจะเกิดขึ้นในอนาคตทั้งใกล้และไกล

3. แนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

3.1 ความหมายของปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

เศรษฐกิจพอเพียง เป็นปรัชญาชี้ถึงแนวทางการดำรงอยู่และปฏิบัติตนของประชาชนในทุกระดับตั้งแต่ระดับครอบครัว ระดับชุมชนจนถึงระดับรัฐ ทั้งในการพัฒนาและบริหารประเทศให้ดำเนินไปในทางสายกลาง โดยเฉพาะการพัฒนาเศรษฐกิจเพื่อให้ก้าวทันต่อโลกยุคโลกาภิวัตน์ ความพอเพียง หมายถึง ความพอประมาณ ความมีเหตุผล รวมถึงความจำเป็นที่จะต้องมีระบบภูมิคุ้มกันในตัวที่ดีพอสมควรต่อการมีผลกระทบใด ๆ อันเกิดจากการเปลี่ยนแปลงทั้งภายนอกและภายใน ทั้งนี้จะต้องอาศัยความรอบรู้ ความรอบคอบ และความระมัดระวังอย่างยิ่งในการนำวิชาการต่าง ๆ มาใช้ในการวางแผนและการดำเนินการทุกขั้นตอน และขณะเดียวกันจะต้องเสริมสร้างพื้นฐานจิตใจของคนในชาติ โดยเฉพาะเจ้าหน้าที่ของรัฐ นักทฤษฎีและนักธุรกิจในทุกระดับให้มีสำนึกในคุณธรรม ความซื่อสัตย์สุจริต และให้มีความรอบรู้ที่เหมาะสม ดำเนินชีวิตด้วยความอดทน ความเพียร มีสติปัญญา และความรอบคอบ เพื่อให้สมดุลและพร้อมต่อการรองรับการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วและกว้างขวางทั้งด้านวัตถุ สังคม สิ่งแวดล้อม และวัฒนธรรมจากโลกภายนอกได้เป็นอย่างดี (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. 2550 ข : 4-5)

ประเวศ วะสี (2541 : 16) ได้อธิบายถึง ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง เศรษฐกิจพื้นฐาน เศรษฐกิจชุมชนว่าถ้าสังคมไทยทำความเข้าใจเรื่องเศรษฐกิจพื้นฐานกันอย่างทั่วถึงเราสามารถจัดความยากจนของคนทั้งประเทศ พร้อมกับสร้างฐานทางสังคมและธรรมาภิบาลให้พื้นฐานบูรณะเพิ่มพูนขึ้นเต็มประเทศ ความขัดแย้งที่พื้นฐาน ทั้งทางเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม จะส่งผลให้การพัฒนาเศรษฐกิจในระดับบนมั่นคง และยั่งยืนเศรษฐกิจพื้นฐานหรือเศรษฐกิจชุมชน หรือเศรษฐกิจพอเพียง ที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงมีพระราชดำริตั้งเมื่อวันที่ 5 ธันวาคม พ.ศ. 2540 มีความหมายคล้ายคลึงกันหรือเหมือนกัน

เศรษฐกิจพื้นฐาน หมายถึง เศรษฐกิจที่คำนึงถึงการทะนุบำรุงพื้นฐานของตัวให้เข้มแข็ง ทั้งทางสังคม วัฒนธรรม สิ่งแวดล้อม และเศรษฐกิจพื้นฐานของสังคมก็คือ ชุมชน เพราะฉะนั้น เศรษฐกิจพื้นฐานกับเศรษฐกิจชุมชนคืออย่างเดียวกัน

เศรษฐกิจพอเพียง หมายถึง พอเพียงสำหรับทุกคน มีธรรมชาติพอเพียง มีความรักพอเพียง มีปัญญาพอเพียง เมื่อทุกอย่างพอเพียงก็เกิดความสมดุล จะเรียกว่า เศรษฐกิจสมดุลก็ได้ เมื่อสมดุลเป็นปกติ สบายไม่เจ็บไข้ ไม่วิกฤต เศรษฐกิจพื้นฐานกับเศรษฐกิจชุมชนล้วนมุ่งไปสู่ เศรษฐกิจพอเพียง ข้อสำคัญ เมื่อพูดถึงเศรษฐกิจพื้นฐานต้องไม่มองเรื่องเศรษฐกิจแบบแยกส่วน แต่เป็นเศรษฐกิจที่อยู่บนความเข้มแข็งของสังคมหรือชุมชน อาศัยการสร้างเสริมความเข้มแข็งของชุมชนเป็นเครื่องมือพัฒนาเศรษฐกิจเชื่อมโยงกับวัฒนธรรมและสิ่งแวดล้อมอย่างเป็นบูรณาการ

สุเมธ ตันติเวชกุล (2541 : 4-5) ให้ความหมายของเศรษฐกิจพอเพียงดังนี้

เศรษฐกิจพอเพียง หมายถึง ความสามารถของชุมชนเมือง รัฐ ประเทศ หรือภูมิภาคหนึ่ง ๆ ในการผลิตสินค้า และบริการทุกชนิดเพื่อเลี้ยงสังคมนั้น ๆ ได้โดยไม่ต้องพึ่งพาปัจจัยต่าง ๆ ที่เราไม่ได้เป็นเจ้าของ

เศรษฐกิจพอเพียงระดับบุคคลนั้น คือ ความสามารถในการดำรงชีวิตได้อย่างไม่เดือดร้อนมีความเป็นอยู่อย่างประมาณตน ตามอัตภาพ และที่สำคัญไม่หลงไหลไปตามกระแสของวัตถุนิยมมีอิสรภาพ เสรีภาพ ไม่พันธนาการอยู่กับสิ่งใด

หลักการพึ่งตนเองโดยอาจแยกแยะโดยยึดหลักสำคัญอยู่ 5 ประการ คือ

1. ด้านจิตใจ ทำตนให้เป็นที่พึ่งตนเองมีจิตสำนึกที่ดี สร้างสรรค์ให้ตนเองและชาติ โดยรวม มีจิตใจเอื้ออาทร ประณีประนอม เห็นประโยชน์ส่วนรวมเป็นที่ตั้ง
2. ด้านสังคม แต่ชุมชนต้องช่วยเหลือเกื้อกูลกัน เชื่อมโยงกันเป็นเครือข่ายชุมชนที่แข็งแรง เป็นอิสระ
3. ด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมให้ใช้ และจัดการอย่างฉลาดพร้อมทั้งหาทางเพิ่มมูลค่า โดยให้ยึดอยู่บนหลักการของความยั่งยืน
4. ด้านเทคโนโลยี จากสภาพแวดล้อมที่เปลี่ยนแปลงรวดเร็ว เทคโนโลยีที่เข้ามาใหม่มีทั้งดีและไม่ดี จึงต้องแยกแยะบนพื้นฐานของภูมิปัญญาชาวบ้าน และเลือกใช้ที่สอดคล้องกับความต้องการ และสภาพแวดล้อม และควรพัฒนาเทคโนโลยีจากภูมิปัญญาของเราเอง
5. ด้านเศรษฐกิจแต่เดิมนักพัฒนามักมุ่งที่การเพิ่มรายได้ และไม่มีกรมุ่งที่การลดรายจ่าย ในเวลาเช่นนี้จะต้องปรับทิศทางใหม่ คือ จะต้องมุ่งลดรายจ่ายก่อนเป็นสำคัญและยึดหลักพออยู่พอใช้การปฏิบัติตนตามแนวพระราชดำริ ซึ่งมีดังนี้

5.1 ยึดความประหยัด ตัดทอนค่าใช้จ่ายในทุกด้านลดละความฟุ่มเฟือยในการดำรงชีพอย่างจริงจัง ดังพระราชดำรัสว่า (สุเมธ ตันติเวชกุล. 2541 : 5)

“...ความเป็นอยู่ที่ดีต้องไม่ฟุ้งเฟ้อ ต้องประหยัดไปในทางที่ถูกต้อง...”

5.2 ยึดถือการประกอบอาชีพด้วยความถูกต้องสุจริต แม้จะตกอยู่ภาวะขาดแคลนในการดำรงชีพก็ตาม ดังพระราชดำริที่ว่า (สุเมธ ตันติเวชกุล. 2541 : 5)

“...ความเจริญของคนทั้งหลาย ย่อมเกิดจากการประพฤติชอบและการหาเลี้ยงชีพชอบเป็นหลักสำคัญ...”

5.3 ละเลิกการแก่งแย่งผลประโยชน์ และแข่งขันกันทางการค้าขายประกอบอาชีพแบบต่อสู้กันอย่างรุนแรงดังอดีต ซึ่งมีพระราชดำรัสเรื่องนี้ว่า (สุเมธ ตันติเวชกุล. 2541 : 5)

“...ความสุขความเจริญอันแท้จริงนั้น หมายถึง ความสุขความเจริญที่บุคคลแสวงหามาได้ด้วยความเป็นธรรมทั้งในเจตนาและการกระทำไม่ได้มาด้วยความบังเอิญหรือด้วยการแก่งแย่งเบียดบังมาจากผู้อื่น...”

5.4 ไม่หยุดนิ่งที่หาทางให้ชีวิตหลุดพ้นจากความทุกข์ยากครั้งนี้ โดยต้องขวนขวายใฝ่หาความรู้ให้เกิดมีรายได้เพิ่มพูนขึ้น จนถึงขั้นพอเพียงเป็นเป้าหมายสำคัญพระราชดำรัสตอนหนึ่งที่ทำให้ความชัดเจนว่า (สุเมธ ตันติเวชกุล. 2541 : 5)

“...การที่ให้คนพยายามที่จะหาความรู้ และสร้างตนเองให้มั่นคงนี้ เพื่อจะให้ตนเองมีความเป็นอยู่ที่ก้าวหน้าที่มีความสุข พอมีพอกิน เป็นขั้นหนึ่งและขั้นต่อไปก็คือ ให้มีเกียรติว่ายืนได้ด้วยตนเอง...”

5.5 ปฏิบัติตนเองในแนวทางที่ดี ลดละสิ่งชั่วให้หมดไป ทั้งนี้ ด้วยสังคมไทยที่ล่มสลายในหลายครั้งนี่ เพราะยังมีบุคคลจำนวนมิใช่น้อย ที่ดำเนินการโดยปราศจากละอายต่อแผ่นดินพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวได้พระราชทานพระบรมราโชวาทว่า (สุเมธ ตันติเวชกุล. 2541 : 5)

“...พยายามไม่ก่อความชั่วให้เป็นเครื่องทำลายตัวทำลายผู้อื่น พยายามลด พยายามละความชั่วที่ตัวเองมีอยู่ พยายามก่อความดีให้แก่ตัวอยู่เสมอ พยายามรักษา และเพิ่มพูนความดีที่มีอยู่นั้นในห้วงกามสมบูรณ์ขึ้น...”

สุเมธ ดันติเวชกุล (2541 : 21) ให้ความหมายของปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงว่า เศรษฐกิจที่สามารถอุ้มชูตัวเองได้ให้มีความพอเพียงกับตัวเอง (Self sufficiency) อยู่ได้โดยไม่ต้องเดือดร้อน ซึ่งต้องสร้างพื้นฐานทางด้านเศรษฐกิจของตนเองให้ดีเสียก่อน คือ สามารถให้ตัวเองอยู่ได้อย่างพออยู่พอกินได้ มุ่งที่จะสร้างความเจริญ ยกเศรษฐกิจให้เจริญแต่เพียงอย่างเดียว เพราะผู้มีอาชีพและฐานะที่พอเพียงตนเองได้ก็ย่อมจะสร้างความเจริญก้าวหน้าและฐานะทางเศรษฐกิจขั้นที่สูงขึ้นไปตามลำดับอย่างมั่นคงถาวรตลอดไป

ธรรมนุญ แก้วคำ (2543 : 17) ได้สรุปความหมายของปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงไว้ว่า เศรษฐกิจพอเพียง หมายถึง กิจกรรมการประกอบสัมมาอาชีพของชุมชนเพื่อให้สามารถดำรงความเป็นอยู่ด้วยความพออยู่พอกินของคนในชุมชน ซึ่งดำเนินโครงการโดยความร่วมมือของส่วนต่าง ๆ ในชุมชนเอง โดยกิจกรรมกลยุทธ์หรือมาตรการปฏิบัติขึ้นอยู่กับความเหมาะสมหรือทรัพยากรของแต่ละชุมชน เช่น การจัดลานค้าชุมชนและตลาดนัดชุมชนก็เป็นมาตรการหนึ่งของเศรษฐกิจพอเพียงในการที่จะส่งเสริมการมีรายได้ การมีพอกอยู่พอกินของคนในชุมชน

สรเสริญ วงศ์ชะอุ่ม (2544 : บทนำ) กล่าวถึงปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงว่า เป็นปรัชญาที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงมีพระราชดำริชี้แนวทางการดำเนินชีวิต แก่พสกนิกรชาวไทยมาโดยตลอดนานกว่า 25 ปี ตั้งแต่ก่อนเกิดวิกฤติการณ์ทางเศรษฐกิจ และเมื่อภายหลังได้ทรงเน้นย้ำแนวทางการแก้ไข เพื่อให้รอดพ้นและสามารถดำรงอยู่ได้อย่างมั่นคงและยั่งยืนภายใต้กระแสโลกาภิวัตน์และความเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ

พัฒนาภรณ์ ฉัตรวิโรจน์ (2545 : 11) ได้สรุปความหมายของปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงไว้ว่า เป็นวิธีการดำเนินชีวิตของคน โดยการพึ่งตนเอง มีความประหยัด พัฒนาตนเองให้มีการเรียนรู้ภูมิปัญญา สอดคล้องกับสภาพท้องถิ่น รู้จักใช้ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอย่างมีคุณค่าอย่างยั่งยืน มีจิตสำนึกที่ดีต่อตนเองและสังคม ช่วยเหลือเกื้อกูลกันถือเป็นแนวทางที่คนไทยจะต้องรู้เพื่อนำไปปฏิบัติในการดำเนินชีวิต โดยเฉพาะอย่างยิ่งเยาวชนที่จะเป็นกำลังของประเทศในอนาคต ครูจึงควรนำความรู้เศรษฐกิจพอเพียงไปส่งเสริมในโรงเรียน

จากความหมายที่นักวิชาการวิเคราะห์ ดีความ และได้ให้ความหมายสามารถสรุปได้ว่า ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง หมายถึง แนวทางในการดำเนินชีวิตของมนุษย์ที่สามารถอุ้มชูตนเอง

ดำรงชีวิตอยู่ด้วยความพออยู่พอกิน ช่วยเหลือเกื้อกูลกัน มีการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอย่างฉลาด ยึดอยู่บนหลักความยั่งยืน สามารถพัฒนาเทคโนโลยีจากภูมิปัญญาชาวบ้าน นำหลักคุณธรรมมาเป็นพื้นฐานของการดำเนินชีวิต

3.2 ความเป็นมาของปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

กรมการปกครอง (2541 : 3) กล่าวว่า เศรษฐกิจแบบพอเพียงเป็นพระราชดำริของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวที่มีพระราชประสงค์ให้ประชาชนคนไทยมีความเป็นอยู่ที่สอดคล้องกับสภาพสังคม มีความเป็นอยู่อย่างพอมีพอกิน ตามอัธยาศัยของตนเอง ทรงพระราชทานพระบรมราโชวาท ที่เกี่ยวเนื่องในวโรกาสมหามงคลสมัยเฉลิมพระชนมพรรษา เมื่อวันที่ 4 ธันวาคม 2540 คณะรัฐมนตรีและคณะบุคคลต่าง ๆ เข้าเฝ้าถวายพระพรชัยมงคล เพื่อแนวทางในการดำเนินชีวิตในภาวะประเทศกำลังประสบปัญหาสภาวะวิกฤต พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวได้พระราชทานกระแสพระราชดำรัสต่อคณะบุคคลที่เข้าเฝ้าฯ มีใจความเกี่ยวกับการพัฒนาเศรษฐกิจแบบพอเพียง ดังนี้ (กรมการปกครอง. 2541 : 3)

“...มาใหม่ ๆ นี้ โครงการต่าง ๆ ก็เกิดขึ้น โรงงานก็เกิดขึ้นมาก จนกระทั่งคนเขานึกว่าประเทศไทยเป็นเสือตัวเล็ก ๆ และเป็นเสือโตขึ้น เราไปเห่อว่า จะเป็นเสือ ความเป็นจริงเคยพูดเสมอในที่ประชุมอย่างนี้ว่า การจะเป็นเสือนั้นไม่สำคัญ สำคัญอยู่ที่เราพออยู่พอกิน และเศรษฐกิจการเป็นอยู่แบบพอมีพอกิน แบบพอมีพอกิน หมายความว่า อุ้มชูตัวเองได้ให้มีพอนั่นเอง...”

หน่วยงานต่าง ๆ ได้รับเอากระแสพระราชดำรัสของพระองค์ไปเผยแพร่ในรูปแบบต่าง ๆ แต่ยังคงมีความสับสนและเข้าใจผิด พระองค์จึงได้พระราชทานพระบรมราโชวาทเพิ่มเติมอีกครั้ง ในวโรกาสมหามงคลสมัยเฉลิมพระชนมพรรษา วันที่ 4 ธันวาคม พ.ศ. 2541 และวันที่ 23 ธันวาคม พ.ศ. 2542

พระราชดำรัสวันที่ 4 ธันวาคม พ.ศ. 2540 ความว่า (กรมการปกครอง. 2541 : 3)

“...เศรษฐกิจแบบพอเพียงเป็นเศรษฐกิจแบบพอมีพอกิน โดยแบบพอมีพอกิน หมายความว่า อุ้มชูตัวเองได้ ให้มีพอนั่นเอง...”

วันที่ 4 ธันวาคม พ.ศ. 2541 ทรงได้มีพระมหากรุณาธิคุณอธิบายเพิ่มเติมเกี่ยวกับเศรษฐกิจพอเพียงว่า (กรมการปกครอง. 2541 : 3)

“...พอมีพอกินก็แปลว่า เศรษฐกิจพอเพียงนั่นเอง ถ้าแต่ละคนมีพอกินก็ใช้ได้ ยิ่งประเทศพอมีพอกินก็ยิ่งดี...” “Self sufficiency นั้น หมายความว่า ผลิตอะไร มีพอที่จะใช้ไม่ต้องไป ขอยืมคนอื่น อยู่ได้ด้วยตนเอง ...เป็นไปตามที่เรียกว่ายืนบนขาตัวเอง ... แต่ว่าพอเพียงนี้มีความหมายกว้างขวางยิ่งกว่านี้อีก คือ คำว่า พอ ก็พอแค่นี้เอง คนเราถ้าพอใจในความต้องการมันก็มี ความโลภน้อย เมื่อมีความโลภน้อยก็เบียดเบียนคนอื่นน้อย ...พอเพียงนี้อาจจะมีมาก อาจจะมีของหรูหราก็ได้ แต่ว่าต้องไม่ไปเบียดเบียนคนอื่น ต้องให้พอประมาณ พุดจาก็พอเพียง ทำอะไรก็พอเพียง ปฏิบัติงานก็พอเพียง...”

วันที่ 23 ธันวาคม พ.ศ. 2542 พระราชทานพระราชดำรัสเพิ่มเติมว่า
(กรมการปกครอง. 2541 : 3)

“...เศรษฐกิจพอเพียงแปลเป็นภาษาอังกฤษว่า Sufficiency economy เป็นเรื่องที่ไม่มีในตำราเศรษฐกิจ เพราะเป็นทฤษฎีใหม่เป็นพระราชดำริของพระองค์ท่าน...”

จากพระราชดำรัสสรุปได้ว่า พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวได้พระราชทานกระแสพระราชดำรัสเพื่อให้ประชาชนอยู่อย่างพอมีพอกิน ตามอัตภาพของตนเอง ฟังตนเอง มีสติในการดำเนินชีวิต ยึดเส้นทางสายกลาง รู้จักพอประมาณในการบริโภค ไม่โลภ ไม่เบียดเบียนผู้อื่น รู้จักผลิตเองใช้เอง อดทนและเข้มแข็งพอสมควร

3.3 หลักการของปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงเป็นปรัชญาที่ชี้แนะแนวทางการดำรงชีวิตและปฏิบัติตนในทางที่ควรจะเป็น โดยมีพื้นฐานมาจากวิถีชีวิตดั้งเดิมของสังคมไทย ซึ่งสามารถนำไปประยุกต์ใช้ได้กับทุกระดับชนชั้น แนวคิดหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงเน้นการปฏิบัติทางสายกลาง และการพัฒนาอย่างเป็นขั้นตอน

ความพอเพียงจะต้องประกอบด้วย 3 ห่วง และ 2 เงื่อนไข อันเป็นหลักยึดสำคัญ เป็นแนวของผู้ปฏิบัติเศรษฐกิจพอเพียง ประกอบด้วย (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. 2550 ข : 13-14)

1. ความพอประมาณ หมายถึง ความพอดีที่ไม่น้อยเกินไปและไม่มากเกินไปโดยไม่เบียดเบียนตนเองและผู้อื่น เช่น การผลิตและการบริโภคที่อยู่ในระดับพอประมาณ

2. ความมีเหตุผล หมายถึง การตัดสินใจเกี่ยวกับระดับของความพอเพียงนั้น จะต้องเป็นไปอย่างมีเหตุผลโดยพิจารณาจากเหตุปัจจัยที่เกี่ยวข้องตลอดจนคำนึงถึงผลที่คาดว่าจะเกิดขึ้นจากการกระทำนั้น ๆ อย่างรอบคอบ

3. การมีภูมิคุ้มกันที่ดีในตัว หมายถึง การเตรียมตัวให้พร้อมรับผลกระทบและการเปลี่ยนแปลงด้านต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นโดยคำนึงถึงความเป็นไปได้ของสถานการณ์ต่างๆ ที่คาดว่าจะเกิดขึ้นในอนาคตทั้งใกล้และไกล

ส่วน 2 เงื่อนไข คือ การตัดสินใจและการดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ ให้อยู่ระดับพอเพียงนั้น ต้องอาศัยทั้งความรู้และคุณธรรมเป็นพื้นฐาน ประกอบไปด้วย

เงื่อนไขความรู้ หมายถึง ความรอบรู้เกี่ยวกับวิชาการต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องอย่างรอบด้าน ความรอบคอบที่จะนำความรู้เหล่านั้นมาพิจารณาให้เชื่อมโยงกัน เพื่อประกอบการวางแผน และความระมัดระวังในขั้นตอนปฏิบัติ

เงื่อนไขคุณธรรมที่จะต้องเสริมสร้าง ประกอบด้วย มีความตระหนักในคุณธรรม มีความซื่อสัตย์สุจริต และมีความอดทน มีความเพียร ใช้สติปัญญาในการดำเนินชีวิต ไม่โลภ และไม่ตระหนี่

3.4 หลักคิดของปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

ประเวศ วะสี (2541 : 20-22) กล่าวถึงลักษณะ 5 ประการของเศรษฐกิจพื้นฐาน ดังนี้

1. เป็นเศรษฐกิจสำหรับคนทั้งมวล ไม่ใช่เศรษฐกิจที่สร้างความร่ำรวยให้คนส่วนน้อย แต่ทั้งคนส่วนใหญ่ให้ยากจน

2. มีพื้นฐานอยู่ที่ความเข้มแข็งของชุมชน

3. มีความเป็นบรรณาการ คือ ไม่ใช่เป็นเรื่องเศรษฐกิจโดด ๆ แต่เชื่อมโยงกับสังคมวัฒนธรรม สิ่งแวดล้อมพร้อมกันไป

4. อยู่บนพื้นฐานความเข้มแข็งของตนเอง

5. การจัดการและนวัตกรรมต่าง ๆ เพื่อเพิ่มเติมความก้าวหน้าให้แก่เรื่องพื้นฐานทำให้มีพลวัตอย่างไม่หยุดนิ่ง แนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงเป็นการดำเนินนโยบายเศรษฐกิจแบบพอเพียงเป็นทางรอดของสังคมไทยเป็นแนวคิดปัจจุบันในการแก้ไขปัญหาเศรษฐกิจและเชื่อว่าจะสามารถแก้ไขปัญหาเศรษฐกิจของประเทศไทยได้ เศรษฐกิจพอเพียงเป็นการทำอะไรด้วยการพึ่งตนเองเป็นสำคัญ ต้องเติบโตอย่างมีทุกอย่างพอเพียงแบ่งปันพอเพียง มีตลาดพอเพียง มีวัตถุดิบพอเพียง มีความรู้พอเพียง มีการผลิตพอเพียงที่สำคัญ คือ มีความดีพอเพียง และมีกฎหมายพอเพียง ไม่ใช่ทำอะไรแบบไปพึ่งคนอื่นเขาหมด เช่น การพยายามผลิตสินค้า ก็ต้องใช้วัตถุดิบของเราเองที่มีอยู่ ไม่ใช่ไปกู้หนี้ยืมสินเขามาลงทุน แต่ถ้าหากจำเป็นต้องมีการกู้ยืมแล้วจะต้องนำไปใช้ในการประกอบอาชีพ

ไม่ใช่นำไปใช้จ่ายในทางอื่น เป็นต้น การทำเศรษฐกิจพอเพียงนั้น เราแข็งแรงตรงไหนก็ต้องเริ่มคิดจากตรงนั้นและเริ่มหาทุกสิ่งทุกอย่างที่มีพอเพียง โดยเฉพาะในชนบท ซึ่งมีพื้นฐานทางด้านการเกษตร การพึ่งตนเองได้แบบพออยู่พอกินของครอบครัวในชนบทคือปลูกทุกอย่างที่กิน กินทุกอย่างที่ปลูก มีเหลือก็ขาย พอขายก็มีเงินออม ดังนั้นการมีตลาดพอเพียงเป็นเรื่องสำคัญที่สุดจะต้องมีองค์กรธุรกิจขนาดใหญ่เข้าไปร่วมกับองค์กรชุมชนทำการค้าขายร่วมกัน เพื่อให้องค์กรชุมชนเติบโต ซึ่งองค์กรธุรกิจที่เข้าไปนั้นจะต้องเป็นองค์กรที่เปิดเผยและให้ประชาชนเป็นเจ้าของ จนกลายเป็นองค์กรชุมชนที่พึ่งตนเองได้ เพราะองค์กรชุมชนที่พึ่งตนเองได้ จะมีพื้นฐานมาจากครอบครัวที่มีการบริโภคพอเพียง และมีเงินออมมารวมกัน เพื่อที่จะทำสวัสดิการร่วมกันผลิตร่วมกัน ค้าขายร่วมกัน กลายเป็นชุมชนที่พึ่งตนเองได้ สามารถดูแลครอบครัวดูแลเด็ก คนชรา สามารถขยายงานรับคนว่างงานหรือญาติพี่น้องที่ตกงานได้ ดังนั้น เศรษฐกิจพอเพียงไม่ใช่กระบวนการทางเศรษฐกิจอย่างเดียว แต่เป็นกระบวนการทางด้านสังคมด้วย

ชัชวาลย์ ทองดีเลิศ (2549 : 111-113) ได้เสนอหลักคิดแห่งวิถีพอเพียง ดังนี้

1. ชุมชนมีอิสระในการพึ่งตนเองในบริบทที่หลากหลายเนื่องจากชุมชนในสังคมไทยมีความหลากหลาย
2. วิถีพอเพียงต้องไม่อยู่บนฐานการทำลายทรัพยากรธรรมชาติ
3. ไม่ลดและทำลายศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ เพราะมนุษย์มีจิตใจและจิตวิญญาณคุณค่าสูงสุดของมนุษย์ คือ การเห็นคุณค่าของกันและกัน การอยู่ร่วมกันด้วยความเคารพ ความรักระหว่างกัน
4. มีความเป็นธรรมและเท่าเทียม แม้ว่าจะมีคนที่มีพอเพียง แต่ก็ยังมีอีกหลายคนยังไม่พอเพียง
5. ความสมดุลและความยั่งยืนทั้งหมดนั้น ต้องมีระบบจัดการที่ทำให้เกิดความสมดุลและยั่งยืน

สรุปได้ว่า หลักคิดของปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงนั้นคือ เป็นเศรษฐกิจสำหรับคนทั้งมวล โดยความเข้มแข็งให้กับตนเองและชุมชน เชื่อมโยงกับสังคม วัฒนธรรม สิ่งแวดล้อมพร้อมกันไป มีการจัดการและนวัตกรรมต่าง ๆ เพื่อเพิ่มเติมความก้าวหน้าให้แก่เรื่องพื้นฐาน

3.5 หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงและการประยุกต์ใช้

แนวคิดของระบบเศรษฐกิจแบบพอเพียงจะนำมาใช้เป็นแบบอย่างของการพัฒนาประเทศไทยในระยะต่อไป แม้ว่าวิกฤตเศรษฐกิจที่เกิดขึ้นในขณะนี้จะเป็นสิ่งที่ไม่สามารถหลีกเลี่ยงได้ แต่ผลกระทบต่าง ๆ จะไม่รุนแรงมากนักถ้าหากทุกภาคส่วนของสังคมมีการดำเนินกิจกรรมทางเศรษฐกิจโดยยึดหลักความพอดีกับศักยภาพของตนเองบนพื้นฐานของการพึ่งพาตนเองรวมทั้งมี

ความเอื้ออาทรต่อกันอื่น ๆ ในสังคมเป็นประการสำคัญถึงแม้ว่าข้อคิดทั้งหมดจะมุ่งเน้นไปสู่กลุ่มเกษตรกร หรือผู้มีที่ดินทั้งหลาย แต่ก็ไม่ได้หมายความว่าทุกคนจะต้องกลับไปสู่ภาคเกษตรหมด ซึ่งเป็นไปไม่ได้ในสภาพความเป็นจริง สำหรับคนอยู่นอกภาคการเกษตรนั้น เศรษฐกิจพอเพียงก็จะต้องถูกนำมาใช้เป็นหลักในการดำเนินชีวิต เพราะเศรษฐกิจพอเพียงเป็นปรัชญา เป็นแนวปฏิบัติ คน ไม่ว่าจะอยู่ในกิจกรรม อาชีพใดก็ต้องยึดวิถีชีวิตไทย อยู่แต่พอดี อย่าฟุ่มเฟือยอย่างไรประโยชน์ อย่ายึดวัตถุเป็นที่ตั้ง ยึดเส้นทางสายกลาง อยู่กินตามฐานะ ใช้สติปัญญาในการดำรงชีวิตเจริญเติบโต อย่างค่อยเป็นค่อยไป อย่าใช้หลักการลงทุนเชิงการพนัน ซึ่งตั้งอยู่บนความเสี่ยง กู้เงินมาลงทุนโดยหวังรวยอย่างรวดเร็วแล้วก็ไปสู่ความล้มละลายในที่สุด

ต้องตั้งมั่นอยู่บนหลักของ “รู้ รัก สามัคคี” ใช้สติปัญญาปกป้องตนเองไม่ให้หลงกระแสโลกาภิวัตน์ โดยไม่รู้ถึงเหตุและผลตามสภาพแวดล้อมของไทย ให้รู้จักแยกแยะสิ่งดี สิ่งเลว สิ่งที่เป็นประโยชน์ ตามสภาพความเป็นจริงของบ้านเมืองของเราเป็นที่ตั้ง ให้มีความรัก ความเมตตา ที่จะช่วยเหลือสังคมให้รอดพ้นจากภัยพิบัติ และรวมพลังกันด้วยความสามัคคีเป็นหมู่เหล่า ขจัดข้อขัดแย้งไปสู่ความประนีประนอม รักษาผลประโยชน์ส่วนรวมเป็นที่ตั้ง

เศรษฐกิจพอเพียง เป็นการดำรงชีวิตในความพอดี มีชีวิตใหม่ คือ หวนกลับมาใช้วิถีชีวิตไทยที่จะทำให้ชาติบ้านเมือง และตัวเราหลุดพ้นจากความทุกข์และมีความสุขในที่สุด (สุนทร กุลวัฒน์วรพงศ์. 2544 : 62-63)

คณะกรรมการสภาวิจัยแห่งชาติ สาขาเศรษฐศาสตร์ (2546 : 33-34) กล่าวว่า เศรษฐกิจพอเพียงมิใช่เพียงแค่ปรัชญาในการดำเนินชีวิตของปัจเจกบุคคล แต่เป็นเรื่องของกลุ่มหรือคณะบุคคลและมีเรื่องการทำมาหากินเล็ก ๆ น้อย ๆ ในระดับครอบครัว แต่เป็นยุทธศาสตร์ของการพัฒนาประเทศ ถึงขนาดที่เรียกได้ว่า เป็นวิถีการผลิต (Mode Of production) ที่เชื่อมโยงไปถึง ศิลปะ วัฒนธรรมและประวัติศาสตร์ของตนเอง

อภิชัย พันธเสน และคณะ (2549 : 46) ได้วิเคราะห์แนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงว่า แนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงในพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวนี้มีสถานภาพที่สำคัญสองประการ คือ 1) เป็นทิศทางสำคัญในการพัฒนาประเทศ ซึ่งจะต้องประกอบด้วยกิจกรรมที่ทำให้สามารถพึ่งตนเองได้โดยไม่จำเป็นต้องผ่านระบบตลาดอย่างน้อยหนึ่งในสี่ของกิจกรรมทั้งหมด 2) เป็นแนวคิดในการดำเนินชีวิตที่ประกอบด้วยความพอเพียงหรือความพอประมาณ คือ ไม่ฟุ่มเฟือยแต่ก็ไม่จำเป็นต้องกระเบียดกระเสียรจนเกิดความเดือดร้อน แต่ที่สำคัญที่สุดก็ต้องมีเหตุผลแต่เป็นเหตุผลในพุทธธรรมหรือจริยธรรมของทุกศาสนา นั่นคือความไม่โลภจนเกินไป ชื่อสัตย์สุจริต และไม่เอาัดเอาเปรียบผู้อื่น เพราะถ้าทุกคนในสังคมดำเนินชีวิตในลักษณะนี้สังคมโดยรวมก็จะมี ความสงบสุข

ปรียานุช พิบูลสรารุช (2549 : 1-3) ได้เสนอแนวทางการประยุกต์ใช้ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในระดับต่าง ๆ ดังนี้

1. การประยุกต์ใช้เศรษฐกิจพอเพียงระดับบุคคล/ครอบครัว เริ่มต้นจากการเสริมสร้างคนให้มีการเรียนรู้ วิชาการและทักษะต่างๆ ที่จำเป็นเพื่อให้สามารถรู้เท่าทันการเปลี่ยนแปลงในด้านต่างๆ พร้อมทั้งเสริมสร้างคุณธรรม จนมีความเข้าใจและตระหนักถึงคุณค่าของการอยู่ร่วมกันของคนในสังคม และอยู่ร่วมกันกับระบบนิเวศวิทยาอย่างสมดุลเพื่อจะได้มีความเกรงกลัวและละอายต่อการประพฤติผิดมิชอบ ไม่ตระหนี่ เป็นผู้ให้ เกื้อกูล แบ่งปัน มีสติยังคิดพิจารณาอย่างรอบคอบ ก่อนที่จะตัดสินใจ หรือกระทำการใด ๆ จนกระทั่งเกิดเป็นภูมิคุ้มกันที่ดีในการดำรงชีวิต โดยสามารถคิดและกระทำบนพื้นฐานของความมีเหตุมีผล พอเหมาะ พอประมาณกับสถานภาพบทบาทและหน้าที่ของแต่ละบุคคล ในแต่ละสถานการณ์ แล้วพิจารณาปฏิบัติเช่นนี้ จนตนสามารถทำตนให้เป็นที่พึงของตนเองได้ และเป็นที่พึงของผู้อื่นได้ในที่สุด

2. การประยุกต์ใช้เศรษฐกิจพอเพียงระดับชุมชน ชุมชนพอเพียง ประกอบด้วย บุคคล/ครอบครัวต่าง ๆ ที่มีความพอเพียงแล้ว คือมีความรู้และคุณธรรมเป็นกรอบในการดำเนินชีวิต จนสามารถพึ่งตนเองได้ บุคคลเหล่านี้มารวมกลุ่มกันทำกิจกรรมต่าง ๆ ที่สอดคล้องเหมาะสมกับสถานภาพ ภูมิสังคมของแต่ละชุมชน โดยพยายามใช้ทรัพยากรต่าง ๆ ที่มีอยู่ในชุมชนให้เกิดประโยชน์สูงสุด ผ่านการร่วมแรง ร่วมใจ ร่วมคิด ร่วมทำ แลกเปลี่ยนเรียนรู้กับบุคคลหลายสถานภาพ ในสิ่งที่จะสร้างประโยชน์สุขของคนส่วนรวม และความก้าวหน้าของชุมชน อย่างมีเหตุผล โดยอาศัยสติ ปัญญา ความสามารถของทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้อง และบนพื้นฐานของความซื่อสัตย์สุจริต อดกลั้นต่อการกระทบกระทั่ง ขยันหมั่นเพียร และมีความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ ช่วยเหลือแบ่งปันกันระหว่างสมาชิกชุมชน จนนำไปสู่ความสามัคคีของคนในชุมชนซึ่งเป็นภูมิคุ้มกันที่ดีของชุมชน จนนำไปสู่การพัฒนาของชุมชนที่สมดุลและพร้อมรับการเปลี่ยนแปลงต่างๆ จนกระทั่งสามารถพัฒนาไปสู่เครือข่ายระหว่างชุมชนต่างๆ

3. การประยุกต์ใช้เศรษฐกิจพอเพียงระดับประเทศ มีแผนการบริหารจัดการประเทศ ที่ส่งเสริมให้บุคคล/ชุมชนต่างๆ มีวิถีปฏิบัติ มีความร่วมมือ และการพัฒนาในสาขาต่างๆ ตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียง และดำเนินการตามแผนดังกล่าวอย่างรอบคอบ เป็นขั้นตอน เริ่มจากการวางรากฐานของประเทศให้มีความพอเพียงโดยส่งเสริมให้ประชาชนส่วนใหญ่ สามารถอยู่อย่างพอมีพอกิน และพึ่งตนเองได้ ด้วยมีความรู้และทักษะที่จำเป็นในการดำรงชีวิตอย่างเท่าทันต่อการเปลี่ยนแปลงต่างๆ และมีคุณธรรมซื่อสัตย์สุจริต ขยันหมั่นเพียร เอื้อเฟื้อแบ่งปัน และใช้สติปัญญา ในการตัดสินใจและดำเนินชีวิต พร้อมทั้งส่งเสริมการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ระหว่างกลุ่มคนต่าง ๆ จากหลากหลายภูมิสังคม หลากหลายอาชีพหลายหลายความคิด ประสบการณ์ เพื่อสร้าง

ความเข้าใจ และรู้ความเป็นจริง ระหว่างกันของคนในประเทศ จนนำไปสู่ความสามัคคี และจิตสำนึกที่จะร่วมแรงร่วมใจกันพัฒนาประเทศให้เจริญก้าวหน้าไป อย่างสอดคล้องสมดุลกับสถานภาพความเป็นจริงของคนในประเทศ อย่างเป็นขั้นเป็นตอนเป็นลำดับ ๆ ต่อไป

กล่าวโดยสรุปได้ว่า การนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงสามารถนำไปประยุกต์ใช้ได้กับระดับต่างๆ ได้แก่ 1) ระดับบุคคล/ครอบครัว โดยการเสริมสร้างคนให้มีการเรียนรู้วิชาการ ทักษะต่างๆ พร้อมทั้งเสริมสร้างคุณธรรม เห็นคุณค่าของการอยู่ร่วมกัน อยู่ร่วมกับระบบนิเวศอย่างสมดุล 2) ระดับชุมชน คือ บุคคล/ครอบครัว ที่มีความพอเพียงมารวมกลุ่มกันทำกิจกรรมต่างๆ เพื่อประโยชน์สุขของคนส่วนรวม 3. ระดับประเทศ มีการวางแผนการบริหารจัดการประเทศ ส่งเสริมให้บุคคลและชุมชนร่วมมือกันพัฒนาสาขาต่างๆ และดำเนินการตามแผนอย่างรอบคอบเป็นขั้นเป็นตอน

4. การขับเคลื่อนปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงสู่สถานศึกษา

การจัดการศึกษาภายหลังจากการปฏิรูปการศึกษา พ.ศ.2542 มีการเปลี่ยนแปลงไปอย่างมาก เช่น การปฏิรูปด้านการบริหารจัดการด้านหลักสูตรการเรียนการสอน ด้านกระบวนการจัดการเรียนการสอน หรือด้านการวัดและประเมินผลการศึกษา การเปลี่ยนแปลงที่เด่นชัดประการหนึ่งก็คือ การบังคับใช้พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2542 แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 ซึ่งได้กำหนดขอบเขตของการจัดการศึกษา ที่เน้นการพัฒนาคนไทยให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ทั้งร่างกาย จิตใจ สติปัญญา ความรู้และคุณธรรม จริยธรรม ให้สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข เน้นให้สังคมมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา มีการกำหนดสิทธิและหน้าที่ในทางการศึกษา ระบบการศึกษา แนวทางการจัดการศึกษาการบริหารและจัดการด้านการศึกษา ส่งเสริมและพัฒนาครูและบุคลากรด้านการศึกษา การจัดการศึกษาให้มีผลอยู่ในเกณฑ์ของมาตรฐาน และการประกันคุณภาพทางการศึกษา

การศึกษาคือเครื่องมือของการพัฒนา ดังนั้นเมื่อการพัฒนาประเทศกำหนดทิศทางไปสู่สังคมแห่งความพอเพียง ระบบการศึกษาจึงต้องนำปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงไปประยุกต์ใช้ในการจัดการศึกษาได้อย่างเหมาะสม การจัดการศึกษาบนพื้นฐานของเศรษฐกิจพอเพียงมุ่งปลูกฝังจิตสำนึกพอเพียงให้เกิดขึ้นในเด็ก เยาวชน สอนให้นักเรียน นักศึกษาตระหนักถึงความพอประมาณในการดำเนินชีวิต ไม่โลภ ไม่ฟุ้งเฟ้อ มีการตัดสินใจบนพื้นฐานของเหตุผล ฝึกให้มีการมองไปข้างหน้า และเตรียมตัวให้พร้อมรับต่อความผันผวนของเหตุการณ์ต่าง ๆ อย่างรู้เท่าทัน รวมถึงการหมั่นแสวงหาความรู้ เพื่อให้เกิดความรอบรู้ในด้านต่างๆ ฝึกฝนตนเองให้มีความรอบคอบและระมัดระวังโดยใช้สติปัญญาในการทำงานและดำเนินชีวิต ที่สำคัญแนวคิดเศรษฐกิจ

พอเพียงยังเน้นให้นักเรียนนักศึกษา มีคุณธรรม จริยธรรม มีความอดทน ความขยันหมั่นเพียร ความซื่อสัตย์สุจริต ไม่เบียดเบียนผู้อื่น แบ่งปันและช่วยเหลือซึ่งกันและกันเป็นพื้นฐานในการดำเนินชีวิต (สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย. 2549 : 226-229)

การจัดการศึกษาบนพื้นฐานปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง มี 2 ส่วน คือ (ปรียานุช พิบูลสรารุท. 2550 : 80)

1. การบริหารสถานศึกษา นำปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมาใช้ในการกำหนดนโยบาย และแนวทางในการจัดการสถานศึกษา โดยใช้เป็นหลักในการบริหารจัดการ และประสานกับทุกภาคส่วนในการใช้ทรัพยากรการบริหารทั้งด้านบุคลากร งบประมาณ สภาพแวดล้อมอย่างคุ้มค่า เป็นประโยชน์สูงสุด เพื่อให้สถานศึกษาเป็นแหล่งเรียนรู้ที่มีคุณภาพ และสามารถพร้อมรับต่อการเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ ได้

2. การจัดการเรียนรู้ของผู้เรียน หลักสูตรและสาระการเรียนรู้ในห้องเรียน บูรณาการเศรษฐกิจพอเพียงสู่การเรียนการสอนในทุกระดับ เพื่อให้ครู ผู้บริหารสถานศึกษา และบุคลากรด้านการศึกษามีความรู้ความเข้าใจในหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง และสามารถนำหลักคิดหลักปฏิบัติตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง มาบูรณาการสู่การเรียนการสอนในทุกกลุ่มสาระการเรียนรู้ของทุกช่วงชั้น รวมถึงการเรียนการสอนในระดับอาชีวศึกษา และการศึกษานอกโรงเรียน

กิจกรรมการพัฒนาผู้เรียน จัดกิจกรรมให้แก่ผู้เรียนทั้งในและนอกห้องเรียน เพื่อปลูกฝังจิตสำนึกพอเพียงให้เด็กและเยาวชน โดยผ่านการทำกิจกรรม เช่น กิจกรรมช่วยเหลือสังคม รักสิ่งแวดล้อม สืบสานภูมิปัญญาท้องถิ่น เป็นต้น อันจะทำให้เด็กและเยาวชนดำเนินชีวิตโดยอยู่ร่วมกับผู้อื่นในสังคมอย่างเกิดประโยชน์และมีความสุข และอยู่ร่วมกับนิเวศวิทยาได้อย่างสมดุล และยั่งยืนพร้อมกำหนดแนวทางการขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียงเป็นกรอบทิศทางไว้ ดังนี้ (กระทรวงศึกษาธิการ. 2550 ข : 10)

1. พัฒนาบุคลากรด้านการศึกษานำปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงไปประยุกต์ใช้ได้อย่างเหมาะสมกับบทบาทและหน้าที่ของแต่ละบุคคล

2. จัดทำสื่อตัวอย่าง หน่วยการเรียนรู้ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงสู่การเรียนการสอนทุกระดับการศึกษา

3. ส่งเสริม สนับสนุน ประสานการดำเนินงานขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียง ด้านการศึกษาของภาคีขับเคลื่อน ทั้งภาครัฐ ภาคเอกชน และภาคประชาสังคม

4. จัดทำระบบข้อมูลสารสนเทศและเชื่อมโยงเครือข่าย

สรุปได้ว่า การขับเคลื่อนปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงสู่สถานศึกษานั้นมีการขับเคลื่อนใน 2 ส่วน คือ ส่งเสริมการประยุกต์ใช้หลักเศรษฐกิจพอเพียงในการบริหารจัดการสถานศึกษา และส่งเสริมการประยุกต์ใช้หลักเศรษฐกิจพอเพียงในการจัดการเรียนรู้ของผู้เรียน ซึ่งประกอบด้วย หลักสูตรและสาระเรียนรู้ในห้องเรียน และ การพัฒนาทักษะผ่านกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน

4.1 การขับเคลื่อนปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงสู่สถานศึกษา ของกระทรวงศึกษาธิการ

ความเป็นมาในการขับเคลื่อนฯ ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง เป็นแนวทางการดำเนินชีวิตและวิถีปฏิบัติที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงมีพระราชดำรัสชี้แนะแก่พสกนิกรชาวไทยมานานกว่า 30 ปี ดังจะเห็นได้ว่าปรากฏความหมายเป็นเชิงนัยเป็นครั้งแรกในพระบรมราโชวาทและพระราชดำรัสของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ในปี 2517 ที่พระองค์ได้ทรงเน้นย้ำแนวทางการพัฒนา บนหลักแนวคิดพึ่งตนเอง เพื่อให้เกิดความพอมีพอกิน พอใช้ของคนส่วนใหญ่ โดยใช้หลักความพอประมาณ การคำนึงถึงการมีเหตุผล การสร้างภูมิคุ้มกันที่ดีในตัว และทรงเตือนสติประชาชนคนไทยไม่ให้ประมาท ตระหนักถึงการพัฒนาอย่างเป็นขั้นเป็นตอนที่ถูกต้องตามหลักวิชา และการมีคุณธรรมเป็นกรอบในการปฏิบัติและการดำรงชีวิต

ในช่วงที่ผ่านมา แม้ว่าประชาชนส่วนใหญ่ต่างรู้จักและมีความเข้าใจในแนวคิดดังกล่าว แต่ความสนใจเรียนรู้อย่างลึกซึ้งและน้อมนำไปใช้ในชีวิตประจำวัน เกิดขึ้นเมื่อประเทศต้องประสบกับภาวะวิกฤตเศรษฐกิจ ในปี 2540 ซึ่งนับเป็นบทเรียนที่ทำให้ประชาชนได้เข้าใจถึงผลมาจากการพัฒนาที่ไม่สมดุลและไม่มีเสถียรภาพซึ่งได้ส่งผลกระทบต่อความเป็นอยู่ของประชาชนในวงกว้าง ส่วนหนึ่งเป็นผลมาจากการพัฒนาทางเศรษฐกิจและสังคม ที่ไม่คำนึงถึงระดับความเหมาะสมกับศักยภาพของประเทศ นอกจากนี้แล้ว ยังเป็นผลจากการหวังพึ่งพิงความรู้ เงินลงทุนหรือตลาดจากภายนอกประเทศโดยไม่ได้สร้างความมั่นคงและเข้มแข็งหรือสร้างภูมิคุ้มกันที่ดี เพื่อให้สามารถพร้อมรับความเสี่ยงจากความผันผวนของปัจจัยภายในและภายนอก

ในขณะที่เดียวกันปัญหาซึ่งทับถมมาอย่างต่อเนื่องจนกลายเป็นปัญหาเชิงโครงสร้างทางเศรษฐกิจและสังคมได้ก่อให้เกิดความเหลื่อมล้ำในการกระจายทุน กระจายความเจริญ และกระจายรายได้ระหว่างกลุ่มคนและในเชิงพื้นที่ เกิดปัญหาทางสังคม ความย่อหย่อนทางศีลธรรม ความเสื่อมสลายของวัฒนธรรมที่ดีของสังคมไทย ตลอดจนความเสื่อมโทรมของทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

ดังนั้นรัฐบาลจึงได้ให้ความสำคัญกับการแก้ไขปัญหาข้างต้นที่ต้นเหตุ ด้วยการกำหนดนโยบายด้านการศึกษา ที่มุ่งเน้นปฏิรูปการศึกษา โดยเสริมสร้างความตระหนักในคุณค่าปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง พัฒนาคุณภาพและมาตรฐานการศึกษาทุกระดับ พัฒนาคนโดยใช้คุณธรรมเป็นพื้นฐานของกระบวนการเรียนรู้ที่เชื่อมโยงความร่วมมือของสถาบันครอบครัว ชุมชน สถาบัน

ทางศาสนา และสถาบันการศึกษา และการจัดการศึกษาที่เน้นการกระจายอำนาจไปสู่เขตพื้นที่ สถานศึกษา และท้องถิ่น รวมทั้งการมีส่วนร่วมของประชาชนและภาคเอกชน เพื่อให้การศึกษา สร้างคน และสร้างความรู้สู่สังคมคุณธรรม คุณภาพ สมรรถภาพ และประสิทธิภาพ

วัตถุประสงค์ในการขับเคลื่อนฯ กระทรวงศึกษาธิการในฐานะหน่วยงานหลักในการ พัฒนาคณะและสร้างเยาวชนให้มีคุณภาพของประเทศ ได้ตระหนักถึงภารกิจสำคัญดังกล่าวและเห็น คุณค่าในหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง จึงมีนโยบายที่จะเรียนรู้ตามรอยพระยุคลบาท เรื่อง เศรษฐกิจพอเพียง โดยอัญเชิญปรัชญาฯ มาใช้เป็นหลักในการพัฒนาคณะให้มีคุณภาพสามารถ พึ่งตนเองได้ เกิดความพอมีพอกิน พอใช้ โดยใช้หลักความพอประมาณ การคำนึงถึงความมี เหตุผล มีภูมิคุ้มกันที่ดีในตัวเองไปกับการมีความรอบรู้ในหลักวิชาการเชิงกว้างและเชิงลึก และ ใช้ความรู้อย่างรอบคอบระมัดระวัง โดยมีคุณธรรมเป็นกรอบกำกับในการดำเนินชีวิต นำไป ประยุกต์ใช้ในการเรียนการสอน เพื่อให้เกิดผลในทางปฏิบัติในทุกระดับได้อย่างเหมาะสม ตลอดจนเกิดการปรับเปลี่ยนกระบวนทัศน์ในการดำเนินชีวิตให้อยู่บนพื้นฐานของความพอเพียง อันจะนำไปสู่การพัฒนาที่ยั่งยืน และความอยู่เย็นเป็นสุขร่วมกันของประชาชนไทยในที่สุด

วิสัยทัศน์ในการขับเคลื่อนฯ เนื่องจากการนำปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงไปประยุกต์ใช้ ตามทางสายกลางนั้นจะต้องอาศัยวิธีการหรือการกระทำที่ยึดหลักของความพอประมาณ บน พื้นฐานของความมีเหตุผลและการสร้างภูมิคุ้มกันในตัวที่ดีพอควบคู่ไปกับการอาศัยเงื่อนไขอีก 2 ประการ ได้แก่ เงื่อนไขความรู้ อันประกอบด้วยความรู้ รอบคอบ และระมัดระวัง และ เงื่อนไขด้านคุณธรรม ทั้งทางด้านจิตใจและการกระทำเป็นสำคัญ

ดังนั้น เพื่อให้เกิดการเรียนรู้และนำหลักตามองค์ประกอบข้างต้น ไปประยุกต์ในทาง ปฏิบัติเพื่อการพัฒนา คณะกระทรวงศึกษาธิการจึงกำหนดวิสัยทัศน์ดังนี้

กระทรวงศึกษาธิการจะมุ่งขับเคลื่อนปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงให้หน่วยงาน สถานศึกษา และบุคลากรด้านการศึกษาในทุกระดับ สามารถนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ไปประยุกต์ใช้ในการพัฒนาผู้เรียนทั้งในและนอกระบบการศึกษา ให้สามารถดำรงชีวิตให้ก้าวหน้า ไปอย่างสมดุล มั่นคง พร้อมๆ กับมีวิถีปฏิบัติที่ยั่งยืน

เป้าหมายในการขับเคลื่อนฯ พ.ศ. 2550 ดำเนินการร่วมกับกลุ่มเป้าหมายภาคการศึกษา และภาคีที่เกี่ยวข้องทุกระดับ ที่มีความสนใจเรียนรู้ พัฒนาองค์ความรู้และสร้างกระบวนการเรียนรู้ ให้เกิดความรู้ความเข้าใจที่ถูกต้อง ผ่านสถานศึกษาที่เป็นแบบอย่างเรื่อง การนำเศรษฐกิจพอเพียงไป ประยุกต์ใช้ในการพัฒนาผู้เรียนทั้งในและนอกระบบการศึกษา ทุกระดับ อย่างครบถ้วนสมบูรณ์ จนได้สถานศึกษาแบบอย่าง กระจายอยู่ทั่วประเทศ เป็นจำนวน 80 แห่ง

เป้าหมายการขับเคลื่อนฯ หลัง พ.ศ. 2550 กลุ่มเป้าหมายในภาคการศึกษาทุกระดับ ร่วมพัฒนาผู้เรียนให้มีจิตสำนึก ค่านิยม และกระบวนทัศน์ ในการดำเนินชีวิตที่อยู่บนพื้นฐานของ เศรษฐกิจพอเพียง ผ่านเครือข่ายการเรียนรู้ในการพัฒนาผู้เรียนทั้งในและนอกระบบการศึกษา โดยร่วมมือระหว่างภาคีจากภาคส่วนต่าง ๆ มีเป้าหมายเป็น 2 ระยะคือ

ระยะที่ 1 (2551-2552) เกิดการพัฒนาเครือข่ายสถานศึกษาที่นำหลักปรัชญาของ เศรษฐกิจพอเพียงไปประยุกต์ใช้ในการพัฒนาผู้เรียนทั้งในและนอกระบบการศึกษาและขยายผล สถานศึกษาที่เป็นแบบอย่างในการนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงไปประยุกต์ใช้ในทุกระดับ ทุกสังกัด ทุกจังหวัด โดยเพิ่มขึ้นจากปี 2550 เป็นอย่างน้อย จำนวน 800 แห่ง

ระยะที่ 2 (2553-2554) ขยายจำนวนสถานศึกษาที่นำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ไปประยุกต์ใช้ในการพัฒนาผู้เรียนทั้งในและนอกระบบการศึกษา ครอบคลุมทั่วประเทศ

แนวทางและแผนงานการขับเคลื่อนฯ เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ คือกลุ่มเป้าหมายและ ภาวการณ์เกี่ยวข้องเกิดการเรียนรู้และน้อมนำปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงไปใช้ในทางปฏิบัติได้ จน เกิดผลสัมฤทธิ์อย่างเต็มศักยภาพของแต่ละบุคคล จึงกำหนดแนวทางและยุทธวิธีในการขับเคลื่อนฯ อย่างเป็นขั้นเป็นตอน ดังนี้

1. การพัฒนาองค์ความรู้และเครื่องมือการเรียนรู้ เพื่อช่วยให้เกิดการพัฒนาแนวคิดได้ อย่างชัดเจน อันจะนำไปสู่การสร้างความเข้าใจเกี่ยวกับการเรียนรู้ตลอดชีวิต ผ่านสื่อและเครื่องมือ การเรียนรู้ที่จะก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงกระบวนทัศน์ของกลุ่มเป้าหมาย

1.1 จัดทำสื่อตัวอย่างหน่วยการเรียนรู้ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงสู่การเรียนการสอนทุกระดับการศึกษา ในรูปแบบต่าง ๆ ตามความเหมาะสมกับบริบทในการใช้งาน ผ่าน กระบวนการมีส่วนร่วมของทุกภาคีที่เกี่ยวข้อง

1.2 บูรณาการปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงสู่การเรียนการสอนในสถานศึกษาโดย สอดแทรกสาระเศรษฐกิจพอเพียงไว้ในสาระการเรียนรู้ด้านสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม และสาระการเรียนรู้ที่ 3 ในเรื่องเศรษฐศาสตร์ ซึ่งอยู่ในหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน และมี มาตรฐานการเรียนรู้ที่เน้นให้เข้าใจระบบและวิธีการของเศรษฐกิจพอเพียงและสามารถนำไป ประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันได้ โดยกำหนดมาตรฐานการเรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียง ของแต่ละชั้นปี ไว้อย่างชัดเจน เหมาะสมกับกลุ่มผู้เรียนในแต่ละวัยไว้ดังนี้

ช่วงชั้นที่ 1 เน้นให้เด็กใช้ชีวิตพอเพียงระดับบุคคลและครอบครัว รู้จักช่วยเหลือตนเอง และรู้จักช่วยเหลืองานในครอบครัว แบ่งปันสิ่งของให้เพื่อน ช่วยเหลือผู้อื่น รู้จักวิเคราะห์รายรับ - รายจ่ายของตนเอง สอนให้เด็กเห็นคุณค่าของสิ่งของ ตระหนักถึงคุณค่าของเงินทอง จะได้ฝึก นิยประหยัด ฝึกจิตสำนึกและนิสัยพอเพียง

ช่วงชั้นที่ 2 ฝึกให้เด็กรู้จักประยุกต์ใช้หลักความพอเพียงในโรงเรียน และมีส่วนร่วมในการสร้างความพอเพียงระดับโรงเรียนและชุมชนใกล้เคียง โดยเริ่มจากการสำรวจทรัพยากรต่าง ๆ ในโรงเรียนและชุมชน มีส่วนร่วมในการดูแลบำรุงรักษาทรัพยากรต่าง ๆ ทั้งด้านวัตถุ สิ่งแวดล้อม ภูมิปัญญา วัฒนธรรม และรวบรวมองค์ความรู้มาเป็นข้อมูลในการเรียนรู้วิถีชีวิตของชุมชนและเห็นคุณค่าของการใช้ชีวิตอย่างพอเพียง

ช่วงชั้นที่ 3 ประยุกต์ใช้หลักเศรษฐกิจพอเพียงกับชุมชน มีส่วนร่วมในกิจกรรมต่างๆ ของชุมชน สามารถสำรวจและวิเคราะห์ความพอเพียงในระดับต่างๆ และในมิติต่างๆ ทั้งทางวัตถุดิบ สิ่งแวดล้อม และวัฒนธรรมในชุมชนใกล้เคียง เห็นคุณค่าของการใช้หลักพอเพียงในการพัฒนาชุมชน และสามารถนำหลักการพอเพียงมาประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันของแต่ละคน จนนำไปสู่การปรับเปลี่ยนพฤติกรรมสู่ความพอเพียงได้ที่สุด

ช่วงชั้นที่ 4 เตรียมคนให้เป็นคนที่ดี สามารถทำประโยชน์ให้กับสังคมและประเทศชาติได้ โดยเน้นเข้าใจความพอเพียงระดับประเทศ และการพัฒนาประเทศภายใต้กระแสโลกาภิวัตน์ เช่น การวิเคราะห์สถานการณ์การค้าระหว่างประเทศ สถานการณ์สิ่งแวดล้อม และสภาพปัญหาด้านสังคม เป็นต้น

1.3 พัฒนากิจกรรมการเรียนรู้ที่สอดคล้องกับหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงโดยผ่านโครงการจิตอาสา เพื่อสอดแทรกแนวคิดปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงเข้าไปในกิจกรรมที่มุ่งเน้นให้ผู้เรียนมีวิถีคิด อุปนิสัยและพฤติกรรม เกิดความก้าวหน้าไปพร้อมกับความสมดุลทางเศรษฐกิจ/สังคม/สิ่งแวดล้อม ที่สอดคล้องกับหลักเศรษฐกิจพอเพียง คือ พอประมาณกับภูมิสังคม สอดคล้องกับความต้องการ/ความจำเป็นของสถานศึกษา/คนในชุมชน และความเหมาะสมกับภูมิประเทศ สภาพแวดล้อม และความคิด ความเชื่อ วิถีชีวิต สมเหตุสมผล มีหลักคิดและหลักปฏิบัติของกิจกรรม ที่สอดคล้องกับหลักวิชาการที่เกี่ยวข้อง แสดงถึงความรอบคอบของการวางแผน ภูมิคุ้มกันที่ดี การวางแผนโดยคำนึงถึง ความเสี่ยงในการดำเนินโครงการ มีข้อเสนอทางเลือกหากมีการเปลี่ยนแปลงต่างๆ เกิดขึ้น

1.4 นำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงสู่การบริหารจัดการสถานศึกษานอกจากการจัดการศึกษา โดยผ่านการจัดการเรียนรู้ของผู้เรียน ซึ่งประกอบไปด้วย การสอดแทรกสาระเศรษฐกิจพอเพียงไว้ในหลักสูตรและสาระเรียนรู้ในห้องเรียน และการประยุกต์ใช้ในการจัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนนอกห้องเรียนแล้วจะดำเนินการจัดไว้ในงานด้านการบริหารสถานศึกษาในด้านต่างๆ ด้วย เพื่อให้ครูและบุคลากรที่เกี่ยวข้องในภาคการศึกษาได้เกิดการเรียนรู้เรื่องเศรษฐกิจพอเพียงไปพร้อมๆ กัน

2. การพัฒนาบุคลากร เพื่อให้บุคลากรแต่ละคนเกิดความเชื่อมั่นในศักยภาพของตน เรียนรู้และพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่อง ตลอดจนเกิดการยอมรับในแนวคิดปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงว่าเป็นแนวคิดที่เข้าใจได้ง่ายและปฏิบัติได้จริง มีการคิดที่ถูกต้อง ซึ่งจะนำไปสู่การกระทำที่คำนึงแก่สังคม เกิดการพัฒนาตนเองในมิติที่ลึกซึ้งขึ้น

2.1 อบรมสัมมนาผู้บริหารระดับสูงในภาคีด้านการศึกษา

2.2 ฝึกอบรมและพัฒนา ครู อาจารย์ ผู้สอน ให้มีความรู้ ความเข้าใจ มีทักษะและความสามารถนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงไปบูรณาการสู่การเรียนการสอนได้ในทุกระดับ การศึกษา รวมทั้งเป็นแบบอย่างในการดำรงชีวิตที่อยู่บนพื้นฐานของหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง เนื่องจากเป็นบุคลากรสำคัญที่จะมีส่วนในการขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียงในสถานศึกษา บรรลุผล กิจกรรมการเรียนการสอนต่างๆ ควรมีครูเป็นผู้มีส่วนร่วมในกิจกรรมนั้นในสัดส่วนไม่ต่ำกว่าร้อยละ 25 ของจำนวนบุคลากรทั้งหมดของโรงเรียน ดังนั้น เพื่อให้เกิดประสิทธิภาพชัดเจน จึงควรมีความเข้าใจในหลักปรัชญาอย่างลึกซึ้ง นอกจากการสอนเด็กโดยผ่านหลักสูตรการเรียนการสอนในห้องเรียนที่เป็นทางการแล้ว นอกห้องเรียนก็สมควรดำเนินชีวิตและประพฤติตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียงให้เห็นเป็นตัวอย่างด้วย โดยมีกิจกรรมการพัฒนาพฤติกรรมของครู และอาจารย์ให้ดำเนินชีวิตตามแนวทางปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

2.3 ฝึกอบรมและพัฒนา ศิษยานิเทศก์ ผู้บริหารสถานศึกษา ให้มีความรู้ความเข้าใจ มีทักษะ ในการนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงไปประยุกต์ใช้ในการบริหารจัดการในสถานศึกษาได้อย่างชัดเจน เป็นรูปธรรม และเกิดผลสัมฤทธิ์ตามวัตถุประสงค์

2.4 ฝึกอบรมและพัฒนาผู้บริหารการศึกษาในเขตพื้นที่การศึกษา ให้มีความรู้ ความเข้าใจ อย่างถ่องแท้ เพื่อให้เกิดวิสัยทัศน์ในการดำเนินการขับเคลื่อนหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงสู่สถานศึกษา

3. การพัฒนาเครือข่าย เพื่อให้เกิดความเชื่อมโยงระหว่างกลุ่มหรือบุคคลในภาคีด้าน การศึกษาที่ดำเนินกิจกรรมเกี่ยวกับเศรษฐกิจพอเพียง ตลอดจนจะมุ่งสร้างแกนเครือข่าย ทำหน้าที่ ในการสานต่อความรู้และรวมพลังเครือข่ายที่เกี่ยวข้องให้ดำเนินไปในทิศทางเดียวกัน เพื่อเป็นการ สร้างกระแสเศรษฐกิจพอเพียงที่มีฐานที่มั่นคงให้ขยายวงกว้างต่อไป

3.1 พัฒนาสถานศึกษาที่เป็นแบบอย่างในการนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ไปประยุกต์ใช้ในการพัฒนาผู้เรียนทั้งภายในและภายนอกกระบวนการศึกษา ทุกระดับ ทุกสังกัด ให้ มีความสามารถในการเป็นแบบอย่างและเป็นแกนนำในการขยายผลการขับเคลื่อนได้อย่างจริงจัง และยั่งยืน

3.2 ประสานความร่วมมือและเชื่อมโยงเครือข่ายต่าง ๆ เช่น เครือข่ายสถานศึกษา เศรษฐกิจพอเพียง เครือข่ายครูที่บูรณาการปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงสู่การเรียนการสอน เครือข่ายศึกษานิเทศเศรษฐกิจพอเพียง เป็นต้น

3.3 ส่งเสริม สนับสนุน ประสานการดำเนินงานขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียง ด้าน การศึกษาของภาคี ทั้งภาครัฐ ภาคเอกชนและภาคประชาสังคม

3.4 จัดทำระบบข้อมูลสารสนเทศและเชื่อมโยงเครือข่ายกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ทั้ง จากภาครัฐและภาคเอกชน อันประกอบด้วย ข้อมูลเกี่ยวกับสถานศึกษา ครูผู้สอนและวิทยากร หน่วยการเรียนรู้แหล่งการเรียนรู้เรื่องเศรษฐกิจพอเพียง เช่น ศูนย์การเรียนรู้และโครงการใน พระราชดำริที่อยู่ในภูมิภาคต่าง ๆ ตลอดจนข้อมูลเกี่ยวกับบุคคลตัวอย่างในภาคีด้านการศึกษาที่ เรียนรู้และน้อมนำหลักปรัชญาไปใช้ในการดำเนินชีวิตและบุคลากรที่มีส่วนร่วมในการขับเคลื่อน เศรษฐกิจพอเพียง เป็นต้น

4. การเผยแพร่และประชาสัมพันธ์ เพื่อสร้างความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับเศรษฐกิจ พอเพียงแก่กลุ่มเป้าหมายในภาคีด้านการศึกษาให้ขยายออกไปวงกว้าง ให้เกิดการปลูกฝังค่านิยม และจิตสำนึกในการเรียนรู้และน้อมนำเศรษฐกิจพอเพียงไปใช้ในการดำเนินชีวิต

4.1 เผยแพร่การประยุกต์ใช้หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในการจัดการศึกษา โดยจัดทำสื่อในรูปแบบต่าง ๆ ทั้งในรูปแบบของเอกสารสิ่งพิมพ์ หรือที่เป็นสื่อสารคดี ภาพยนตร์สั้น ในรูปแบบวีดิทัศน์ เผยแพร่ผ่านช่องทางต่าง ๆ อาทิ สถานีโทรทัศน์และวิทยุ หรือเว็บไซต์ เป็นต้น โดยความร่วมมือกับภาคีต่าง ๆ

4.2 เผยแพร่ข้อมูลข่าวสาร ความก้าวหน้าของการจัดการศึกษาตามหลักปรัชญาฯ ผ่านสื่อทุกชนิด ทุกรูปแบบ อย่างกว้างขวาง

5. การติดตามประเมินผล

การติดตามและประเมินผลนับเป็นองค์ประกอบที่สำคัญ เนื่องจากสามารถนำผลที่ได้มา เป็นข้อมูลประกอบการทบทวนและกำหนดแนวทางการดำเนินการในระยะต่อไป ได้หลายรูปแบบ ตามลักษณะของโครงการและวัตถุประสงค์ จึงมีการประเมินผลที่เกี่ยวกับการพัฒนาตัวชี้วัดความ พอเพียง การจัดทำรายงานความก้าวหน้าของการดำเนินงาน การติดตามผลการดำเนินงานในพื้นที่ การประเมินผลสถานศึกษาและบุคลากรด้านการศึกษา ตลอดจนการติดตามและประเมินผลผู้เรียน โดยกำหนดเกณฑ์การประเมินครอบคลุม 3 ประเด็นหลัก คือ

5.1 ด้านการจัดหลักสูตรการเรียนการสอน มีเกณฑ์การประเมินเกี่ยวกับ การกำหนด มาตรฐานการเรียนรู้ระดับชั้นปี (พิจารณาตามรายวิชาพื้นฐาน) การจัดทำรายวิชาเพิ่มเติม การสร้าง

หน่วยการเรียนรู้ การจัดทำสื่อ การจัดทำเครื่องมือวัดและประเมินผลและการกำหนดเกณฑ์การผ่านช่วงชั้น

5.2 ด้านกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน มีเกณฑ์ที่ส่งเสริมให้ผู้เรียนมีจิตอาสา มีส่วนร่วม รู้จักยอมรับคุณค่าของตนเองและผู้อื่น โดยอาศัยเกณฑ์การประเมินทั้งในด้านของกิจกรรมแนะแนว และกิจกรรมของนักเรียน นักศึกษา โดยกิจกรรมครอบคลุมถึงการประเมินผลการให้บริการแนะแนวและการประเมินระบบการดูแลและช่วยเหลือนักเรียน นักศึกษา ส่วนการประเมินกิจกรรมของนักเรียนและนักศึกษาจะครอบคลุมกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับการบำเพ็ญประโยชน์เพื่อสังคม ได้แก่ กิจกรรมลูกเสือ เนตรนารี ยุวกาชาด กิจกรรมรักษาดินแดน (รค.)ฯลฯ กิจกรรมที่เป็นโครงการ กิจกรรมการชุมนุม ชมรม และค่ายอาสา เป็นต้น

5.3 ด้านการบริหารจัดการศึกษา มีเกณฑ์ประเมินการสร้างวัฒนธรรมองค์กรและการปลูกฝังแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงเข้าไปในวิถีชีวิต

5.4 ด้านการพัฒนาบุคลากรทางการศึกษา ในการนำหลักปรัชญาฯ ไปใช้ในการเรียนการสอน และการปฏิบัติตนให้เป็นแบบอย่างที่ดี

ภาคีการขับเคลื่อนฯ การขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียงในภาคีด้านการศึกษา จะมุ่งประสานพลังระหว่างเครือข่ายให้เกิดพันธมิตรแห่งความร่วมมือ อย่างมีพลังและเต็มประสิทธิภาพ โดยเริ่มจากการมองภาพองค์รวมก่อนแล้วกำหนดแนวทางดำเนินการแต่ละด้าน สร้างความเชื่อมโยงระหว่างกัน แบ่งออกเป็น 2 ระดับ คือ

1. ภาคีขับเคลื่อนที่เป็นกลุ่มเป้าหมายหลัก ได้แก่ เครือข่ายของกระทรวงศึกษาธิการ ซึ่งเป็นผู้รับผิดชอบภารกิจโดยตรง ประกอบด้วย

1.1 ภาคีจากส่วนกลาง ได้แก่ สำนักงานปลัดกระทรวงศึกษาธิการ สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา สำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา และสำนักงานสภาการศึกษา

1.2 ภาคีจากส่วนภูมิภาค ได้แก่ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา 175 เขต และสถานศึกษาทุกระดับในสังกัดทั่วประเทศ

2. ภาคีขับเคลื่อนที่เป็นหน่วยสนับสนุน ประกอบด้วยภาคส่วนต่างๆ เช่น

2.1 ภาคีจากภาคการศึกษา ประกอบด้วย สำนักงานเลขาธิการคุรุสภา สำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา และสำนักงานทรัพย์สินส่วนพระมหากษัตริย์ ภายใต้โครงการวิจัยเศรษฐกิจพอเพียง

2.2 ภาคีจากภาครัฐ เช่น กระทรวงมหาดไทย กรุงเทพมหานคร กระทรวงวัฒนธรรม กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา เป็นต้น

2.3 ภาคิจากภาคเอกชน เช่น ตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย บมจ. ปูนซิเมนต์ไทย บมจ.ปตท. ธนาคารไทยพาณิชย์ และสำนักงานกองทุนการสร้างเสริมสุขภาพ (สสส.) เป็นต้น

กลยุทธ์ในการขับเคลื่อนฯ การขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียงในภาคการศึกษา ได้น้อมนำแนวพระราชดำริเรื่องเศรษฐกิจพอเพียงที่ได้พระราชทานแก่คณะบุคคลต่าง ๆ ที่เข้าเฝ้าในแต่ละวโรกาสเป็นแนวทางหลัก โดยมีกลยุทธ์ในการขับเคลื่อน ดังนี้

1. ใช้แนวพระราชดำริของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวเกี่ยวกับหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง เป็นตัวนำในการกำหนดแนวทางการพัฒนาด้านการศึกษา
  2. สนับสนุนให้สถานศึกษาเป็นผู้นำการพัฒนาความรู้เกี่ยวกับเศรษฐกิจพอเพียงตามแนวพระราชดำริ ให้สอดคล้องกับวิถีชีวิตชุมชน และภูมิปัญญาท้องถิ่น เพื่อให้สามารถพึ่งตนเองได้ และเป็นวิถีชีวิตที่อยู่บนพื้นฐานของความพอเพียงอย่างยั่งยืน
  3. ปลุกฝังให้เด็ก เยาวชน และประชาชน มีคุณธรรมในการดำเนินชีวิต โดยเฉพาะในเรื่องของความซื่อสัตย์สุจริต ประหยัด ซื่อสัตย์ อดทน มีระเบียบวินัย รู้จักให้แบ่งปัน รับผิดชอบ รู้รักสามัคคี และการมีมารยาท และการวาระธรรม
  4. ศึกษาวิจัย พัฒนาองค์ความรู้ที่เกี่ยวกับการนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงตามแนวพระราชดำริ ไปประยุกต์ใช้ในการจัดการเรียนรู้และพัฒนากิจกรรมผู้เรียน
  5. เผยแพร่แนวทางการพัฒนา การนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงไปประยุกต์ใช้ในการจัดการเรียนการสอนในทุกระดับการศึกษา ผ่านสื่อต่างๆ ในหลากหลายรูปแบบที่สอดคล้องกับกลุ่มเป้าหมาย ตามสภาพแวดล้อมและบริบทในด้านการเรียนรู้ของแต่ละแห่ง
- ระยะเวลาดำเนินการ 4 ปี (ตั้งแต่ พ.ศ. 2550-2554)

ในช่วงแรก คือ ในระหว่าง พ.ศ. 2550 เป็นการรณรงค์เพื่อสร้างความรู้และความเข้าใจที่ถูกต้องเกี่ยวกับเศรษฐกิจพอเพียงในกลุ่มเป้าหมายของภาคีด้านการศึกษาและภาคีที่เกี่ยวข้องให้เกิดความสนใจที่จะเรียนรู้เกี่ยวกับเศรษฐกิจพอเพียง โดยผ่านการเรียนรู้จากสถานศึกษาที่เป็นแบบอย่างเรื่องการนำเศรษฐกิจพอเพียงไปประยุกต์ใช้ในการพัฒนาผู้เรียนทั้งในระบบ และนอกระบบการศึกษา ทุกระดับ จนได้สถานศึกษาแบบอย่าง กระจายอยู่ทั่วประเทศ

ในระยะยาว (หลัง พ.ศ. 2550-2554) ผลแห่งความสำเร็จจากการเรียนรู้และพัฒนาองค์ความรู้จากสถานศึกษาต้นแบบจะเป็นแรงผลักดันให้เกิดการขยายผลความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับเศรษฐกิจพอเพียงให้ขยายวงมากขึ้นโดยเกิดเป็นตัวอย่างและเครือข่ายที่จะเป็นแกนหลักการขับเคลื่อนฯ เพิ่มเป็นจำนวนมากขึ้นในแต่ละภูมิภาค ซึ่งจะนำไปสู่การพัฒนาเด็กและเยาวชน ให้เป็นคนดีของสังคมที่มีพื้นฐานการดำเนินชีวิตตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงได้ในที่สุด

ผลที่คาดว่าจะได้รับ ระยะสั้น (ใน พ.ศ. 2550)

1. เกิดกระบวนการเรียนรู้เรื่องเศรษฐกิจพอเพียงในกลุ่มเป้าหมาย โดยเฉพาะในกลุ่มนักเรียน นักศึกษา และเยาวชน ครู จนถึงระดับผู้บริหารองค์กร ผ่านสื่อการเรียนรู้เรื่องเศรษฐกิจพอเพียงในรูปแบบต่างๆ รวมถึงการมีสถานศึกษาที่เป็นแบบอย่างในการพัฒนาการนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงไปประยุกต์ใช้ในการพัฒนาผู้เรียนทั้งในระบบและนอกระบบการศึกษาทุกระดับ

2. เกิดการพัฒนาหลักสูตรโดยบูรณาการปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงสู่การเรียนการสอนใน 8 กลุ่มสาระการเรียนรู้ขั้นพื้นฐานทุกกลุ่มสาระ รวมทั้งการศึกษานอกโรงเรียนและอาชีวศึกษา

3. เกิดการพัฒนาการจัดการเรียนรู้และผลิตสื่อต่าง ๆ เพื่อเผยแพร่ความรู้ ความเข้าใจให้นักเรียนนักศึกษา ครู ตลอดจนบุคลากรทางการศึกษา อันรวมถึงผู้บริหาร หน่วยงานและสถานศึกษามีความรู้ ความเข้าใจ จนสามารถนำไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวัน เพื่อพัฒนาชีวิตขั้นพื้นฐานได้

ระยะยาว (พ.ศ. 2551-2554)

1. เกิดการขยายเครือข่ายและจำนวนสถานศึกษาที่น้อมนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงไปประยุกต์ใช้ในการจัดการเรียนการสอนในทุกระดับการศึกษาเพิ่มขึ้น

2. เกิดกระบวนการขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียงในภาคีด้านการศึกษา จนเป็นเครือข่ายการเรียนรู้การดำเนินชีวิตตามแนวทางปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงได้อย่างต่อเนื่อง

3. เกิดการพัฒนาและสร้างผู้เรียนที่มีคุณลักษณะที่พึงประสงค์ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงที่สามารถเป็นพลังสำคัญในการพัฒนาประเทศให้ก้าวหน้าไปอย่างสมดุล มั่นคง และยั่งยืน ซึ่งประกอบด้วย

พอประมาณกับภูมิสังคม : สอดคล้องกับความต้องการ/ความจำเป็นของสถานศึกษา/คนในชุมชน และเหมาะสมกับภูมิประเทศ สภาพแวดล้อม และความคิด ความเชื่อ วิถีชีวิต

มีเหตุผล : มีหลักคิดและหลักปฏิบัติที่สอดคล้องกับหลักวิชาการที่เกี่ยวข้อง โดยพิจารณาจากเหตุปัจจัยที่เกี่ยวข้องทั้งหมด และคำนึงถึงผลที่คาดว่าจะเกิดจากการกระทำอย่างรอบคอบ

ภูมิคุ้มกันที่ดี : การวางแผนคำนึงถึง ความเสี่ยงในการดำเนินโครงการ โดยมีข้อเสนอทางเลือก หากมีการเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ เกิดขึ้น

ส่งเสริม ความรู้และคุณธรรมของผู้เข้าร่วมกิจกรรม : ผู้เข้าร่วมกิจกรรม มีความรอบรู้รอบคอบ และระมัดระวัง มีโอกาสพัฒนาทักษะในด้านต่างๆ และมีคุณธรรม

ตัวชี้วัดความสำเร็จ

ระยะที่ 1 (ใน พ.ศ. 2550)

1. ร้อยละของผู้บริหารที่มีความรู้และความเข้าใจในปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงอย่างถ่องแท้ และสามารถน้อมนำไปประยุกต์ใช้ในการดำรงชีวิต และการบริหารสถานศึกษา ได้อย่างมีประสิทธิภาพ

2. ร้อยละของครูและบุคลากรทางการศึกษาที่มีความรู้ ความเข้าใจ สามารถนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงไปประยุกต์ใช้และบูรณาการสู่การเรียนการสอนได้

ระยะที่ 2 (พ.ศ. 2551-2552)

1. จำนวนสถานศึกษาที่พัฒนาหลักสูตรโดยบูรณาการปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงสู่การจัดการเรียนการสอน มีสื่อการเรียนการสอนและวัสดุ ตลอดจนการประเมินผลอย่างเหมาะสมมากขึ้น

ระยะที่ 3 (พ.ศ. 2553-2554)

1. ร้อยละของสถานศึกษาที่ได้มาตรฐานคุณภาพของสำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพทางการศึกษา (สมศ.)

2. องค์กรหลักที่มีสถานศึกษาและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องมีระบบการจัดการทรัพยากรเพื่อสนับสนุนการดำเนินงานของสถานศึกษาเป็นจำนวนมากขึ้น ตลอดจนมีระบบข้อมูลสารสนเทศที่เกี่ยวข้องและมีระบบการนิเทศติดตามงาน รวมทั้งมีการประเมินผลที่ชัดเจนและมีประสิทธิภาพ (สำนักงานปลัดกระทรวงศึกษาธิการ, 2550 ก : 4-13)

4.2 การนำปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงไปใช้ในการจัดการการศึกษาในสถานศึกษา

การนำปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงไปใช้ในการจัดการการศึกษาในสถานศึกษา ต้องมีเป้าหมายหลักที่พัฒนาผลผลิตคือผู้เรียนเป็นสำคัญ โดยมุ่งให้ผู้เรียนมีคุณลักษณะอันพึงประสงค์ตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ซึ่งการพัฒนาผู้เรียนให้มีคุณลักษณะเหล่านั้น สำนักงานปลัดกระทรวงศึกษาธิการได้เสนอแนวทางนโยบายและยุทธศาสตร์ไว้เป็นตัวอย่าง เพราะเห็นว่าเป็นแนวทางที่ได้มาโดยกระบวนการวิจัยอย่างเป็นระบบ ผลการวิจัยได้เสนอขั้นตอนการปฏิบัติชัดเจนสามารถนำไปปฏิบัติจริงได้ไม่ยาก ซึ่งแนวทางปฏิบัติดังกล่าว (สำนักงานปลัดกระทรวงศึกษาธิการ, 2551 : ออนไลน์) มีดังนี้

1. คุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้เรียนตามแนวปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

สถานศึกษาควรมุ่งส่งเสริมการเรียนรู้และปลูกฝัง เสริมสร้างให้ผู้เรียนมีคุณลักษณะอันพึงประสงค์ในการดำเนินชีวิตตามแนวปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ดังนี้

1.1 มีความรู้ ความเข้าใจปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงและตระหนักในความสำคัญของการดำเนินชีวิตตามแนวปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ดังนี้

1.1.1 มีความรู้ ความเข้าใจปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงและความเชื่อมโยงกับระบบเศรษฐกิจทั่วไป

1.1.2 มีความรู้ ความเข้าใจในการดำเนินชีวิตตามแนวปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

1.1.3 เห็นประโยชน์ และตระหนักในความสำคัญของการดำเนินชีวิตตามแนวปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง และการใช้แนวปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงเพื่อการพัฒนาตนเอง พัฒนากลุ่มและพัฒนาสังคม

1.2 มีความรู้และทักษะพื้นฐานในการดำเนินชีวิตตามแนวปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงดังนี้

1.2.1 มีความรู้และทักษะพื้นฐานในการดำเนินชีวิตและการพัฒนาอาชีพ เช่น การเกษตร การผลิตและจำหน่ายสินค้า การดำเนินธุรกิจ การใช้จ่ายและการออม ฯลฯ

1.2.2 ใช้และพัฒนาทรัพยากรและสิ่งแวดล้อมให้ได้ประโยชน์สูงสุดและยั่งยืน

1.2.3 สืบสานและพัฒนาทรัพยากรและสิ่งแวดล้อมให้ได้ประโยชน์สูงสุดและยั่งยืน

1.2.4 รักและภาคภูมิใจในความเป็นไทย

1.3 ปฏิบัติตนและดำเนินชีวิตตามแนวปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ดังนี้

1.3.1 ปฏิบัติตนให้มีความพอประมาณ รู้จักการประมาณตน รู้จักศักยภาพของตนเองที่มีอยู่

1.3.2 ปฏิบัติตนอย่างมีเหตุผล ปฏิบัติสิ่งต่าง ๆ บนพื้นฐานของภูมิปัญญา ยึดทางสายกลางในการปฏิบัติ

1.3.3 มีภูมิคุ้มกันที่ดีในตัว พร้อมรับผลกระทบและการเปลี่ยนแปลงด้านต่าง ๆ

1.3.4 มีความรอบรู้ในเรื่องที่เกี่ยวข้อง สามารถคิดวิเคราะห์และปฏิบัติด้วยความรอบคอบระมัดระวัง

1.3.5 ปฏิบัติตนและดำเนินวิถีชีวิตตามแนวปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ด้วยความซื่อสัตย์สุจริต ขยัน อดทน เพียรพยายาม แบ่งปัน มีสติ ปัญญา มีวินัย พึ่งตนเอง แบ่งปัน เอื้ออาทร รับผิดชอบและอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข

2. แนวทางในการพัฒนาผู้เรียนตามคุณลักษณะที่พึงประสงค์

2.1 ด้านการพัฒนาหลักสูตร สถานศึกษาควรมีการพัฒนาหรือบูรณาการเนื้อหาสาระของเศรษฐกิจพอเพียงเข้าไปในหลักสูตรสถานศึกษา ตามขั้นตอนดังนี้

2.1.1 สถานศึกษานำคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้เรียน ตามแนวทางหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมาพิจารณาปรับปรุงหรือเพิ่มเติม วิสัยทัศน์ เป้าหมายและคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้เรียนในหลักสูตรสถานศึกษา

2.1.2 กลุ่มสาระการเรียนรู้ และกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน ปรับปรุง หรือเพิ่มเติมมาตรฐานการเรียนรู้ในแต่ละช่วงชั้น ให้สอดคล้องกับวิสัยทัศน์ เป้าหมาย และคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้เรียนตามแนวปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ของหลักสูตรสถานศึกษาที่ปรับปรุงหรือเพิ่มเติม

2.1.3 กลุ่มสาระการเรียนรู้และกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน ปรับปรุง เพิ่มเติม หรือจัดทำสาระการเรียนรู้ หน่วยการจัดการเรียนรู้และแผนการจัดการเรียนรู้ ตามลำดับ เพื่อพัฒนาผู้เรียนให้เป็นไปตามมาตรฐานการเรียนรู้แต่ละช่วงชั้นตามข้อ 1.2

2.2 ด้านการจัดการเรียนการสอน สถานศึกษาควรจัดการเรียนการสอนตามเนื้อหาสาระที่กำหนดไว้ในหลักสูตรอย่างสอดคล้องกับวิถีชีวิตของผู้เรียน เน้นกระบวนการคิดวิเคราะห์ เน้นการปฏิบัติจริง เพื่อนำไปสู่การปฏิบัติตนที่เหมาะสมในวิถีชีวิตประจำวัน โดยมีแนวทางดำเนินการดังนี้

2.2.1 จัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่เน้นการฝึกทักษะกระบวนการคิด วิเคราะห์ การจัดการ การเผชิญสถานการณ์ การแก้ปัญหา ฯลฯ ที่เริ่มจากชีวิตประจำวัน และเชื่อมโยงสู่ครอบครัว สังคมประเทศชาติ และสังคมโลก

2.2.2 จัดกระบวนการเรียนรู้โดยเน้นการทดลอง การปฏิบัติจริงทั้งในสถานศึกษาและแหล่งเรียนรู้ภายนอกสถานศึกษา ทั้งในรูปของการจัดทำโครงการ โครงการงาน และอื่น ๆ ทั้งการศึกษารายบุคคล และเป็นกลุ่ม

2.2.3 วัดและประเมินผลการเรียนรู้ให้ครอบคลุมทั้ง 3 ด้าน ได้แก่ 1) ความรู้ (Knowledge) 2) ทักษะกระบวนการ (Process) และ 3) คุณลักษณะอันพึงประสงค์ (Attribute)

2.3 ด้านการจัดบรรยากาศและสภาพแวดล้อมภายในสถานศึกษาควรจัดบรรยากาศและสภาพแวดล้อมภายในสถานศึกษาให้เป็นแหล่งเรียนรู้กระบวนการเรียนรู้ ปลูกฝังหล่อหลอมคุณลักษณะอันพึงประสงค์ และเอื้อต่อกระบวนการจัดการเรียนการสอนตามหลักสูตรสถานศึกษา โดยมีแนวทางดำเนินการดังนี้

2.3.1 จัดอาคารสถานที่ และสิ่งแวดล้อมในโรงเรียนที่เน้นความร่วมมือ ประโยชน์ใช้สอยเป็นแหล่งเรียนรู้ และอนุรักษ์สืบสานทรัพยากรธรรมชาติ สิ่งแวดล้อม ศิลปวัฒนธรรม สถาปัตยกรรมของท้องถิ่น และภูมิปัญญาไทย

2.3.2 กำหนดระเบียบ ธรรมเนียมปฏิบัติในสถานศึกษา ที่ส่งเสริมความมี ระเบียบวินัยเคารพธรรมเนียมปฏิบัติ กฎกติกาของสังคมส่วนรวม เช่น การเข้าคิว การ รับประทานอาหาร การแต่งกาย การใช้ทรัพยากรร่วมกัน ฯลฯ

2.3.3 ส่งเสริมและพัฒนาบรรยากาศด้านคุณธรรม เช่น การทำบุญ การบริจาค การปฏิบัติกิจทางศาสนา การเข้าร่วมกิจกรรมทางศาสนา การยกย่องส่งเสริมผู้กระทำความดี การ ส่งเสริม การแบ่งปัน การช่วยเหลือกันและกัน ฯลฯ

2.3.4 ส่งเสริมการแสวงหาความรู้ และเผยแพร่ความรู้ด้านเศรษฐกิจพอเพียง เช่น การจัดนิทรรศการ การจัดการแข่งขัน การหาความรู้โดยสื่อเทคโนโลยีและอื่น ๆ

2.3.5 ส่งเสริมการปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างของผู้บริหาร ครู และบุคลากรใน สถานศึกษา

2.3.6 จัดโครงการและกิจกรรมส่งเสริมการปฏิบัติตนและการดำเนินชีวิตตาม แนวปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

2.4 ด้านการจัดระบบบริหารจัดการสถานศึกษา ควรมีการจัดระบบการบริหาร จัดการภายในสถานศึกษาตามแนวปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงที่เอื้อต่อการส่งเสริมสนับสนุนการ จัดการศึกษา ตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียงดังนี้

2.4.1 ทบทวน ปรับปรุง พัฒนา โครงสร้างและกระบวนการบริหารจัดการให้ สอดคล้องหรือรองรับการจัดการศึกษาตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียง โดยเน้นการบริหารตามหลัก ธรรมาภิบาล มีความพอประมาณ มีเหตุผล และมีภูมิคุ้มกันที่พร้อมรับการเปลี่ยนแปลง

2.4.2 กำหนดนโยบาย แผนงาน โครงการ และกิจกรรม และการปรับปรุง เพิ่มเติมหรือจัดทำแผนกลยุทธ์ และแผนปฏิบัติงานของสถานศึกษาให้ครอบคลุมการพัฒนา การศึกษาตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียงของสถานศึกษา มีการดำเนินการตามแผนอย่างเป็นระบบ และมีการติดตามประเมินผลอย่างต่อเนื่อง

2.4.3 พัฒนาบุคลากร ทั้งผู้บริหาร ครู และกรรมการสถานศึกษาให้มีความรู้ ความเข้าใจปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง มีความพร้อมในการดำเนินการตามระบบการบริหาร จัดการที่เปลี่ยนแปลงและการจัดการศึกษาตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียง รวมทั้งดำเนินชีวิตตาม แนวปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

2.4.4 จัดระบบการนิเทศการศึกษาภายในสถานศึกษา เพื่อพัฒนาระบบ การบริหารจัดการและกระบวนการเรียนการสอนให้เอื้อต่อการจัดการศึกษาตามแนวทางในการนำปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงไปจัดการศึกษาในสถานศึกษา

2.5 ด้านการให้ผู้ปกครองและชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาของสถานศึกษา ควรให้ผู้ปกครองและชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินการจัดการศึกษาของสถานศึกษาในขั้นตอนสำคัญทุกขั้นตอน ตามแนวทางดังนี้

2.5.1 ร่วมกำหนดแนวนโยบาย และการวางแผน

2.5.2 ร่วมให้ข้อคิดเห็น ข้อเสนอแนะในกระบวนการพัฒนาหลักสูตร

2.5.3 ร่วมจัดกิจกรรมการเรียนการสอนและการจัดสภาพและบรรยากาศภายในสถานศึกษา

2.5.4 ส่งเสริมการเรียนรู้และการปฏิบัติตามแนวปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในสถานศึกษาที่บ้าน และสถานที่อื่น ๆ

2.5.5 ร่วมติดตามและประเมินผลการจัดการศึกษา

2.6 ด้านการติดตามและประเมินผลการจัดการศึกษา สถานศึกษาควรจัดให้มีการติดตามและประเมินผลการดำเนินการจัดการศึกษาตามแนวปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง โดยมีแนวทางดำเนินการดังนี้

2.6.1 ติดตามและประเมินคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้เรียน โดยพิจารณาจาก

2.6.1.1 ผลการทดสอบความรู้ ความเข้าใจพื้นฐานด้านเศรษฐกิจพอเพียง

2.6.1.2 ผลงานและปฏิบัติกิจกรรมของผู้เรียน

2.6.1.3 การปฏิบัติตนในชีวิตประจำวันของผู้เรียน

2.6.1.4 ผลการประเมินโดยผู้ประเมินภายนอก หรือผู้มีส่วนได้ส่วนเสียจากทุกภาคส่วน

2.6.2 ติดตามและประเมินความเหมาะสมของการดำเนินการในกระบวนการขั้นตอนและกิจกรรมการดำเนินการในด้านการพัฒนาหลักสูตร การจัดการเรียนการสอน การจัดบรรยากาศ และสภาพแวดล้อม การจัดระบบบริหารจัดการ การให้ผู้ปกครองและชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาของสถานศึกษา และการประเมินคุณลักษณะของผู้เรียนอันพึงประสงค์

2.6.3 จัดให้ระบบการรายงานผลการดำเนินเป็นระยะ ๆ ทั้งการรายงานภายในสถานศึกษา การรายงานต่อสาธารณชน และการรายงานหน่วยงานต้นสังกัดตามลำดับ

แนวทางในการจัดการการศึกษาของสถานศึกษาเพื่อพัฒนาผู้เรียนให้มีคุณลักษณะอันพึงประสงค์ทั้ง 6 ด้าน สำนักงานปลัดกระทรวงศึกษาธิการได้เขียนเป็นแผนภาพเชิงระบบที่แสดงความสัมพันธ์เชื่อมโยงกันให้เห็นภาพชัดเจนยิ่งขึ้นดังนี้

ที่มา : สำนักงานปลัดกระทรวงศึกษาธิการ. 2551 : ออนไลน์.

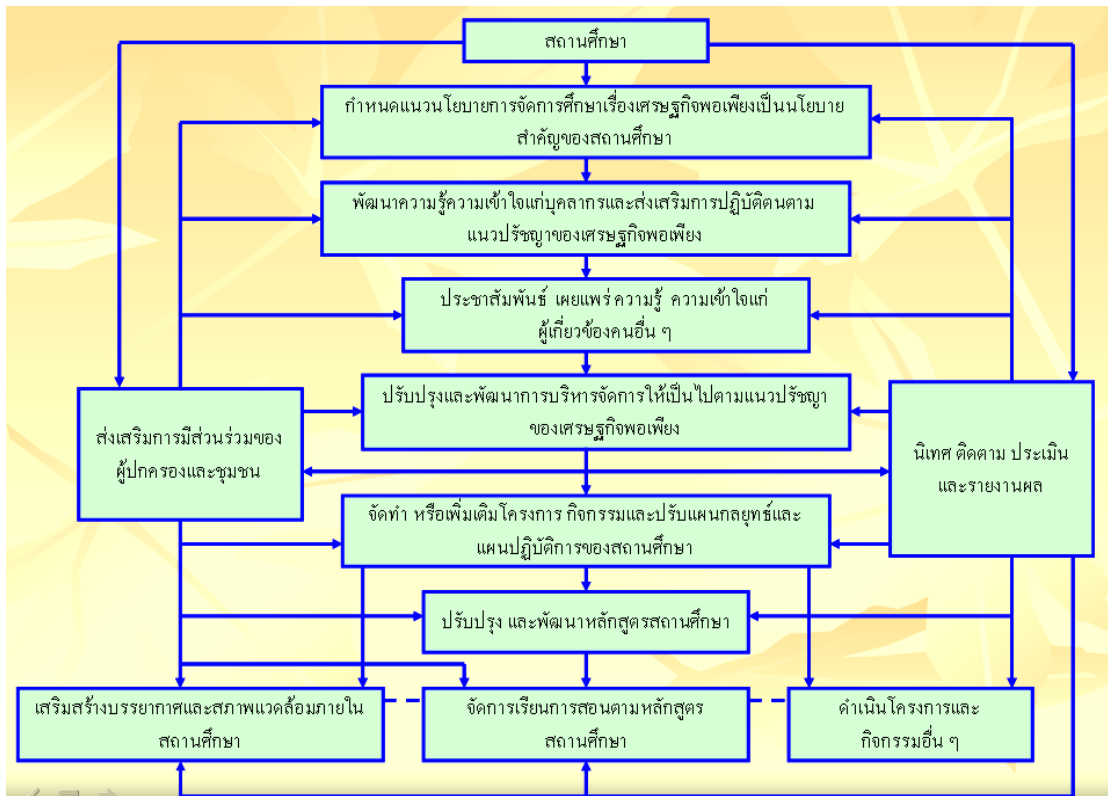
3. ขั้นตอนการดำเนินการตามแนวทางการนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงไปจัดการการศึกษาในสถานศึกษา

กลุ่มวิจัยและพัฒนา สำนักนโยบายและยุทธศาสตร์ สำนักงานปลัดกระทรวงศึกษาธิการ เสนอผลการวิจัยในประเด็นขั้นตอนในการดำเนินการนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงไปจัด

การศึกษาในสถานศึกษา รวม 9 ขั้นตอน (สำนักงานปลัดกระทรวงศึกษาธิการ, 2551 : ออนไลน์)
ดังนี้

1. กำหนดนโยบายการจัดการศึกษาตามแนวปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงเป็นนโยบายสำคัญของสถานศึกษา โดยให้ผู้ปกครองและชุมชนเข้ามามีส่วนร่วม
  2. พัฒนาบุคลากรทั้งผู้บริหาร ครู และคณะกรรมการสถานศึกษา ให้เกิดความรู้ ความเข้าใจ ตระหนัก มีทักษะการปฏิบัติ และนำปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงไปถือปฏิบัติในวิถีชีวิตประจำวัน
  3. เผยแพร่ความรู้ ประชาสัมพันธ์ สร้างความเข้าใจแก่ผู้เกี่ยวข้องอื่น ๆ โดยให้ผู้ปกครองและชุมชนเข้ามามีส่วนร่วม
  4. ปรับปรุงโครงสร้างและพัฒนากิจการตามแนวปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงให้เหมาะสมกับบริบท และศักยภาพของสถานศึกษา
  5. จัดทำ หรือเพิ่มเติมโครงการ กิจกรรม และปรับแผนกลยุทธ์และแผนปฏิบัติการของสถานศึกษาให้สอดคล้องกับปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง
  6. พัฒนาหลักสูตรของสถานศึกษา โดยการบูรณาการเนื้อหาสาระปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง
  7. จัดการเรียนการสอนตามหลักสูตรของสถานศึกษาที่พัฒนาบูรณาการเนื้อหาสาระปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงไว้แล้ว โดยให้ผู้ปกครองและชุมชนเข้ามามีส่วนร่วม
  8. เสริมสร้างบรรยากาศ และสภาพแวดล้อมให้เอื้อต่อการจัดการเรียนรู้ที่จะส่งเสริมให้ผู้เรียนมีคุณลักษณะอันพึงประสงค์ ตามแนวทางหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง
  9. จัดระบบนิเทศ ติดตาม ประเมินผล และรายงานผลการดำเนินการ โดยให้ผู้ปกครองและชุมชนเข้ามามีส่วนร่วม
- ขั้นตอนการดำเนินการนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงไปจัดการศึกษาในสถานศึกษา 9 ขั้นตอนข้างต้น แสดงเป็นแผนภาพได้ดังนี้

ภาพประกอบ 4 ขั้นตอนการดำเนินการตามแนวทางการนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงไปจัดการศึกษาในสถานศึกษา

ที่มา : สำนักงานปลัดกระทรวงศึกษาธิการ. 2551 : ออนไลน์.

4. การดำเนินการของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาพระนครศรีอยุธยา เขต 1 และเขต 2 เกี่ยวกับการส่งเสริมการนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมาใช้ในสถานศึกษา

สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาพระนครศรีอยุธยา เขต 1 และเขต 2 เป็นหน่วยงานทางการศึกษา ที่ต้องสนองต่อนโยบายของกระทรวงศึกษาธิการ ในการเร่งรัดปฏิรูปการศึกษา โดยยึดหลักคุณธรรมนำความรู้ สร้างความตระหนัก ตำนึกในคุณค่าของปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ความสมานฉันท์ สันติวิธี วิถีชีวิตประชาธิปไตย พัฒนาคนโดยใช้คุณธรรมเป็นพื้นฐานของกระบวนการเรียนรู้ที่เชื่อมโยงความร่วมมือของสถาบันครอบครัว ชุมชน และสถาบันทางการศึกษา และกลยุทธ์ของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานในการเร่งรัดปฏิรูปการศึกษา เพื่อขับเคลื่อนนโยบายเร่งรัดปฏิรูปการศึกษา โดยยึดคุณธรรมนำความรู้ ตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง โดยกำหนดจุดเน้น 3 กิจกรรม ประกอบด้วย 1) การปรับปรุงหลักสูตร และ

กระบวนการเรียนรู้สอดคล้องหลักคุณธรรมนำความรู้ และการประยุกต์ใช้ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง 2) การพัฒนาครูไปสู่การจัดการหลักสูตร และประยุกต์ใช้ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ในการสอนควบคู่กับการสอดคล้องหลักคุณธรรมจริยธรรม 3) สร้างเครือข่ายคุณธรรม บ้าน วัด โรงเรียน ให้เกิดความร่วมมือ ร่วมคิด ร่วมทำโดยมุ่งเป้าหมายที่ผู้บริหาร ครู บุคลากรทางการศึกษา และผู้เรียนในสถานศึกษา สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ได้รับการพัฒนาผ่านกระบวนการเรียนรู้ และการปฏิบัติเป็นวิถีชีวิต ดังนั้นสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาพระนครศรีอยุธยา เขต 1 และเขต 2 จึงได้จัดโครงการในการขับเคลื่อนหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงสู่สถานศึกษา ในปี 2550 โดยมีวัตถุประสงค์หลัก ดังนี้

1. เพื่อสร้างความรู้ความเข้าใจที่ถูกต้องเกี่ยวกับหลักเศรษฐกิจพอเพียงแก่ผู้บริหารสถานศึกษาและข้าราชการครูในสังกัด
2. ผู้บริหารและข้าราชการครูโรงเรียนในสังกัด สามารถพัฒนาหลักสูตรโดยจัดทำหน่วยการเรียนรู้หลักและหน่วยบูรณาการเศรษฐกิจพอเพียง สามารถนำไปใช้จัดการเรียนการสอนได้อย่างมีประสิทธิภาพ

โดยสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาพระนครศรีอยุธยา เขต 1 มีการขับเคลื่อนหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงสู่สถานศึกษา โดยมีการจัดการอบรมให้ความรู้ให้กับผู้บริหารสถานศึกษาทุกแห่งในสังกัด ใน พ.ศ. 2550 นอกจากนี้ยังคัดเลือกสถานศึกษาแกนนำโดยแบ่งประเภทของสถานศึกษาออกเป็น 2 ประเภทและให้การส่งเสริมสนับสนุนดังต่อไปนี้

1. สถานศึกษาแบบอย่างศูนย์พัฒนาการเรียนการสอนและบริหารจัดการตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ได้รับการส่งเสริมสนับสนุนโดยการได้รับการประเมินผล เพื่อรับการจัดสรรงบประมาณจากสำนักงานการศึกษาขั้นพื้นฐาน เพื่อจัดกิจกรรมการเรียนการสอนโดยบูรณาการหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงลงสาระต่าง ๆ เป็นแบบอย่างการเรียนการสอนและบริหารจัดการตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

2. สถานศึกษาเครือข่ายเศรษฐกิจพอเพียง ได้รับการส่งเสริมโดยการจัดอบรมสัมมนาและสนับสนุนสื่อ และมีการนิเทศติดตามผล

ส่วนสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาพระนครศรีอยุธยา เขต 2 มีการขับเคลื่อนหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงสู่สถานศึกษา โดยมีการจัดการอบรมให้ความรู้ให้กับผู้บริหารสถานศึกษาทุกแห่งในสังกัด ใน พ.ศ. 2550 นอกจากนี้ยังคัดเลือกสถานศึกษาแกนนำโดยแบ่งประเภทของสถานศึกษาออกเป็น 2 ประเภทและให้การส่งเสริมสนับสนุนดังต่อไปนี้

1. โรงเรียนแบบอย่างศูนย์พัฒนาการเรียนการสอนและบริหารจัดการตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงได้รับการส่งเสริมสนับสนุนโดยการได้รับการประเมินผล เพื่อรับการจัดสรร

งบประมาณจากสำนักงานการศึกษาขั้นพื้นฐาน เพื่อจัดกิจกรรมการเรียนการสอนโดยบูรณาการหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงลงสาระต่าง ๆ เป็นแบบอย่างการเรียนการสอนและบริหารจัดการตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

2. โรงเรียนที่เข้าร่วมโครงการดูงานการจัดการเรียนการสอน ตามแนวทางปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

5. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

เปรม คำภีระแปง และคณะ (2543 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับเศรษฐกิจแบบพอเพียงตามแนวทฤษฎีใหม่ของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ของผู้นำท้องถิ่นในจังหวัดพิษณุโลก โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อสำรวจและเปรียบเทียบความรู้ความเข้าใจ ของผู้นำท้องถิ่นในจังหวัดพิษณุโลกเกี่ยวกับเศรษฐกิจพอเพียงตามแนวทฤษฎีใหม่ของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว โดยจำแนกตัวแปรตามระดับการศึกษาและจำแนกตามตำแหน่งของผู้นำท้องถิ่น ผลการวิจัยพบว่า ผู้นำท้องถิ่นที่มีวุฒิการศึกษาต่างกันมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับเศรษฐกิจพอเพียงตามแนวทฤษฎีใหม่ ของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวแตกต่างกัน และผู้นำท้องถิ่นที่มีตำแหน่งต่างกันมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับเศรษฐกิจพอเพียงตามแนวทฤษฎีใหม่ของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวแตกต่างกัน

สมศักดิ์ ลาดี (2543 : บทคัดย่อ) ได้ทำการวิจัยเรื่องการดำเนินงานโครงการเศรษฐกิจพอเพียงในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการศึกษาจังหวัดอุดรธานี โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อการศึกษาสภาพปัจจุบัน ปัญหา และความต้องการเกี่ยวกับการดำเนินงานโครงการเศรษฐกิจพอเพียง ผลการวิจัยพบว่า 1) สภาพทั่วไปของโรงเรียนประถมศึกษาส่วนใหญ่เป็นโรงเรียนขนาดกลางที่จัดการศึกษา 3 ระดับ เป็นโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา มีพื้นที่ระหว่าง 20-30 ไร่ มีพื้นที่และแหล่งน้ำทำการเกษตร 2) ผลการดำเนินงานมีการปฏิบัติอยู่ในระดับปานกลาง ได้แก่ การให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินงาน และการหาแหล่งงบประมาณสนับสนุนโครงการ ส่วนการวางแผนวิชาการ และการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนมีการปฏิบัติอยู่ในระดับมาก 3) ปัญหาการดำเนินงานโดยภาพรวมอยู่ในระดับ “ปานกลาง” คือ ด้านการใช้ทรัพยากรของหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ด้านการหาแหล่งงบประมาณสนับสนุนโครงการ และด้านการให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินงาน ยกเว้นด้านการวางแผนงานวิชาการ และการจัดกิจกรรมการเรียน การสอนมีปัญหาในระดับ “น้อย” 4) โรงเรียนต้องการให้มีการวางแผนการจัดกิจกรรมการเรียน การสอน ครูมีความรู้ความเข้าใจ เรื่องเศรษฐกิจพอเพียงการ

ได้รับงบประมาณสนับสนุนอย่างเพียงพอ และผู้ปกครองเห็นความสำคัญและสนับสนุนให้นักเรียนเข้าร่วมกิจกรรม

นรินทร์ เชาว์ประสิทธิ์ (2545 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง การศึกษาเปรียบเทียบ พฤติกรรมการบริหารของผู้บริหารสถานศึกษาแกนนำปฏิรูปกระบวนการเรียนรู้กับ โรงเรียน ประถมศึกษาปกติในสังกัด สำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดพระนครศรีอยุธยา โดยมี วัตถุประสงค์ เพื่อศึกษาและเปรียบเทียบพฤติกรรมการบริหารของผู้บริหารสถานศึกษาแกนนำ ปฏิรูปกระบวนการเรียนรู้กับโรงเรียนประถมศึกษาปกติในสังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัด พระนครศรีอยุธยา ผลการวิจัยพบว่า 1) ผู้บริหารสถานศึกษาแกนนำปฏิรูปกระบวนการเรียนรู้ มี พฤติกรรมการบริหารด้านภาวะผู้นำ ด้านความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ ด้านมนุษยสัมพันธ์ และด้าน บุคลิกภาพ อยู่ในระดับมาก ส่วนด้านคุณธรรมจริยธรรม อยู่ในระดับมากที่สุด 2) ผู้บริหาร สถานศึกษาประถมศึกษาปกติ มีพฤติกรรมการบริหารด้านภาวะผู้นำ ด้านความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ ด้านมนุษยสัมพันธ์ และด้านบุคลิกภาพ อยู่ในระดับมาก ส่วนด้านคุณธรรม จริยธรรม อยู่ใน ระดับมากที่สุด 3) เมื่อเปรียบเทียบพฤติกรรมการบริหารของผู้บริหารสถานศึกษาแกนนำปฏิรูป กระบวนการเรียนรู้กับผู้บริหารสถานศึกษาประถมศึกษาปกติ พบว่า โดยภาพรวมไม่มีความ แตกต่างกัน แต่เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า พฤติกรรมการบริหารด้านภาวะผู้นำ มีความ แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 4) ปัญหา อุปสรรค พบว่า ส่วนใหญ่บุคลากร ไม่เพียงพอและไม่เห็นความสำคัญของการปฏิรูปการเรียนรู้ ไม่ยอมรับการเปลี่ยนแปลง มีความ แตกต่างและความขัดแย้งของบุคลากรในโรงเรียน ขาดความรับผิดชอบ ขาดงบประมาณ สนับสนุน ความสามารถของบุคลากรไม่ตรงกับสายงาน ครูผู้สอนมีหน้าที่พิเศษมากทำให้มี อุปสรรคในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน โรงเรียนไม่มีเทคนิคที่ทันสมัย ไม่มีอิสระในการ บริหารงาน และขาดการแก้ปัญหาอย่างจริงจังในระดับสูง

ธนวัฒน์ เกตุงาม (2545 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง การเปรียบเทียบสภาพองค์การ ของโรงเรียนแกนนำกับโรงเรียนทั่วไป สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดฉะเชิงเทรา โดยมี วัตถุประสงค์เพื่อศึกษาและเปรียบเทียบระดับสภาพองค์การของโรงเรียนแกนนำกับโรงเรียน ทั่วไปสังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดฉะเชิงเทรา ผลการวิจัยพบว่า 1) สภาพองค์การ ของโรงเรียนแกนนำกับโรงเรียนทั่วไป สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดฉะเชิงเทรา อยู่ในระดับสมบูรณ์มาก 2) สภาพองค์การของโรงเรียนแกนนำกับสภาพองค์การของโรงเรียน ทั่วไป แตกต่างกันโดยโรงเรียนแกนนำมีสภาพสมบูรณ์มากกว่าโรงเรียนทั่วไป

สันติ พรหมจันทร์ (2546 : บทคัดย่อ) ได้ทำการวิจัยเรื่องสภาพ และปัญหาการดำเนินงาน โครงการเกษตรแบบเศรษฐกิจพอเพียงตามแนวพระราชดำริทฤษฎีใหม่ ในโรงเรียนแกนนำ สังกัด

สำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดขอนแก่น และจังหวัดเลย โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาและเปรียบเทียบสภาพและปัญหา ในการดำเนินงานโครงการเกษตรแบบเศรษฐกิจพอเพียง ตามแนวพระราชดำริทฤษฎีใหม่ในโรงเรียนแกนนำ สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดขอนแก่น และจังหวัดเลย ตลอดจนเปรียบเทียบความคิดเห็นเกี่ยวกับสภาพ และปัญหาการดำเนินงานโครงการ จำแนกตามที่ตั้ง และหน้าที่ ผลการวิจัยพบว่า 1) ข้าราชการครูในโรงเรียนแกนนำ สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดขอนแก่น มีความคิดเห็นเกี่ยวกับสภาพการดำเนินโครงการ พบว่า โดยภาพรวมอยู่ในระดับ “ปานกลาง” ด้านที่มีระดับความคิดเห็นสูงกว่าด้านอื่น ๆ คือ ด้านการบริหารจัดการ และด้านที่มีระดับความคิดเห็นต่ำที่สุด คือ ด้านการมีส่วนร่วมของชุมชน ส่วนความคิดเห็นเกี่ยวกับปัญหาการดำเนินงานโครงการ พบว่า โดยภาพรวมอยู่ในระดับน้อย ด้านที่มีระดับความคิดเห็นสูงกว่าด้านอื่น ๆ คือ ด้านการมีส่วนร่วมของชุมชน และด้านที่มีระดับความคิดเห็นต่ำที่สุด คือ ด้านทรัพยากรมนุษย์ 2) ข้าราชการครูในโรงเรียนแกนนำ สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดเลยมีความคิดเห็นเกี่ยวกับสภาพการดำเนินงานโครงการ พบว่า โดยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง ด้านที่มีระดับความคิดเห็นสูงกว่าด้านอื่น ๆ คือ ด้านการบริหารจัดการ และด้านที่มีระดับความคิดเห็นต่ำที่สุด คือ ด้านทรัพยากรสารสนเทศ ส่วนความคิดเห็นเกี่ยวกับปัญหาการดำเนินโครงการ พบว่า โดยภาพรวมอยู่ในระดับน้อย ด้านที่มีระดับความคิดเห็นสูงกว่าด้านอื่น ๆ คือ ด้านทรัพยากรกายภาพ และด้านที่มีระดับความคิดเห็นต่ำที่สุด คือ ด้านทรัพยากรกายภาพ และด้านที่มีระดับความคิดเห็นต่ำที่สุด คือ ด้านการบริหารจัดการ 3) การเปรียบเทียบความคิดเห็นเกี่ยวกับสภาพการดำเนินงานโครงการ ในโรงเรียนแกนนำ จำแนกตามที่ตั้ง ระหว่างสังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดขอนแก่น กับจังหวัดเลย โดยภาพรวม มีความคิดเห็นไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.5 เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า ด้านทรัพยากรการเงิน มีความคิดเห็นแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 โดยจังหวัดขอนแก่น มีระดับความคิดเห็นสูงกว่าจังหวัดเลย ส่วนความคิดเห็นเกี่ยวกับปัญหาการดำเนินงานโครงการ ในโรงเรียนแกนนำ สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดขอนแก่น และจังหวัดเลย จำแนกตามที่ตั้ง โดยภาพรวม และรายด้านพบว่า มีความคิดเห็นไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 4) การเปรียบเทียบความคิดเห็นเกี่ยวกับสภาพการดำเนินโครงการ ในโรงเรียนแกนนำสังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดขอนแก่น และจังหวัดเลย จำแนกตามหน้าที่ ระหว่างผู้บริหารสถานศึกษา ครูหัวหน้าโครงการ และครูผู้สอน พบว่า โดยภาพรวม มีความเห็นแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 เมื่อพิจารณารายด้านพบว่า ด้านทรัพยากรการเงิน มีความคิดเห็นแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 โดยผู้บริหารสถานศึกษามีระดับความคิดเห็นสูงกว่าครูผู้สอน ด้านทรัพยากรสารสนเทศ มีความคิดเห็นแตกต่าง

กันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 โดยผู้บริหารสถานศึกษามีระดับความคิดเห็นสูงกว่าครูหัวหน้าโครงการ และผู้บริหารสถานศึกษามีระดับความคิดเห็นสูงกว่าครูผู้สอน ด้านการมีส่วนร่วมของชุมชน มีความคิดเห็นแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 โดยผู้บริหารสถานศึกษามีระดับความคิดเห็นสูงกว่าครูผู้สอน ส่วนการเปรียบเทียบความคิดเห็นเกี่ยวกับปัญหาการดำเนินงานโครงการ ในโรงเรียนแกนนำ สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดขอนแก่น และจังหวัดเลย จำแนกตามหน้าที่ ระหว่างผู้บริหารสถานศึกษา ครูหัวหน้าโครงการ และครูผู้สอน พบว่า โดยภาพรวม และรายด้าน มีความคิดเห็นไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

สมาน ศรีประสิทธิ์ (2548 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง การศึกษาการบริหารโรงเรียนแกนนำ และโรงเรียนเครือข่ายปฏิรูปกระบวนการเรียนรู้ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาพระนครศรีอยุธยา เขต 1 และ 2 โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาและเปรียบเทียบการบริหารโรงเรียนแกนนำ และโรงเรียนเครือข่ายปฏิรูปกระบวนการเรียนรู้ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาพระนครศรีอยุธยา เขต 1 และ 2 ผลการวิจัยพบว่า 1) ผู้บริหารสถานศึกษาแกนนำปฏิรูปกระบวนการเรียนรู้ และโรงเรียนเครือข่ายปฏิรูปกระบวนการเรียนรู้ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาพระนครศรีอยุธยา เขต 1 และ 2 มีการบริหารงานรวมทุกด้านและแยกเป็นรายด้านอยู่ในระดับมาก 2) ผู้บริหารสถานศึกษาแกนนำปฏิรูปกระบวนการเรียนรู้ กับ โรงเรียนเครือข่ายปฏิรูปกระบวนการเรียนรู้ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาพระนครศรีอยุธยา เขต 1 และ 2 มีการบริหารงานด้านการจัดการ ด้านแผนงานของโรงเรียน ด้านการพัฒนาบุคลากร เพื่อการปฏิรูปกระบวนการเรียนรู้ ด้านการให้ขวัญและกำลังใจ ด้านการจัดสภาพแวดล้อมในโรงเรียน ด้านการมีส่วนร่วมของชุมชน และด้านการรายงานผล แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ที่ระดับ .05

จารุณี เพชรเมือง (2550 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง คุณภาพชีวิตตามแนวเศรษฐกิจพอเพียงและคุณภาพชีวิตในการทำงานของพนักงาน บริษัท ทีเคเค โลจิสติกส์ จำกัด โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาคุณภาพชีวิตตามแนวเศรษฐกิจพอเพียงและคุณภาพชีวิตในการทำงานโดยจำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล ตามองค์ประกอบคุณภาพชีวิตตามแนวเศรษฐกิจพอเพียง 5 ด้านและองค์ประกอบคุณภาพชีวิตในการทำงาน 5 ด้าน ผลการวิจัยพบว่า พนักงานบริษัท ทีเคเค โลจิสติกส์จำกัด มีคุณภาพชีวิตตามแนวเศรษฐกิจพอเพียง จำแนกตามด้านต่างๆ พบว่า ด้านความพอประมาณมีการปฏิบัติในระดับมาก ด้านความมีเหตุผลมีการปฏิบัติในระดับมาก ด้านการมีภูมิคุ้มกันที่ดีในตัวมีการปฏิบัติในระดับปานกลาง ด้านความรู้มีการปฏิบัติในระดับมาก ด้านคุณธรรมมีการปฏิบัติในระดับมาก และคุณภาพชีวิตในการทำงาน จำแนกตามด้านต่าง ๆ พบว่า ด้านผลตอบแทนที่ความพึงพอใจในระดับปานกลาง ด้านความมั่นคงและความก้าวหน้ามีความพึง

พอใจในระดับปานกลาง ด้านความปลอดภัยและสภาพแวดล้อมมีความพึงพอใจในระดับมาก ด้านความสัมพันธ์ภายในองค์กรมีความพึงพอใจในระดับมาก ด้านการตอบสนองสังคมมีความพึงพอใจในระดับปานกลาง ปัจจัยส่วนบุคคลในด้านรายได้และระดับตำแหน่งมีผลต่อคุณภาพชีวิตตามแนวเศรษฐกิจพอเพียง ในภาพรวมด้านความรู้ ปัจจัยส่วนบุคคลในด้านรายได้มีผลต่อคุณภาพชีวิตในการทำงาน ในภาพรวมและด้านค่าตอบแทน ด้านความมั่นคงและความก้าวหน้าในงาน ด้านความปลอดภัยและสภาพแวดล้อมในงาน ด้านความสัมพันธ์ในองค์กร ด้านการตอบสนองสังคม ที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติ .05 และมีความสัมพันธ์ระหว่างคุณภาพชีวิตตามแนวเศรษฐกิจพอเพียง กับคุณภาพชีวิตในการทำงานที่ .05

ธนุ ชมพูนาม (2550 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง คุณภาพชีวิตตามแนวเศรษฐกิจพอเพียงและคุณภาพชีวิตในการทำงานของข้าราชการกรมการขนส่งทางบก โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาคุณภาพชีวิตตามแนวเศรษฐกิจพอเพียงคุณภาพชีวิตในการทำงาน ของข้าราชการกรมการขนส่งทางบก ความสัมพันธ์ระหว่างคุณภาพชีวิตตามแนวเศรษฐกิจพอเพียงกับคุณภาพชีวิตในการทำงานจำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล ผลการวิจัยพบว่า ข้าราชการกรมการขนส่งทางบกมีระดับการปฏิบัติต่อคุณภาพชีวิตตามแนวเศรษฐกิจพอเพียงระดับมาก เมื่อพิจารณารายด้านพบว่า ด้านความพอประมาณ ความมีเหตุผล ความรู้และคุณธรรม อยู่ในระดับมาก ส่วนด้านการมีภูมิคุ้มกันที่ดีในตัว อยู่ในระดับปานกลาง ปัจจัยส่วนบุคคลที่มีผลต่อคุณภาพชีวิตตามแนวเศรษฐกิจพอเพียง อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ คือระดับการศึกษา ข้าราชการกรมการขนส่งทางบกมีความพึงพอใจต่อคุณภาพชีวิตในการทำงานระดับปานกลาง และเมื่อพิจารณาในรายด้าน พบว่า ด้านความมั่นคงและความก้าวหน้าในงานและความสัมพันธ์ภายในองค์กร มีระดับความพึงพอใจอยู่ในระดับมาก ส่วนด้านค่าตอบแทนความปลอดภัยและสภาพแวดล้อมในงาน และการตอบสนองสังคม มีระดับความพึงพอใจอยู่ในระดับปานกลาง ปัจจัยส่วนบุคคลไม่มีผลต่อคุณภาพชีวิตในการทำงาน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ คุณภาพชีวิตตามแนวเศรษฐกิจพอเพียงกับคุณภาพชีวิตในการทำงานของข้าราชการกรมการขนส่งทางบกมีความสัมพันธ์ระดับปานกลาง อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

ประภาพร สุปัญญา (2550 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง การนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงสู่การปฏิบัติจริงของแกนนำหมู่บ้านที่เข้าร่วมโครงการหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียงจังหวัดขอนแก่น โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาการนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงสู่การปฏิบัติจริงในระดับครอบครัวและระดับชุมชน ของแกนนำหมู่บ้านที่เข้าร่วมโครงการหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียง จังหวัดขอนแก่น ผลการวิจัยพบว่า 1) การนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงสู่การปฏิบัติจริงในระดับครอบครัวโดยภาพรวมมีการปฏิบัติอยู่ในระดับมาก และเมื่อจำแนกเป็นรายด้าน พบว่า การนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงสู่การปฏิบัติจริงในระดับ

ครอบครัว ซึ่งแบ่งเป็น 5 ด้านมีการปฏิบัติอยู่ในระดับมาก 4 ด้าน เรียงตามลำดับดังนี้ ด้านบ้านเรือนอยู่อาศัย ด้านการลด ละ เลิกอบายมุข ด้านการออม และด้านเกษตรยั่งยืน หรือเกษตรประณีต ส่วนด้านที่เหลือมีการปฏิบัติอยู่ในระดับปานกลาง คือ ด้านการจัดทำบัญชีครัวเรือน นอกจากนี้ การศึกษาความคิดเห็นต่อการนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงสู่การปฏิบัติจริงในระดับครอบครัวพบว่า เกษนนำหมู่บ้านที่เข้าร่วมโครงการหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียงหลังจากที่ได้รับการอบรมมา ได้มีการนำมาปฏิบัติ พร้อมกับชักจูงคนในครอบครัวที่ไม่ได้รับการอบรมมาปฏิบัติร่วมกัน และชี้ให้เห็นถึงผลดีว่า เมื่อปฏิบัติแล้วจะเป็นอย่างไร และเมื่อปฏิบัติแล้ว พบว่า สามารถดำรงชีวิตอยู่ได้อย่างไม่เดือดร้อน ไม่หลงไหลไปตามกระแสวัตถุนิยม ทำกิจกรรมที่เหมาะสมกับตนเอง สามารถพึ่งพาตนเองได้ ดำเนินชีวิตไปในทางสายกลาง มีความเป็นอยู่อย่างพอประมาณ ตามฐานะ และอัตภาพ ยึดหลักการพึ่งพาตนเอง ดำเนินชีวิตอยู่อย่างพอเพียง ทำให้สามารถดำรงชีวิตอยู่ได้ท่ามกลางความวุ่นวายของสังคมที่เกิดจากการแข่งขัน ที่พัฒนาไปอย่างรวดเร็ว และถ้ายึดหลักเศรษฐกิจพอเพียงก็จะทำให้ชีวิตพบกับความสุขได้ แต่มีเรื่องการจัดทำบัญชีครัวเรือนที่ยังไม่ประสบความสำเร็จเท่าที่ควร เนื่องจากเกษนนำหมู่บ้านส่วนใหญ่มีอายุมากมีการศึกษาอยู่ในระดับประถมศึกษาเป็นส่วนใหญ่ และเข้าอบรมในฐานะที่เป็นเกษตรกร จึงทำให้ยังไม่เข้าใจเรื่องการจัดทำบัญชีครัวเรือน ประกอบกับไม่มีการจัดทำบัญชีครัวเรือนอย่างสม่ำเสมอจึงเป็นที่มาของหนังสือที่ยังมีอยู่ 2) การนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงสู่การปฏิบัติจริงในระดับชุมชน โดยภาพรวมมีการปฏิบัติอยู่ในระดับมาก และเมื่อจำแนกเป็นรายด้าน พบว่า การนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงสู่การปฏิบัติจริงในระดับชุมชน มีการปฏิบัติอยู่ในระดับมาก 5 ด้าน เรียงตามลำดับ ดังนี้ ด้านการยกย่อง เชิดชูคนดี มีคุณธรรม ด้านการรักษาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ด้านแผนชุมชน ด้านชุมชนเรียนรู้ และด้านที่มีการปฏิบัติต่ำสุด คือ ด้านวิสาหกิจชุมชน นอกจากนี้การศึกษาความคิดเห็นต่อการนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงสู่การปฏิบัติจริงในระดับชุมชนพบว่า เกษนนำหมู่บ้านที่เข้าร่วมโครงการหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียงหลังจากที่ได้รับการอบรมมา ได้มีการนำมาปฏิบัติโดยการเน้น การพึ่งพาตนเอง ซึ่งเกษนนำหมู่บ้านใช้ความรู้ความสามารถในการบริหารจัดการที่ดิน โดยเฉพาะแหล่งน้ำและกิจกรรมการเกษตรได้อย่างเหมาะสม สอดคล้องกับสภาพพื้นที่ อยู่บนพื้นฐานการผลิตอย่างพอเพียง ในขณะเดียวกัน มีการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในชุมชน มีการจัดอบรมโครงการต่าง ๆ เพื่อการเรียนรู้ในชุมชน นอกจากนี้ยังรู้จักนำภูมิปัญญาท้องถิ่นของชุมชนมาพัฒนา เพื่อประกอบเป็นอาชีพภายในหมู่บ้านยังมีการจัดตั้งกลุ่มวิสาหกิจชุมชนและกลุ่มอาชีพต่าง ๆ และมีการจดทะเบียนที่ถูกต้องตามกฎหมาย โดยชุมชนเป็นเจ้าของและเป็นผู้ดำเนินกิจการ และผลผลิตมาจากกระบวนการของคนในชุมชน และที่สำคัญเกษนนำหมู่บ้านยังให้เกียรติ ยกย่อง ให้ความสำคัญกับ

บุคคลที่ประสบความสำเร็จ บุคคลที่มีความรู้ มีคุณธรรม เพื่อยึดเป็นแบบอย่างที่ดีในการดำเนินชีวิต

เพียงฤทัย ทิศนุ่น (2550 : บทคัดย่อ) ได้ทำการวิจัยเรื่อง คุณภาพชีวิตตามแนวเศรษฐกิจพอเพียงและคุณภาพชีวิตในการทำงานของข้าราชการกรมศุลกากร โดยมีวัตถุประสงค์ เพื่อศึกษาคุณภาพชีวิตตามแนวเศรษฐกิจพอเพียงคุณภาพชีวิตในการทำงานของข้าราชการกรมศุลกากร ความสัมพันธ์ระหว่างคุณภาพชีวิตตามแนวเศรษฐกิจพอเพียงและคุณภาพชีวิตในการทำงาน และศึกษาคุณภาพชีวิตตามแนวเศรษฐกิจพอเพียงและคุณภาพชีวิตในการทำงานจำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล ผลการศึกษาพบว่า ข้าราชการกรมศุลกากรมีระดับการปฏิบัติต่อคุณภาพชีวิตตามแนวเศรษฐกิจพอเพียงอยู่ในระดับมาก และเมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า ความพอประมาณ ความมีเหตุผล การมีภูมิคุ้มกันที่ดีในตัว ความรู้และคุณธรรมทุกด้านอยู่ในระดับมาก และปัจจัยส่วนบุคคลที่มีความสัมพันธ์กับคุณภาพชีวิตตามแนวเศรษฐกิจพอเพียงอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ คือ เพศ รายได้ต่อเดือน ระดับชั้น ข้าราชการกรมศุลกากรมีความพึงพอใจต่อคุณภาพชีวิตในการทำงาน ระดับปานกลาง และเมื่อพิจารณารายด้านพบว่า ค่าตอบแทน ความมั่นคงและความก้าวหน้าในงาน ความสัมพันธ์ภายในองค์กร การตอบสนองสังคม อยู่ในระดับมาก ยกเว้นความปลอดภัยและสภาพแวดล้อมในการทำงาน อยู่ในระดับปานกลาง ปัจจัยส่วนบุคคลที่มีความสัมพันธ์กับคุณภาพชีวิตในการทำงานอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ คือ รายได้ต่อเดือน ปัจจัยที่ไม่มีความสัมพันธ์ ได้แก่ อายุ ระดับชั้น ข้าราชการกรมศุลกากรมีระดับการปฏิบัติคุณภาพชีวิตตามแนวเศรษฐกิจพอเพียงและมีความพึงพอใจที่มีต่อคุณภาพชีวิตในการทำงานมีความสัมพันธ์กันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ .01

วรวัฒน์ เกตุเพชร (2550 : บทคัดย่อ) ได้ทำการวิจัยเรื่อง การเรียนรู้การใช้ชีวิตตามแนวทางปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง : กรณีศึกษาประชาชนในเขตตำบลแซร์อ้อ อำเภอวัฒนานคร จังหวัดสระแก้ว โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาการรับรู้ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ความเข้าใจปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง การประยุกต์ใช้ประโยชน์ต่อตนเองและครอบครัว และการประยุกต์ใช้ประโยชน์ต่อชุมชน ผลการวิจัยพบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนมากมีการเรียนรู้การใช้ชีวิตตามแนวทางปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงอยู่ในระดับปานกลาง ด้านการรับรู้ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมีการรับรู้อยู่ในระดับปานกลาง ด้านความเข้าใจปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมีความเข้าใจอยู่ในระดับมาก ด้านการประยุกต์ใช้ประโยชน์ต่อตนเองและครอบครัวมีการประยุกต์ใช้ในระดับปานกลาง กลุ่มตัวอย่างส่วนมากได้รับรู้ข้อมูลข่าวสารและเข้าใจเรื่อง ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงจากสื่อโทรทัศน์ มีความเข้าใจว่า เศรษฐกิจพอเพียงเกิดจากพระราชดำรัสพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ด้านการประยุกต์ใช้ประโยชน์ต่อตนเองและครอบครัวเรื่องที่น่า้อยที่สุด เรื่องการ

จัดทำบัญชีรายรับ-รายจ่ายในครอบครัวและด้านการประยุกต์ใช้ประโยชน์ต่อชุมชน เรื่องมีกิจกรรมเพื่อลดต้นทุนการผลิตในการประกอบอาชีพในชุมชน และปัจจัยที่มีผลต่อการเรียนรู้การใช้ชีวิตตามแนวปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง คือ อายุ สถานภาพสมรส การศึกษา อาชีพหลัก อาชีพเสริม และรายได้ต่อปี มีผลต่อการเรียนรู้การใช้ชีวิตตามแนวทางปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในด้านการรับรู้ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง และด้านประยุกต์ใช้ประโยชน์ต่อตนเองและครอบครัว

สมดี สมพวงภักดี (2550 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง สภาพการดำเนินงานตามปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงตามการรับรู้ของผู้บริหารและครูผู้สอนในโรงเรียนประถมศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาอุดรธานี โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาและเปรียบเทียบสภาพการดำเนินงานตามปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงตามการรับรู้ของผู้บริหาร และครูผู้สอนในโรงเรียนประถมศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาอุดรธานี 2) ศึกษาและเปรียบเทียบสภาพการดำเนินงานตามปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ตามการรับรู้ของผู้บริหารโรงเรียนประถมศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาอุดรธานี จำแนกตามขนาดโรงเรียน 3) ศึกษาและเปรียบเทียบสภาพการดำเนินงานตามปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ตามการรับรู้ของครูผู้สอนโรงเรียนประถมศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาอุดรธานี จำแนกตามขนาดโรงเรียน ผลการวิจัยพบว่า 1) สภาพการดำเนินงานตามปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงตามการรับรู้ของผู้บริหารและครูผู้สอนในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาอุดรธานี โดยรวมอยู่ในระดับมาก 2) การเปรียบเทียบสภาพการดำเนินงานตามปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงตามการรับรู้ของผู้บริหารและครูผู้สอนโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาอุดรธานี แตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 โดยผู้บริหารโรงเรียนมีการรับรู้อยู่ในระดับมากกว่าครูผู้สอน 3) สภาพการดำเนินงานตามปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ตามการรับรู้ของผู้บริหารโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาอุดรธานี ขนาดเล็ก ขนาดกลาง และขนาดใหญ่ โดยรวมอยู่ในระดับมาก 4) การเปรียบเทียบสภาพการดำเนินงานตามปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ตามการรับรู้ของผู้บริหารโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาอุดรธานี ที่มีขนาดต่างกัน มีความแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 โดยผู้บริหารโรงเรียนขนาดใหญ่มีการรับรู้อยู่ในระดับมากกว่า ผู้บริหารโรงเรียนขนาดกลาง และขนาดเล็ก 5) สภาพการดำเนินงานตามปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ตามการรับรู้ของครูผู้สอนโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาอุดรธานี ขนาดเล็ก ขนาดกลาง และขนาดใหญ่ โดยรวมอยู่ในระดับมาก 6) การเปรียบเทียบสภาพการดำเนินงานตามปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ตามการรับรู้ของครูผู้สอน ในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่

การศึกษาอุดรธานี ที่มีขนาดต่างกัน มีความแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 โดยครูผู้สอนโรงเรียนขนาดใหญ่มีการรับรู้มากกว่าครูผู้สอน โรงเรียนขนาดกลาง และขนาดเล็ก

เสาวลักษณ์ มาพร (2551 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง ความพร้อมในการนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงไปจัดการศึกษาในสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาขอนแก่น เขต 1 โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาความพร้อมและเปรียบเทียบความพร้อมในการนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงไปจัดการศึกษาในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาขอนแก่น เขต 1 ระหว่างโรงเรียนขนาดเล็ก โรงเรียนขนาดกลาง และโรงเรียนขนาดใหญ่ ผลการวิจัยพบว่า 1) ความพร้อมในการนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงไปจัดการศึกษาในสถานศึกษาโดยภาพรวม ทั้ง 6 ด้าน พบว่า มีความพร้อมในการปฏิบัติอยู่ในระดับมาก และผลการวิจัยรายด้าน พบว่า มีความพร้อมในการปฏิบัติอยู่ในระดับมาก เรียงตามค่าเฉลี่ย 6 ด้าน ดังนี้ ด้านการจัดบรรยากาศและสภาพแวดล้อมภายใน ด้านการติดตามและประเมินผล ด้านการพัฒนาหลักสูตร ด้านการจัดระบบบริหารจัดการของสถานศึกษา ด้านการให้ผู้ปกครองและชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาของสถานศึกษา และด้านการจัดการเรียนการสอน ตามลำดับ 2) ผลการเปรียบเทียบความพร้อมในการนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงไปจัดการศึกษาในสถานศึกษา ตามขนาดของโรงเรียนระหว่างโรงเรียนขนาดเล็ก โรงเรียนขนาดกลาง และโรงเรียนขนาดใหญ่ พบว่า มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

6. สรุปแนวคิดเกี่ยวกับการรับรู้การบริหารจัดการสถานศึกษาตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

จากการศึกษาแนวคิดของนักวิชาการหลาย ๆ ท่านแล้วนำมาวิเคราะห์สังเคราะห์ สามารถสรุปได้ว่า การรับรู้การบริหารจัดการสถานศึกษาตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง หมายถึง ระดับของพฤติกรรมที่บ่งบอกถึง การรับรู้ การรับทราบ ความตระหนักรู้ ความเข้าใจ การอธิบาย และการนำไปใช้เกี่ยวกับ กระบวนการที่จะทำให้ภาระงานในสถานศึกษา คือ งานบริหารวิชาการ งานบริหารงบประมาณ งานบริหารบุคคล และงานบริหารทั่วไปสำเร็จลุล่วงตามจุดประสงค์ ประกอบด้วย 4 กระบวนการ คือ การวางแผน การจัดองค์การ การอำนวยการหรือชี้แนะ และการควบคุม ซึ่งจะต้องอยู่ภายใต้หลักของปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง 3 ด้าน คือ ความพอประมาณ ความมีเหตุผล และการมีภูมิคุ้มกันที่ดีใน ดังรายละเอียดต่อไปนี้

1. ความพอประมาณ หมายถึง ความเหมาะสม พอเหมาะ พอดีไม่มากเกินไป ในการวิเคราะห์ข้อมูล สภาพแวดล้อม และปัจจัยที่เกี่ยวข้อง ตลอดจนการพิจารณาผลกระทบของปัจจัยต่าง ๆ การกำหนดวัตถุประสงค์ เป้าหมาย และแผนงาน โครงการ การจัดลำดับความสำคัญ

การกำหนดแผนงาน โครงการ การกำหนดผู้รับผิดชอบ ขั้นตอนในการปฏิบัติงาน งบประมาณ และทรัพยากร การตรวจสอบ และการเสนอแผนงาน การกำหนดโครงสร้าง การมอบหมายและแบ่งอำนาจหน้าที่ การจัดคนเข้าทำงาน การจัดสายการบังคับบัญชา และประสานสัมพันธ์ระหว่างงานและบุคลากร การสนับสนุน แนะนำช่วยเหลือ การแก้ไขปัญหา การมอบหมายงาน การจูงใจหรือสร้างแรงจูงใจให้ผู้ได้บังคับบัญชา การถ่ายทอดข้อมูลข่าวสาร และความเข้าใจไปยังผู้ได้บังคับบัญชา การประสานงานภายใน และภายนอกสถานศึกษา กำหนดผู้รับผิดชอบในการประเมินแผนงานของโรงเรียน การกำหนดรายละเอียด รูปแบบ ระยะเวลา และสร้างเครื่องมือในการประเมิน การกำหนดมาตรฐานการปฏิบัติงาน การวัดผลการดำเนินงาน การนำผลการประเมินมาวิเคราะห์เปรียบเทียบกับวัตถุประสงค์ การจัดให้มีการรายงานผลการประเมินตามขั้นตอน การประมวลผล สรุป ปัญหาอุปสรรค และข้อเสนอแนะในการปฏิบัติงาน การจัดทำเอกสารสรุปผลการดำเนินงาน และการนำผลการประเมินไปใช้เป็นข้อมูลในการพัฒนาและปรับปรุงการบริหารงาน

2. ความมีเหตุผล หมายถึง การพิจารณาจากเหตุปัจจัยที่เกี่ยวข้อง ตลอดจนคำนึงถึงผลที่คาดว่าจะเกิดขึ้นจากการกระทำนั้น ๆ อย่างรอบคอบในการวิเคราะห์ข้อมูล สภาพแวดล้อม และปัจจัยที่เกี่ยวข้อง ตลอดจนการพิจารณาผลกระทบของปัจจัยต่าง ๆ การกำหนดวัตถุประสงค์ เป้าหมาย และแผนงาน โครงการ การจัดลำดับความสำคัญ การกำหนดแผนงาน โครงการ การกำหนดผู้รับผิดชอบ ขั้นตอนในการปฏิบัติงาน งบประมาณ และทรัพยากร การตรวจสอบ และการเสนอแผนงาน การกำหนดโครงสร้าง การมอบหมายและแบ่งอำนาจหน้าที่ การจัดคนเข้าทำงาน การจัดสายการบังคับบัญชา และประสานสัมพันธ์ระหว่างงานและบุคลากร การสนับสนุน แนะนำช่วยเหลือ การแก้ไขปัญหา การมอบหมายงาน การจูงใจหรือสร้างแรงจูงใจให้ผู้ได้บังคับบัญชา การถ่ายทอดข้อมูลข่าวสาร และความเข้าใจไปยังผู้ได้บังคับบัญชา การประสานงานภายใน และภายนอกสถานศึกษา กำหนดผู้รับผิดชอบในการประเมินแผนงานของโรงเรียน การกำหนดรายละเอียด รูปแบบ ระยะเวลา และสร้างเครื่องมือในการประเมิน การกำหนดมาตรฐานการปฏิบัติงาน การวัดผลการดำเนินงาน การนำผลการประเมินมาวิเคราะห์เปรียบเทียบกับวัตถุประสงค์ การจัดให้มีการรายงานผลการประเมินตามขั้นตอน การประมวลผล สรุป ปัญหาอุปสรรค และข้อเสนอแนะในการปฏิบัติงาน การจัดทำเอกสารสรุปผลการดำเนินงาน และการนำผลการประเมินไปใช้เป็นข้อมูลในการพัฒนาและปรับปรุงการบริหารงาน

3. การมีภูมิคุ้มกันที่ดีในตัว หมายถึง การเตรียมตัวพร้อมรับกับผลกระทบและการเปลี่ยนแปลงด้านต่าง ๆ ที่อาจเกิดขึ้น ในการวิเคราะห์ข้อมูล สภาพแวดล้อม และปัจจัยที่เกี่ยวข้อง ตลอดจนการพิจารณาผลกระทบของปัจจัยต่าง ๆ การกำหนดวัตถุประสงค์ เป้าหมาย และแผนงาน

โครงการ การจัดลำดับความสำคัญ การกำหนดแผนงาน โครงการ การกำหนดผู้รับผิดชอบ ขั้นตอนในการปฏิบัติงาน งบประมาณ และทรัพยากร การตรวจสอบ และการเสนอแผนงาน การกำหนดโครงสร้าง การมอบหมายและแบ่งอำนาจหน้าที่ การจัดคนเข้าทำงาน การจัดสายการบังคับบัญชา และประสานสัมพันธ์ระหว่างงานและบุคลากร การสนับสนุน แนะนำช่วยเหลือ การแก้ไขปัญหา การมอบหมายงาน การจูงใจหรือสร้างแรงจูงใจให้ผู้ใต้บังคับบัญชา การถ่ายทอดข้อมูลข่าวสาร และความเข้าใจไปยังผู้ใต้บังคับบัญชา การประสานงานภายใน และภายนอกสถานศึกษา กำหนดผู้รับผิดชอบในการประเมินแผนงานของโรงเรียน การกำหนดรายละเอียด รูปแบบ ระยะเวลา และสร้างเครื่องมือในการประเมิน การกำหนดมาตรฐานการปฏิบัติงาน การวัดผลการดำเนินงาน การนำผลการประเมินมาวิเคราะห์เปรียบเทียบกับวัตถุประสงค์ การจัดให้มีการรายงานผลการประเมินตามขั้นตอน การประมวลผล สรุป ปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะในการปฏิบัติงาน การจัดทำเอกสารสรุปผลการดำเนินงาน และการนำผลการประเมินไปใช้เป็นข้อมูลในการพัฒนาและปรับปรุงการบริหารงาน